

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

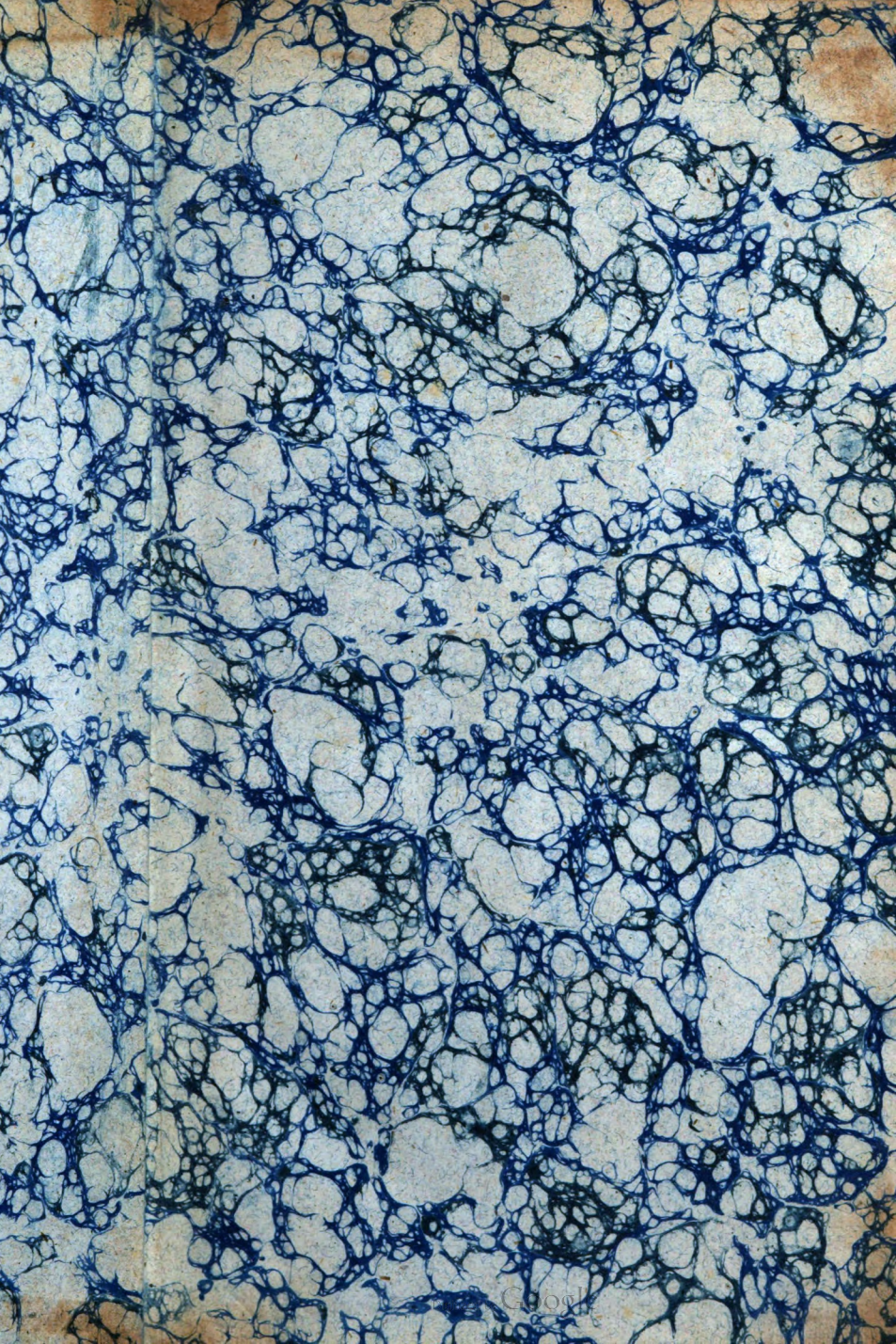
- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

DEL
VECHIO
PITTO

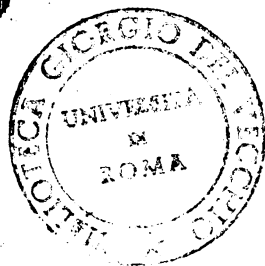
IST
16068

INVENTARIO N. _____

GIORGIO		
BIBLIOTECA	51	DEL VECCHIO
	I	
	13	
UNIVERSITÀ DI ROMA		
ISTITUTO DI FILOSOFIA DEL DIRITTO		

ADAMI BREZANÓCZY,
J. U. Doct. in Academia Regia Po-
soniensi Juris Naturæ, Publici & Gen-
tium Professoris Publ. ord.

EXPLANATIO
IURIS NATURÆ
POLITICI.

POSONI,
TYPIS IOANNIS NEPOMUCENI SCHAUFF,
1 7 9 6.

PARTITIO OPERIS.

Jus Publicum Universale.

Caput I. De Anarchia, & fine civitatis.

Caput II. De civitatis nexu, ejusque jure generatim.

Caput III. De civilis imperii proprietatibus.

Caput IV. De jure ferendarum legum.

Caput V. De suprema imperantis inspectione, & jure politiae.

Caput VI. De potestate imperantis exequente.

Caput VII. De jure circa bona, & munera civitatis.

Caput VIII. De jure imperantis circa religionis negotia.

Caput IX. De officiis eorum, qui gubernant civitatem

Caput X. De officiis subditorum civitatis.

Caput XI. De forma imperii, & quidem simplici.

Caput XII. De forma imperii mixta.

Caput XIII. De modis aquirendi imperium civile.

Caput XIV. De modis, quibus imperium civile definit.

Jus Gentium.

Caput I. De jure gentium generatim.

Caput II. De æqualitate, aliisque cum eadem connexis juribus

Caput III. De gentium humanitate.

Caput IV. De justitia gentium absoluta.

Caput V. De juribus gentium circa dominia & proprietatem.

Caput VI. De officiis inter gentes, quæ utilitatis sunt innoxia.

Caput VII. De conventis, & sponsionibus publicis.

Caput VIII. De legationibus.

Caput IX. De eo, quod justum est inter gentes circa belli initia.

Caput X. De eo, quod in hostem publicum licet.

Caput XI. De conventis bellicis, & pactione pacis.

JUS PUBLICUM UNIVERSALE.

CAPUT I.

De Anarchia, & sine civitatis.

§. I.

Anarchia est societas hypothetica ex pluribus familiis communis securitatis causa sed absque communi imperio composita: quia est status, in quo unus paterfamilias jus perfectum, & affirmativum habet in alterum, ut ad mutuae defensionis finem junctis viribus conspiret, talis autem status est societas hypothetica. *Anarchia sic coaluit*: Patresfamilias non poterant suae domesticæ societatis finem obtinere sine securitate, securitatem vero sine ceterarum familiarum auxilio, quia unus quisque patrum familias tantum domesticorum numerum nec reperire, nec alere semper potuit, quantus requirebatur ad repellendam injuriarum vim, ergo debebant se cum aliis patribus familias ad communem securitatem unitis viribus obtinen-

tinendam conjungere, & *quidem pacto*, quia se-
cus auxilium non fuisset certum, nam obli-
gatio naturalis alios iuvandi est imperfecta,
pactum vero parit obligationem perfectam.
In Anarchia non fuit commune imperium, quia soci-
orum obligationes non arbitrio imperantis,
sed tantum ex natura pacti determinantur.

Equidem Anarchia non excludit auctoritatem,
seu existimationem alicui ob speciales dotes, puta senium,
fortitudinem, prudentiam tributam. Auctoritas ta-
men non est imperium, quia talis actiones
sociorum non determinat pro suo arbitrio, sed
tantum svasione agit, & consilio, quæ per
se non obligant. *Certum etiam est Anarchiam componi*
ex societatibus inæqualibus, ipsa tamen æqualis est:
quia patres familias libertati a subjectione non
renuntiarunt, sed se tantum pacto obligarunt
ad ferendum auxilium, neque enim omne
pactum inducit subjectionem.

§. 2.

Commoda Anarchiæ erant, quod in ea exi-
stentes homines habuerint jura libertatis, æ-
qualitatis, belli, & pacis; quia hæc jura con-
nata sunt, ergo cuilibet homini tamdiu insunt;
donec iis per subjectionem non renuntiet, jam
autem in Anarchia nulla fuit subjectio, quia
nullum imperium. *Attamen* his commodis non
obstantibus Patresfamilias in civitates abive-
runt; in quibus illa naturalia bona cum sub-
jectione, inæqualitate, & aliis incomodis per-
mu-

mutare debuerunt, quia in civitate datur imperium. Hujus rei causam nosse nostra plurimum interest, quia ex causa finem civitatis, ex fine autem ejusdem iura, & obligationes cognoscemus, principium enim objectivum cognoscendi jura, & obligationes alicujus societatis est finis ejus.

§. 3.

Incommoda libertatis, & Anarchiæ: defectus securitatis, quia quamdiu homines in vita segrege vivebant, nec jure suo quiete frui, nec quod ab aliis tribuendum erat, tuto consequi, nec contra aliorum insultus se tueri soli poterant propterea, quod multi homines sive exiguo præditi ingenio, sive justitiæ, & æquitatis immemores propriis tantum cupiditatibus fræna laxaverint, ideo etiam Anarchiam constituerunt. Verum etiam in hac fuit defectus securitatis. Quia cum in ea nullum fuerit imperium, nemo patrum familias ab alterius pendebat arbitrio, unde factum, ut, quod medium ad commune bonum provehendum uni placuit, alteri idem displicuerit & sic inter socios licet probos orta sunt odia, dein bella intestina, Denique oppressiones ab extraneis. Atque iste defectus securitatis fuit causa, quod patresfamilias civitates condiderint. Quia quilibet homo naturali stimulo incitatur ad quærendam hujus vitæ felicitatem, quæ in non interrupto perfectionum progressu consistit, sed

sed illam sine securitate obtinere non potest, nam sine securitate nec animi, nec corporis, nec status externi perfectiones satis tueri, multo minus augere licet: ergo quilibet homo obligabatur quærere securitatem, hanc autem nec in vita segrege, nec in Anarchia invenerunt patresfamilias ob defectum imperii, ergo debebant de tali societate cogitare, in qua arctior esset virium, & voluntatum conjunctio ad securitatem obtinendam, seu commune imperium, ut ita voluntates singulorum totius communitatis voluntati subicerentur, atqui talis societas est civitas, ergo.

Non objicias: homines obligatos fuisse conservare sua jura naturalia libertatis, & æqualitatis. Quia conflictus officiorum erga se fecit, ut debuerit pro securitate fieri exceptio. Sed amittendo patresfamilias libertatem, & æqualitatem se imperfectiores reddiderunt. Minime gentium, nam majus bonum sunt consecuti, videlicet securitatem, sine qua libertas, & æqualitas inania sunt nomina. Sed securitatem poterat procurare Anarchia. Non sufficientem, nam ob ingeniorum varietatem in ea non licebat sperare, omnes per conspiracy in idem esse semper consensuros. Sed nec in civitatibus reperitur omnimoda securitas. Tanta tamen, quanta viribus humanis haberi potest, ad majorem autem, utpote impossibilem, non datur obligatio.

§. 4.

Civitas est coetus hominum sui juris sub eodem communi imperio securitatis fruendæ causa colligatus. Hinc 1. Omnis civitas est *societas*, quia in ea plures ad communem finem, nempe securitatem unitis viribus tendere obligantur, & quidem *inæqualis*, quia in ea datur imperium: Est vero ejus forma *Monarchica*, si imperium penes unum, *Aristocratica*, si penes plures, *Democratica*, si penes omnes collectim sumtos reperiatur. 2. Obligatio condendi civitatem est obligatio securitatem habendi, quia hæc quam optime in civitate deprehenditur. 3. Inter civitatem, & anarchiam hæc est differentia, quod in civitate sit imperium, in anarchia autem nullum, quod in civitate major sit tam interna, quam externa securitas, atque in anarchia. *Quot vero homines ad condendam civitatem requirantur in specie determinari non potest*, quia sæpe pauci possunt sibi securitatem procurare, sæpe multi non possunt. Ideo erronee putavit *Plato* requiri 45. millia, *Hippotamus Milefius* 10 millia, *Apulejus* 15. homines liberos, *Valerius M.* tres familias, quia crescente malorum número crescere etiam debet securitatem procurantium numerus. *A solis maribus*, & etiam a solis feminis potest civitas constitui, quia possunt sub communi imperio securitatis causa colligari: *Verum* talis civitas
non

non foret diuturna, quia non esset successio, deessent enim matrimonia.

§. 5.

Socii civitatis vocantur *cives*, seu personæ sui juris gaudentes juribus ex civitate profluentibus; Debent esse sui juris, hoc est, nec parentali, nec herili imperio subjecti; quia qui alteri jam subjectus est, ille se tertio subijcere priore invito non potest, & si se subjecit, potest repeti, quod promovendæ securitati adversum est: Hac de causa filii familias, & servi, licet in communi civitatis territorio existant, cives tamen non sunt, quia non sunt sui juris; At imperantes sunt cives, quia & sui juris sunt, & habent jura maxima ex civitate profluentia. *Hinc* cives alii sunt *imperantes*, alii *parentes*, quia diversa sunt jura civilia illorum, penes quos est imperium, a juribus eorum, qui obedire obligantur. *Civitas subsistit*, etiam si ex pluribus disjunctis provinciis componatur, quia propterea cives sub communi imperio securitatis fruendæ causa colligati esse possunt; *Sed etiam* illud aliquando accidit, ut unus sit rector diversarum civitatum, v.g. Hungariæ, Bohemiæ, Austriæ, quia non repugnat, ut una persona singularis in pluribus a se quoad fundamentalia pacta distinctis civitatibus imperium habeat.

§. 6.

§. 6.

Finis civitatis primarius est securitas, quia unice ob securitatem patresfamilias civitatem condiderunt, hac enim ad habendam felicitatem quam maxime indigebant, sed nec in vita segrege, nec in anarchia, verum in sola civitateprehenderunt: Possunt quidem etiam alii secundarii fines assignari, v. g. commoditas vitæ, promotio commercii &c. hi tamen omnes primario tanquam radici inhærent, quia sine securitate obtineri nequeunt: Omnes tamen debent esse honesti, quia societas ob inhonestum finem unita non est societas, sed turba. & multitudo sceleratorum.

Plato afferit causam condendæ civitatis fuisse indigentiam hominum. Verum penuria rerum inter homines non evenisset, si omnes intellectus, & voluntatis perfectioni studuissent, si nemo fuisset otiausus, si nemo justitiæ, & caritatis officia violasset. *Deinde constat primam civitatem statim post diluvium fuisse conditam, dum nulla erat rerum indigentia, homines enim erant pauci, res vero copiosæ. Aristoteles eam repetit a stimulis naturalibus, a socialitate.* Sed hæc sententia duplicem habet sensum: 1. quod stimuli naturales absolute, 2. quod hypothetice coegerint homines intrare civitatem, in primo sensu falsa est, quia stimuli naturales absolute considerati volunt homines esse liberos a subjectione, ergo non cogunt intrare civitatem

tem, in qua subjectio est, secus sibi contradicerent; In secundo autem vera est, quia volunt, ut in conflictu majus bonum eligamus, nempe securitatem potius in civitate, quam sine securitate jura libertatis, & æqualitatis. *Socialitati* vero satisfit per societates minores, & æquales extra civitatem positas, qualis est v.g. conjugalis.

§. 7.

Ita etiam illorum sententia, qui civitatem ex ordine naturæ, sive ex lege naturali derivari arbitrantur, duplicem admittit significationem: *Vel* quod absolute *vel* quod hypothetice debuerint homines concedere in civilem coetum, primum admitti nequit, quia ex sola natura nemo alteri subjectus est, secundum autem concedi debet, quia profecto recta ratio, atque adeo lex naturalis dictavit, ut homines conderent civitatem securitatis causa, sine qua felices esse non poterant, & quam extra civitatem sperare non licuit. *Cum hac sententia coincidit etiam illorum doctrina*, qui Deum faciunt civitatis auctorem, quia Deus rationis, & legis naturalis est auctor, voluit itaque Deus non quidem absolute, sed hypothetice homines esse in civitate, quia præcepit, ut in conflictu majus bonum præferamus minori. *Hinc autem* manifestum est, civitatem in genere consideratam, hoc est sine determinato territorio, civibus, & forma imperii esse socie-
ta-

tatem inter homines omnium perfectissimam, quia Deus illam jam antecedenter ineundam esse præcepit, & initam approbat, quod ipsum sacri codices confirmant; Rom. 13. *Non est enim potestas nisi a Deo, quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt.*

Non moveare autem, quod D. Petrus Ep. I. c. 2. vocet civitatem ordinationem humanam. Quia loquitur de civitate in specie, seu de tali, quæ in certo loco, sub certa imperii forma constituta existit.

§. 8.

Illi, qui civitates metu impellente excitas fuisse affirmant, nobiscum sentiunt, quia qui timent, securitatem quærunt, quam non nisi in civitate poterant invenire.

Non dicas: sufficientem securitatem poterat hominibus præstare sola lex naturalis. Quia non custoditur ab omnibus. *Vel metus Numinis.* Quia ejus vindicta plerumque ad futuram vitam differtur. *Vel conventiones de non lædendo.* Quia etiam tales facile violantur, nisi possint perfidi ad fidem datam servandam unitis viribus compelli.

§. 9.

Sunt denique nonnulli, qui civitatem fuisse violentia constitutam contendunt: *Si per id intelligant homines violentiam metuentes in communem coetum mutæ securitatis causa abivisse, non contradicimus, quia tunc ci-*
vitas

vitas ob securitatem est inita; *Si vero ita explicent*, ut ipsum imperium initio sola coactione, & potentia physica fuerit stabilitum, solemniter negamus; quia tunc prima civitas vel fuisset democratica, vel aristocratica, vel monarchica, sed nihil horum dici potest, *non democratica* tunc enim singuli sibi ipsis vim intulissent, & tamen imperium non penes singulos, sed penes omnes simul sumtos mansisset, quod contradictorium est, *non aristocratica*, tunc enim pauci multorum vires debuissent superare, quod repugnat, *non monarchica*, nam tunc unus debuisset totam multitudinem debellare, quod adhuc magis impossibile est.

Dicunt illi quidem 1. primam civitatem fuisse conditam per vim improborum, cum probi inter se fuerint satis securi. Sed imprimis male cohæret, improbis tale institutum attribuere, quod ex custodia legis naturalis hypotheticæ ortum habet: Deinde ponamus ab improbis fuisse conditam civitatem, non enim repugnat malos sibi metuentes quærere securitatem, & aliquas leges naturales observare, non sequitur tamen eam per vim confurexisse, societati enim omni, in qua adesse debet unio voluntum, coactio physica adversatur. Denique licet probi inter se satis fuerint securi, non erant tamen securi ab improbis. 2. Caimus homo improbus primus fuit, qui civitatem condidit. Gen. 4.

Ita

Ita, sed civitatem in sensu vulgari, id est collectionem casarum maceria, vel sepe viridi cinctam sub domestico imperio, & quidem propter securitatem 3. *Nimrodus statim post diluvium civitatem in sensu juris constituit per vim, homines enim subjugabat. Gen. 10.* Negatur, nam sacra scriptura eum tantum robustum venatorem ferarum, quarum copia homines infestaverat, describit. 4. *Saltem turrin babilonicam ædificantes improbi erant, per illam enim volebant sibi nomen facere, id est superbiam alere, & ideo confusione linguarum puniti.* Verum hi jam ante suam turrin erant in civitate, atque illa turris non superbix, sed metus fuit effectus, vox enim hebraica *schem* non denotat nomen, sed signum, quod nimirum possent respicere, si quando in venatione procul dilaberentur; neque puniti sunt ob superbiam, sed quia contra voluntatem Dei, qui illis totum orbem inhabitandum destinaverat, uniti volebant permanere 5. *In sacris litteris fit mentio Gigantum, seu oppressorum. Gen. 6. quo pertinent venatores, qui armati pastores inermes, & agricolas sibi subiecerunt. Gen. 36. In specie autem Esau regnum sibi condidit, & Choreos, profligavit. Deut. 2.* Equidem poterant se homines ad alios subjugandos conjungere, verum hæc conjunctio supponit præcesse aliam unionem voluntatum, & societatem quandam civilem absque vi, nam incredibile est, ut homines ad communem aliquem finem se fortuito

tuito conjungant. 6. *Maxima regna veluti Græcorum, Romanorum violentia potissimum increverunt.* Certum est, sed nobis non est sermo de incremento, sed de origine civitatum; neque consideramus finem *historice*, ob quem civitas condita aliquando est, sic enim teste *Cicerone Off. c. 6.* aliqua potuit coalescere aut ex benevolentia, aut beneficiorum magnitudine, aut dignitatis præstantia, aut spe largitionis, quod cum a facto singulari dependeat, *historicæ cognitionis* est, sed spectamus finem civitatis *philosophice*, ob quem omnis civitas condi debuit, hic vero, quatenus ex natura civitatis sola ratione cognoscitur, est securitas, & pertinet ad cognitionem philosophicam.

C A P U T II.

De civitatis nexu, ejusque jure generatim.

§. 10.

N*exus civitatis* est modus, quo patresfamilias vires suas, & voluntates conjunxerunt ad condendam civitatem: Ad hunc Puffendorfus requirit *primo* pactum unionis, *secundo* decretum formæ, *tertio* pactum subjectionis. *Pactum unionis* est conventio, quam singuli cum singulis in statu naturali viventibus iniverunt, quod velint in unam societatem abire, & suam securitatem communi consilio administrare.

Huic

Huic pacto eam vim tribuit Puffendorfius, ut illi, qui illud absque ulla conditione determinati regiminis celebrarunt, amplius a societate recedere non possint, quæcunque demum imperii forma fuerit electa. *Decretum autem formæ* est determinatio personæ, cui imperium civile debeat inhærere, ut nimirum vel unus, vel plures, vel omnes collectim cives imperent. Cujus decreti ea est vis, ut illi teneantur illud acceptare, qui pactum unionis pure iniverunt, non autem illi, qui sub-conditione alterius imperii formæ in societatem consenserunt. *Denique pactum subjectionis* est conventio, vi cujus singuli electo per decretum formæ imperanti obedientiam spondent.

§. II.

Verum entia non sunt multiplicanda sine necessitate: Ad nexum civitatis efformandum sufficit solum pactum unionis, quod tamen præcedere debuit *physica quædam patrumfamilias ad eundem locum congregatio*; quia secus de constituenda civitate nec tractare, multo minus pacisci potuissent, omne enim pactum requirit consensum utrinque sufficienter declaratum. Hæc autem congregatio non provenit a conventionem, sed facto quodam fortuito, sive quod homines diu per orbem errantes casu ad eundem locum delati sint, sive, quod a communi stipite progeniti, & in varias familias distributi, in vicinis terrarum spatiis jam

antea simul permanserint, uti de Achæis narrat. *Iusti. Hist. L. 34.* Non a conventione, quia si congregatio debuisset a prævia conventione proficisci, cum etiam conventio supponat congregationem, tunc conventionum, & congregationum datus fuisset progressus in infinitum, primam enim congregationem debuisset præcedere conventio, hanc congregatio, istam iterum conventio, hanc iterum iterumque congregatio, & sic porro, quod absurdum est, ergo provenit a facto fortuito, quia ejusmodi congregatio hominum ex natura absolute considerata non intelligitur, est enim factum, ergo debuit fieri vel conventione, vel casu, nam facta vel sunt voluntaria, vel fortuita, jam autem ex conventione non processit, ergo ex facto fortuito.

§. 12.

Quod vero solum pactum unionis sufficiat ad condendam civitatem ita demonstramus; *Primum*: posito pacto unionis ponuntur omnia essentialia civitatis, 1. *cætus hominum sui juris*, pactum enim unionis celebrarunt homines in statu naturali viventes. 2. *communis securitas*, qui enim pactum unionis iniverunt, promiserunt se velle suam securitatem administrare. 3. *commune imperium* pacti enim unionis ea est vis, ut illi, qui in illud sine ullius formæ exceptione confenserunt, amplius a societate recedere non possint, cujus rei non est alia ratio

tio

tio, quam quod voluntatem suam imperio universorum submiserint, sciverunt enim civitatem sine imperio esse non posse. *Deinde* ex mente Puffendorffii posito pacto unionis possunt socii formam regiminis determinare, imperium vel uni, vel pluribus dare, ergo illud penes universos jam prævie adesse debuit, nemo enim dat, quod non habet. *Denique* si pactum unionis non sufficeret ad condendam civitatem, tunc rege electivo mortuo, vel deficiente familia regnatrice populus incideret in anarchiam, quod absurdum est. *Conf. Car. Ant. de Martini posit. de jure civitatis 480.*

At inquires ex solo pacto unionis nullam intelligi formam regiminis. Enim vero intelligitur forma democratica, nam qui in societatem civilem, quæ sine imperio nec concipi potest, consentit sine ullius formæ exceptione, id, quod naturale est, voluisse judicari debet, nimirum suam voluntatem imperio universorum subjecisse, hoc enim quam minimum primævæ ejus libertati detrahit, jam autem hoc est forma imperii democratica. *Sed si populus democraticæ præferret aristocratiam, vel monarchiam, opus esset distincto decreto formæ, & distincto pacto subjectionis, ergo etiam.* Disparitas est: Per aristocratiam, & monarchiam multo magis imminuitur libertas naturalis, quam per democratiam, cum ergo nemo invitus possit suis juribus privari, ad illas formas introducendas necessa-

rius est distinctus consensus. *Sed etiam in democratia debent eligi personæ, quæ quotidiana negotia expediant.* Omnino, sed hoc fit ex præhabito jam imperio, secus nec illæ personæ suum officium gerere, nec illis alii obedire obligarentur. *Deinde aliud est constitutio, aliud ordinatio civitatis, illa est conventio, qua civitas confurgit, hæc autem est electio mediorum, quæ ad finem civitatis consequendum magis idonea judicantur: Ab initio ordinare civitatem pertinebat ad universos, quia universi obligabantur promovere civitatis finem, qui sine mediis obtineri nequit, sic poterant imperium vel penes se retinere, vel uni, aut pluribus sub nulla, vel sub certa conditione concedere; Ad hanc ordinationem pertinebat etiam electio personarum pro expediendis quotidianis negotiis, secus in monarchia quoque, ubi talibus personis opus est, ad ejus constitutionem deberet referri, quod tamen hactenus nemini incidit affirmare. Sed hæc doctrina adversatur fidei historicæ, secundum quam primæ civitates erant monarchicæ. Nequaquam, si ordinationem civitatum spectemus, etsi enim civitates quoad constitutionem ponamus fuisse democraticas, multæ tamen, ac graves poterant esse causæ, ob quas populo monarchia præplacuit. Sed tale fuisse pactum celebratum verbis expressis probari non potest. Quia sufficit tacitum, si v. g. imbeciliores ab iis se*

re-

regi patiantur, de quorum justitia, & prudentia magnam habent opinionem, nam pacti taciti eadem est vis, quæ expressi.

§. 13.

Proprietates civitatis sunt: Quod fit *societas legalis*, quia civitatem lex naturalis hypothetica præcipit, & etiam *pactitia*, quia pacto unionis constituitur. Quod fit *una persona moralis*, quia quælibet societas efficit unam personam moralem. Quod *respectu illorum*, qui non sunt de civitate, vivat in statu naturali, quia aliis nec ex lege, nec ex pacto est subjecta. Quod fit *unum corpus politicum*, quia corpus politicum est societas plurium personarum physicarum, quæ omnes unam personam moralem efficiunt, talis autem societas est civitas. Quod *propria jura, & obligationes habeat*, quia habet proprium finem, ex quo jura, & obligationes deducuntur. Quod fit *societas perpetua*, quia cives præsumuntur non tantum sibi, sed etiam suis posteris de securitate prospicere voluisse. Quod fit *societas immortalis*, quia novi semper socii in eandem succedunt per generationem. Quod *idem populus maneat post in numeros etiam annos*, quia idem pactum unionis, quo civitas coaluit, perdurat.

§. 14.

Civitas quoque legibus instructa esse debet, quia nulla societas sine legibus stare potest: Sunt vero leges civiles aliæ *publicæ*, quæ ad

ad totum populum pertinent, aliæ *privatæ*, quæ singulares tantum cives concernunt, Item vel sunt *positivæ*, quæ ab arbitrio imperantis dependent, vel *naturales*, quæ ex natura civitatis sola ratione intelliguntur. Et quidem leges civiles naturales sunt *universales* id est obligant omnes omnium civitatum cives, quia ex natura civitatis deducuntur, quæ in omnibus civitatibus eadem est, nimirum coetus hominum sui juris sub communi imperio securitatis fruendæ causa colligatus. Præterea sunt *perspicuæ*, *mathematicæ certæ*, *immutabiles*, *necessariæ*, *æternæ*: quia his proprietatibus præditæ sunt omnes leges naturales. *Confer juris naturæ theor. c. 3.*

§. 15.

Legum civilium naturalium triplex est principium: *Possibilitatis proximum* possibilitas civitatis, quia leges civiles naturales ex natura civitatis deducuntur, ergo ideo sunt possibile, quia possibilis est natura civitatis. *Existentiæ proximum* existentia civitatis, quia quamprimum existit civitas existit etiam ejusdem finis, ergo existere debent media, & obligatio, atque lex ad illum obtinendum tendendi. *Cognitionis subjectivum* recta ratio, quia lex civilis est propositio enuntians obligationem adhibendi media cum fine civitatis connexa, jam autem ratio est facultas rerum æxum perspiciendi; *Deinde leges civiles natura-*

tura-

turales sunt, quæ sola ratione ex natura civitatis intelliguntur. *Cognitionis denique objectivum* finis civitatis: quia omnes leges naturales ex finibus rerum a Deo creatarum cognoscuntur, jam autem finis civitatis ipse Deus est auctor. *Deinde* cujuslibet societatis jura, obligationes, et leges ex fine ejusdem cognoscere licet. *Vide jur. nat. theor. cap. 3. & jur. nat. oecon. cap. 1.*

§. 16.

Jus civitatis jam sumitur *pro facultate morali*, jam *objective*, jam *subjective*, unde etiam *jurisprudentia* naturalis civilis profluit. Jus civitatis est pars jurisprudentiæ naturalis socialis, quia complectitur leges naturales hominum in societate hypothetica maxima viventium, vocatur que *jus naturæ politicum* ab exemplo Aristotelis: Hoc vel est *internum*, seu *publicum universale*, si versetur in officiis imperantium, & subditorum, vel *externum*, seu *jus gentium*, si officia unius civitatis erga aliam exponat. *Applica huc, quæ dicta sunt de jura in jur. nat. theor. Cap. 2. & 6.*

§. 17.

Securitas civitatis vel est *interna*, seu status, in quo nulla mala licet prævidere a civibus, vel *externa*, seu status, in quo nulla mala impendent ab extraneis. Huic maxime repugnat periculum, quod *internum* est, si mala immineant a civibus, *externum* vero, si ab

ex-

extraneis. *Hinc lex civitatis absolute fundamentalis est*: Singuli cives obligantur securitatem tam internam, quam externam pro virili promoveri, quia secus non obtinebunt finem suæ societatis, ergo nec habebunt salutem publicam, nec commune bonum, jam autem cujuslibet societatis salus publica suprema lex est. Et ideo si salus populi cum salute civium singulorum confligat, illa huic præferenda est, quia in conflictu bonum minus majori, & bonum partis bono totius postponi debet. *Confer jur. nat. oecon. cap. 1.*

§. 18.

Media autem salutem publicam obtinendi generalia sunt duo: I. si efficiatur, ut nemo velit, II. ut nemo possit securitatem turbare, quia tunc nec physice, nec moraliter est possibile alios lædere. Ut vero nemo velit turbare securitatem efficitur triplici ratione 1. si quis sibi læsionem aliorum, ut malam repræsentet, seu ut virtutem colat, virtus enim est habitus leges custodiendi, 2. si nulla rerum indigentia ad illam impellatur, quia tristes experientia jam docuit, cives propter penuriam rerum tumultus concitasse, 3. si nocere volens majus quoddam malum pertimescat, nemo enim malum ut malum vult, voluntas autem motivis regitur. Ut denique nemo possit alios lædere, efficitur, si quis vim resistentem superare non valeat. *Hinc fluunt*

leges civitatis minus fundamentales : I. ut cives in virtute informentur , hinc deducitur *jus Imperantis circa sacra* , vide inferius *cap. 8.* II. Ut de vitæ sufficientia cuilibet pro statu suo prospiciatur , hinc competit *Imperanti jus politicæ* , *cap. 5.* III. Ut vitia pœnis efficacibus compescantur , unde fluit *jus puniendi* , *cap. 6.* IV. Ut promptæ semper sint vires , quæ hostilia meditantibus resistent , ex hoc promanat *jus armorum* , *cap. 6.* Quia hæc sunt media salutem publicam promovendi , jam autem qui obligatur ad finem , obligatur etiam ad media , & quia obligatio ad finem est lex fundamentalis , obligatio ad media continet legem minus fundamentalem.

C A P U T III.

De civilis imperii proprietatibus.

§. 19.

Imperium civile est jus gubernandi civitatem , seu jus actiones subditorum ad communem securitatem pro arbitrio dirigendi , quia in genere imperium est jus actiones alterius ad certum quemdam finem pro arbitrio determinandi . *Hoc* vi originis suæ penes patresfamilias , aliosque sui juris homines , ut jus proprium residebat , quia de illo tunc poterant pro libitu disponere , nempe vel sibi retinere , vel uni , vel pluribus concedere , tale autem jus est

est jus proprium. Atque per eminentiam vocatur *Majestas*, quia omnes reliquas humanas potestates & dignitate, & magnitudine antecellit, *dignitate* propterea, quia eminentiora habet jura, v. g. jus vitæ, & necis, atque ipsis humanis imperantibus imperat, *magnitudine* propterea, quia civitas est societas hypothetica maxima, omnes enim aliæ societates sunt tantum partes civitatis.

§. 20.

Proprietates Majestatis sunt: I. Quod sit *independens*, hoc est, quod a nullius alterius hominis arbitrio pendeat, & ejus actus nullius juri subsint, & a nemine irriti reddi possint, quia secus non posset actiones subditorum pro suo arbitrio determinare. *Deinde* Imperans repræsentat omnes cives, jura enim sua in illum transtulerunt, jam autem cives intuitu non sociorum sunt independentes, vivunt enim in statu naturali. II. Quod sit *summa*, hoc est quod civili imperio in civitate nullum humanum imperium majus detur, quia omnes societates humanæ, quæ in civitatis territorio reperiuntur, cum suis rectoribus eidem subjectæ sunt: Et quod præter Deum neminem habeat superiorem, quia ab omni alterius hominis arbitrio est independens.

Nihil autem contra nos facit, quod sæpe successores Imperantes rescindant acta suorum antecessorum; eorumque leges mutant. Quia hoc non est dependere

dere ab arbitrio alterius, successor enim eandem cum antecessore habet majestatem, idemque facit, quod in iisdem circumstantiis fecisset antecessor. *Neque illud, quod Imperantes aliis Imperantibus per manifesta reddant rationes belli.* Quia præscindendo a pacto speciali faciunt hoc tantum ex ratione politica, ut suspicionem injusti belli a se removeant, & facilius ad ferendum sibi bellicum auxilium persvadeant.

§. 21.

III. Quod Majestas in qualibet civitate sit *una, atque universalis*, hoc est, quod nulla in territorio civili potestas eidem æqualis reperiatur; quia nullus alius rector in civitate existit, qui Majestati non subesset, illa enim est summa. *Deinde* si vel duæ in una civitate Majestates existere fingerentur, tunc vel nulla esset civitas, vel duæ in una civitate civitates, nam illæ duæ Majestates vel a se invicem dependerent, vel non, si dependerent, neutra esset Majestas, ergo etiam nulla civitas, si vero non dependerent ab invicem, tunc duæ forent independentes Majestates, ergo etiam duæ civitates, atqui utrumque absurdum est. IV. Quod Majestas sit *individua*, hoc sensu, quod jura majestatica, quæ nimirum ex natura imperii intelliguntur a civitate abesse non possint: quia complexus jurium majestaticorum constituit Majestatem, jam autem

Ma-

Majestas est imperium civile, sed imperium civile a civitate abesse non potest.

Nihil vero dicis, si dicas in civitate successiva, quando Imperans in minorenni ætate sub tutela est, duas esse Majestates. Quia tutor non habet Majestatem, non enim suo, sed tutelati nomine imperat. Vel in forma Imperii mixta esse plures imperantes. Quia hi partiales imperantes sunt, & simul sumti efficiunt unam plenam Majestatem. Sed ad minimum in forma imperii mixta Majestas in partes dividitur. Gramatice concedo, juridice nego: Et explico distinctionem: jura majestatica pluribus personis ejusdem civitatis competunt, nullum tamen a civitate abest, & hoc est Majestatem esse juridice individuum.

§. 22.

V. Quod Majestas sit apud omnes populos *æqualis*, hoc est, quod uni civitati simpliciter consideratæ, seu absque respectu ad singulares circumstantias licet, id etiam alteri licet, & vicissim, quod uni non licet, nec alteri: quia jura majestatica ex natura imperii civilis deducuntur, sed natura imperii civilis apud omnes populos est æqualis, videlicet jus actiones subditorum ad communem securitatem pro arbitrio determinandi: Sicut nimirum jura hominum naturalia ideo apud omnes homines æqualia sunt, quia ex natura hu-

humana, quæ apud omnes homines eadem est, intelliguntur, ita ergo etiam Majestas.

Neque huic æqualitati quidquam derogat diversa imperii forma. Quia quæcunque sit forma regiminis, semper illud ipsum imperium viget, quod origine sua toti populo in democratia competeat, nam illud idem in monarchia uni, in aristocratia pluribus, in forma autem composita mixtim transfertur. *Neque diversus imperium habendi modus v. g. electio, successio.* Quia modus non afficit substantiam, sic idem, & æquale est dominium, sive illud modo originario, sive derivativo, sive ex benefico, sive ex oneroso contractu acquisiverimus. *Neque diversus numerus civium, vel varia amplitudo territorii, vel inæqualis potentia physica.* Quia hæc non referuntur ad naturam imperii, sed tantum ad qualitates accidentales civitatis, ita jura naturalia æqualia habent homines, licet alii aliis statura majores, & viribus potentiores sint: *Nec denique varietas titulorum, quod alii imperantes nominentur Imperatores, alii Reges, alii Archiduces &c.* Quia hi ab arbitrio tantum imperantium dependent, ex natura autem imperii tantam in suo territorio habet potestatem Archidux, quantam in suo Rex, vel Imperator.

§. 23.

VI. Quod Majestatis principium proximum sit pactum, remotum autem Dei voluntas, hoc est, quod imperium civile immediate proveniat

niat a pacto, & mediate tantum a Deo, quia voluit quidem Deus, ut homines intrent civitatem, seque imperio subjiciant, verum tamen nulla prius extitit civitas, quam homines Dei voluntati parendo civitatem pacto condidissent, adeoque Majestati proximius est pactum, quam Dei voluntas.

Sed Deus est immediata causa civitatis. Affirmative, si civitatem in genere consideres, non vero, si eam spectes in specie. *Sed D. Paulus Roman. 13. ait non esse potestatem nisi a Deo.* Ita, sed non dicit omnem esse proxime a Deo, jam autem illa etiam a Deo est, quæ remote a Deo est. *Sed hæc doctrina immittit sanctitatem Majestatis.* Nihil minus, nam etiam pacta sancte sunt servanda: *Deinde* Majestas manet eadem, sive mediate, sive immediate proveniat a Deo, nam varius modus habendi Majestatem, eandem non mutat. *Denique* sanctæ sunt leges naturales, licet proxime ex natura humana, & remote a Deo deriventur, ergo etiam Majestas.

§. 24.

VII. Quod Majestas sit juridice *sancta*, seu inviolabilis, quia cum violatione imperii civilis gravissima mala sunt connexa, læditur enim tota multitudo civium, quod maximam inter alias læsiones meretur imputationem, *Deinde* dissolvitur civitas, cui tamen & sociale pactum, & Dei voluntas ita nos subjecit, ut orto conflictu teneamur propriam potius quam

quam civitatis salutem negligere: *Denique perit securitas, quo malo majus habere homines non possunt. Jura majestatica mensuram accipiunt tum ex communi imperii notione, tum ex fine civitatis, seu se ad illa omnia extendunt, sine quibus securitas in civitate haberi non potest, sed non ultra, quia propter securitatem enatum est imperium civile, quod inane esset sine jure ad omnia media necessaria obtinendi finem. Hæc vero vel immanentia, seu interna, & jura imperii speciatim nuncupantur, si in ipsos cives exercentur, vel transeuntia, seu externa, & jura libertatis naturalis, si tantum extraneos concernant.*

*Fortè tibi videtur contradictoria hæc jurium majestaticorum mensura, quod vi imperii possint actiones subditorum pro arbitrio determinari, vi autem finis civitatis non pro arbitrio, sed conformiter securitati? Verum reflectito te omne imperium etiam illimitatum habere pro limite naturali finem, ob quem enatum est; Neque debes sub arbitrio intelligere licentiam, sed libertatem moralem, seu jus e pluribus mediis æque aptis ad finem obtinendum, illud eligendi, quod maxime placet, ut adeo tunc tantum locum habeat illud procardicon: *stat pro ratione voluntas.**

§. 25.

Pactum clientelare est conventio, qua gens minus potens se in patrocinium potentioris confert. Hoc non obest summitati Majestatis, quia

quia per illud non transfertur imperium, quia finis ejus non est subjectio, sed conservatio libertatis; quia homines in statu naturali viventes possunt se in aliorum clientelam conferre salva sua personali libertate, ergo etiam gentes. *Nec obest summitati Majestatis pactum de concedenda alteri populo quæpiam prærogativa, quod v.g. teneatur ei quæpiam signa honoris exhibere, vel ejus imperium revereri, & conservare, quia talis prærogativa non tollit independentiam, non involvit subjectionem. Sed neque pactum de annua pensione alteri genti solvenda, sive illam stipendium, sive tributum nominemus, obest summitati Majestatis, quia non præstatur ex subjectione, sed ex simplici conventionem, quia sæpe talia subsidia potentiores solvunt infirmioribus gentibus.*

Si dicas gentes clientelares enatis controversis provocare ad judicium gentis patrocinantis, scito provocare ad judicium tanquam arbitri, arbiter autem non est superior litigantium, quod enim ejus laudo stare debeant, non provenit ex subjectione, sed ex compromisso. Sed prærogativa honoris tollit æqualitatem. Sed non libertatem, & independentiam; sic in Anarchia licet quis habeat auctoritatem, non tamen habet imperium. Adminitrum, qui tributum debet solvere, subditus est. Ita, si illud vi imperii teneatur præstare.

§. 26.

Denique *nec nexus feudalis* imminuit Majestatem, quia in eo non promittitur subjectio, sed certa tantum servitia, atque cura, ne quid in domini directi fiat præjudicium: *Deinde* feudum pertinet tantum ad modum habendi imperium, ergo ipsam Majestatem non afficit.

Objicitur 1. *Vasallum debere domino directo præstare fidelitatem, & servitia.* Sed obligatio hæc limitata est, & mere conventionalis, quæ imperium, & subjectionem non involvit. 2. *vasallum subesse jurisdictioni domini directi.* Ita in causis feudalibus, idque ex contractu feudali, non vero in actibus imperii. 3. *Vasallum posse a domino directo ob perfidiam privari feudo.* Attamen non jure imperii, sed jure belli, hoc enim est inter æquales naturale medium vindicandi perfidiam.

§ 27.

Pactum vero *subjectionis*, si nimirum aliquis populus ab alterius arbitrio debeat pendere, vel aliqua jura majestatica ad illius tantum nutum exercere, tollit Majestatem, quia cessat independentia, quæ est præcipuus ejusdem character. Et licet tunc populus suis antiquis legibus vivere permittatur, quia tamen hæc tantum precaria, & ad libitum concedentis revocabilis est libertas, imperium evanescit. *Ceterum* omnia jura majestatica ad tria generalia capita possunt revocari

cari: *Ad potestatem legislativam, inspectivam, & executoriam.*

C A P U T IV.

De jure ferendarum legum.

§. 28.

L*ex civilis* in sensu lato, est propositio enunti-
ans obligationem civilem, quia in genere
lex est propositio enuntians obligationem: *In*
sensu autem stricto lex civilis est voluntas impe-
rantis sufficienter declarata, ut subditi actio-
nes suas ad illam componant: Quia lex ci-
vilis in sensu lato est propositio enuntians
obligationem civilem, jam autem civilis obli-
gatio est, ut subditi actiones suas volun-
tati imperantis accomodent, juri enim im-
perandi ex parte subditorum correlata est
obligatio parendi, secus inane foret imperi-
um, ergo. *Imperans civilis habet jus ferendi leges*
civiles, quia habet imperium, seu jus, actio-
nes subditorum ad finem civitatis pro arbitrio
determinandi, *Deinde* habet jus ad finem, le-
ges autem continent media ad finem. Est ve-
ro duplex fons legum civilium, alter *essentia*,
& *natura civitatis*, alter *circumstantiæ civitatis*. Ille
est omnibus civitatibus communis, quia civita-
tes omnes eandem habent naturam, iste autem
singularum civitatum proprius, quia circum-
stantiæ non sunt in omni civitate eadem, de-
pen-

pendent enim a loco , a numero civium , ab amplitudine territorii &c. quæ variant. *Hinc*

1. Leges , quæ ex essentia , & natura civitatis deducuntur, sunt æternæ, necessariæ, ubique eadem, immutabiles, uti lex securitatem promovendi, quia etiam essentia civitatis est talis. Leges vero, quæ ex circumstantiis deducuntur, sunt accidentales, contingentes, mutabiles, v.g. lex, quæ prohibet frumenti eversionem, quia tales sunt etiam circumstantiæ.
2. Leges accidentales pro varietate circumstantiarum variare debent, quia mutata ratione sufficiente mutare oportet rationatum.
3. Tunc erit perfecta civilis legislatio, quando leges accidentales cum essentialibus concordabunt, quia perfectio est concordia variorum in unum.

§. 29.

Necessariæ sunt in civitate leges accidentales. Quia *imprimis* non sunt omnes tali ingenio præditi, ut, quæ media variis occasionibus sint necessaria ad finem civitatis, possent antecedenter cognoscere, *Deinde* etiamsi illa omnes cognoscerent, non tamen omnes pari salutis publicæ amore tenentur; *Postea* licet illa media & omnes cognoscerent, & æquali fervore ad finem civitatis contenderent, quia tamen sæpe plura adsunt media æque apta ad finem, unum debet voluntate imperantis determinari, manifestarique ad evitandam con-

fusionem. *Denique* quia illi, quibus jurium majestaticorum exercitium committitur, homines sunt diversis affectibus obnoxii, qui amicum ab inimico sciunt distinguere, qui loco justitiæ possent injustitiam facere; Leges autem surdæ sunt, & inexorabiles, ita pauperem, sicut divitem obligantes.

Frustra autem murmurat: Per leges civiles restringi libertatem civium naturalem. Quia illa imminui debet, si reipublicæ noceret, secus enim non posset finis civitatis obtineri; quid autem, & quando noceat civitati, illi tantum scire possunt, quibus omnes circumstantiæ civitatis cognitæ sunt, ideo Imperans subinde quædam mala tolerare debet, si ex eorum prohibitione majora incommoda sequerentur, in conflictu enim minus malum comparative bonum est. *Sed nec ipse Imperans potest omnes civitatis circumstantias pervidere.* Ideo debet commune consilium instituire, in quo omnes, & singulæ circumstantiæ diligenter examinentur, quam habeant relationem sive inter se, sive intuitu finis civitatis, nisi enim, qui uni ædificio dant operam, consilia inter se conferant, possunt quidem singulas partes bene componere, attamen totum imperfectum erit, ita etiam legislatio.

§. 30.

Requisita legum civilium sunt: I. Ut promulgentur, & quidem idiomate vulgari, quia lex non promulgata non obligat. II. Ut in u-

num

num, & constantem codicem referantur, quia secus in oblivionem abibunt, posterorum certe oculos effugient. III. Ut sint breves, & plano stilo scriptæ, quia breves facilius memoriæ mandantur, & plano stilo scriptæ facilius intelliguntur, non enim habent omnes subditi æque tenacem memoriam, aut æque facile iudicium. IV. Ut sint concisæ, seu determinatum quid præcipiant, aut prohibeant, quia secus per vagam interpretationem eludentur. V. Ut sint, *sed in sensu accomodo*, paucae, quia tales & citius menti, & effectui dantur, Atque, uti Plato, & Tacitus jam dudum observarunt, ubi multæ leges, ibi multæ lites, & mali mores. VI. Ut ad legis naturalis simplicitatem accedant, quia sic erit spes, ut quam diutissime durent.

§. 31.

Leges porro civiles privatæ vel sunt *civiles in specie*, quæ jura rerum, atque dominia, & de his disponendi modum definiunt, vel *criminales*, quæ delictis pœnas decernunt, vel etiam quasi delictis, seu actionibus dolo, vel culpa patratis. *Item* ratione legislationis, vel sunt *mixtæ*, quæ quoad materiale naturales sunt, quoad formale autem positivæ v. g. Non furtum facies, secus suspenderis, vel *mere positivæ*, quæ tam quoad materiale, quam formale ab arbitrio imperantis proveniunt, v. g. Ut in testamento debeant quinque testes adhiberi. *Omn-*

nes

nes autem observari debent partim ob legem naturalem, partim ob commune pactum. Ob legem naturalem propterea, quia illa præcipit civitatem, ergo imperium, quod sine obligatione parendi inane est; ob pactum unionis propterea, quia vi hujus cives se voluntati imperantis subjecerunt.

Neque verum est, pactum unionis primos tantum civitatis conditores, non etiam eorum posteros inivisse. Quia posteri tacite in illud consenserunt, qui enim in civitate nascitur, & educatur, sit ejus socius, & se subjicit, atque absurdum foret, velle commoda, sed incommoda subterfugere.

§. 32.

Vi potestatis legislatoriæ imperans civilis quidem nullas positivas leges ferre potest, quæ naturalibus adversarentur, quia naturales sunt immutabiles: habet tamen jus 1. eas declarandi, & illis casus obvenientes applicandi, immo novis præmiis, & pœnis muniendi, quia sic eas & ipse observat, & per alios observari facit. 2. habet jus juribus permissivis detrahendi, si id finis civitatis exigat, v.g. contractibus, matrimoniis, testamentis certam normam statuendi, quia tunc adhibet media ad finem civitatis. 3. habet jus obligationibus naturaliter imperfectis jus cogendi civile adjiciendi, v.g. pauperibus gratis subveniendi, quia sic leges naturales novis pœnis munit.

Hob.

Hobbesius asserit omne honestum, aut inhonestum a lege civili dependere. Sed impia est ejus opinio, hac enim ratione leges naturales forent figmentum, & si blasphemiam imperans civilis præciperet, esset honesta. Sed legibus naturalibus aliquid detrahendo, vel addendo easdem mutat. Nequaquam, non enim prohibet, quod præceptum fuisset, neque præcipit, quod prohibitum erat, Et obligationes imperfectas vi imperii convertit in perfectas, quales jus cogendi admittunt.

§. 33.

Ad valorem legis civilis non requiritur consensus, & acceptatio subditorum, quia imperans habet jus actiones subditorum pro arbitrio determinandi; quia imperans potest subditorum consensum antevertere, illi enim dum civitatem ingressi sunt, naturalem suam libertatem communi subjecerunt imperio, & consequenter in nihil se consentire velle promiserunt, quod imperanti displiceret. *Hinc actus lege civili prohibitus est irritus, nullus.* Quia actus contra legem prohibentem positus sine jure ponitur, prohibitio enim adimit jus, id est facultatem moralem agendi, sed actus sine jure positus est nullus, repugnat enim, ut nullum jus producat aliquod jus., ergo.

At inquires, prohibere, & irritare sunt diversa. Ita in sensu grammatico, sed non juridice, quia quamprimum lex actum prohibet, illico adimit

mit

mit facultatem moralem eum ponendi, ergo irritat, actus enim sine jure positus est irritus. *Sed actus prohibiti primo per sententiam judicis irritantur.* Nihil horum, sed judex declarat eos jam ab initio fuisse nullos; Quod enim ejus sententiæ declaratoriæ reserventur, ratio est, ne nullus sit in propria causa judex, & sic in civitate turbæ evitentur.

§. 34.

Imperans civilis actiones subditorum *civiliter indifferentes*, seu tales quæ cum fine civitatis nullum habent nexum, veluti cogitationes, nec præcipere, nec prohibere potest, quia jus ferendi leges accipit mensuram ex fine civitatis. *Hinc* in talibus cives habent *libertatem civilem*, seu possunt illas pro suo arbitrio determinare, quia foro civili non subjacent. *Si tamen dubitetur*, an legislator civilis de rebus a suo foro alienis aliquid statuerit, cives obedire tenentur, quia ob jus connatum bonæ existimationis præsumi debet de imperante, illum hoc statuisse, ad quod jus habuit, præfertim cum illius sit singulares nosse circumstantias, bonumque civitatis optime perspiciere. *Nisi gravia incommoda legem consequerentur*, tunc enim poterunt repræsentare, quia in actionibus civiliter indifferentibus habent libertatem civilem.

§. 35.

§. 35.

Præterea vi potestatis legislativiæ imperans potest I. Leges accidentales abrogare, iis derogare, & in illis ex justa causa dispensare: quia sunt ejus voluntas, quam imperans ex justa causa mutare potest. II. Imperans potest legem suam *authentice* interpretari, hoc est ita declarare, ut declaratio vim legis habeat, quia legem interpretando suam voluntatem declarat, ergo legem fert, leges autem ferre potest. III. Imperans civilis legibus mere civilibus non est subjectus, nisi ad dandum exemplum, quia nulla est obligatio, quæ a solius obligati arbitrio pendet: At leges civiles naturales debet observare, quia hæ omni civi a natura civitatis, & ipso Deo scriptæ sunt. IV. Potest aliquando actiones legi naturali contrarias in foro externo impune tolerare, si nimirum eas puniendo majoribus incommodis civitatem subjiceret, quia illas propterea non approbat, sed intendit majus malum impedire. *Sic olim ultor sanguinis immunis fuit a poena civili. Numer. 35.*

Nec obloquaris, inutilem esse dispensationem, quod, si ratio legis duret, fit illicita, si autem ratio legis cesset, non fit amplius necessaria. Quia si ratio legis quoad omnes cesset ita, ut ex ejus custodia absurdum sequeretur, tunc quidem sola æquitas cives a lege eximit, sed si tantum quoad unum cesset, & solum negative, hoc

hoc est ita, ut nullum absurdum ex observantia legis oriatur, tunc iste ad dispensationem recurrere debet, nemo enim in propria causa iudex, nemo se ipsum a lege eximere valet, atque sub tali prætextu leges eluderentur, finis civitatis non obtineretur.

§. 36.

Denique ad potestatem legislativam pertinet etiam privilegiorum concessio, quia *Privilegium* est lex privata in favorem vel odium alicujus speciale quid constituens. Privilegium vel est *favorabile*, quo libertas agendi augetur, vel odiosum, quo libertas agendi imminuitur. Favorabile vel est *gratuitum*, quod gratis, vel *onerosum*, quod non gratis conceditur. Item aliud est *in sensu lato* privilegium, quod certo rerum, aut personarum generi datur, v. g. agriculturæ, feminis, vocaturque *beneficium legis*, & *jus singulare*, aliud *in sensu stricto*, quod uni tantum personæ tribuitur, estque vel *reale*, si transeat ad heredes, vel *personale*, si cum persona extingvatur. Privilegium a dispensatione in eo differt, quod privilegium possit esse etiam odiosum, dispensatio autem semper favorem contineat, quia est exemptio a lege. At inter privilegium favorabile, & dispensationem hoc est discrimen, quod illud tribuat jus agendi, quod vi libertatis naturalis agere non potuissimus, v. g. ut aliquis typographus
cer-

certum librum solus ausit imprimere; dispensatio autem tantum pristinam libertatem naturalem restituat, v. g. facultas diebus esurialibus carnes comedendi.

Scio a plerisque hanc assignari differentiam, quod privilegium ad plures, dispensatio autem ad unicum tantum actum pertineat. Verum hoc omnibus casibus applicari non potest, quia qui a lege jejunii dispensatus est, ejus dispensatio plures actus complectitur. Neque dicas omne privilegium esse vulnus aequalitatis civium, qui unitis viribus ad communem finem tendere obligantur, adeoque nunquam concedendum. Quia nonnunquam bonum publicum exigit, ut libertas unius au-geatur, vel imminuatur per privilegia.

§. 37.

Ex natura privilegii fluit, I. Quod jus dandi privilegia competat soli imperanti, quia est jus majestaticum leges ferendi, privilegium enim est lex, jam autem jura majestatica soli imperanti civili competunt. II. Quod privilegium possit etiam extraneis concedi, quatenus vel ipsi, vel res eorum civitatem ingrediuntur, quia eatenus extranei fiunt subditi, subditis autem possunt leges ferri. III. Quod privilegia gratuita, si sapiant donationem stricte talem, non possint pro lubitu imperantis revocari, quia donationis non datur repetitio: At si induant naturam precarii, possunt pro lubitu revocari, quia ea est natura pre-

precarii. VI. Quod privilegia onerosa imperans non possit pro suo arbitrio revocare, quia a contractu oneroso non licet pro arbitrio unius contrahentis recedere. *Attamen* ob commune bonum omnia privilegia possunt revocari, quia sunt tantum leges accidentales, quales ob commune bonum abrogari possunt, *Deinde* in conflictu boni privati cum publico istud præferendum est. Verum tunc privilegium onerosum habens debet indemnitas servari, quia secus civitas locupletaretur cum damno alterius. V. Quod privilegiatus non debeat indemnitas servari, si 1. conditionibus privilegii, non satisfaciatur, quia tunc ipse & privilegio & indemnitati renunciat, si 2. privilegio abutatur, quia tunc revocatio fit in pœnam, non esset autem pœna, si indemnitas servaretur: si 3. privilegium plane in publicum detrimentum convertat, quia tunc privilegio quam maxime abutitur.

Sed cum privilegium sapiat naturam contractus bilateralis, tribuit jus irrevocabile. Omnino respectu privatorum, immo ipsius etiam imperantis, quamdiu revocationem non exigit finis civitatis. *Sed nec indemnitas debet servare privilegiatum, revocando enim privilegium jure suo utitur.* Ast non uteretur jure denegando indemnitas, ad hanc enim obligatur, ergo etiam habet jus. *Non debetur indemnitas, quando revocatur privilegium gratuitum, ergo etiam.* Dispar
ra-

ratio est, ob revocationem illius privilegia-
tus nullum sentit damnum, sentiret autem
ob revocationem onerosi, nisi illud repararetur.

C A P U T V.

*De suprema imperantis inspectione, &
jure politicæ.*

§. 38.

Suprema imperantis inspectio, seu potestas
inspectoria est jus examinandi, & cogno-
scendi omnes civitatis circumstantias, quæ ad
salutem publicam pertinent: *Hoc* jus compe-
tit imperanti civili, quia sine eo impossibile
est convenientes circumstantiis leges ferre,
& communem promovere felicitatem. *Vi po-*
testatis inspectoriæ imperans potest inquirere in
ætatem, numerum, pecunias, & vitæ genus
singulorum civium, atque cunctas minores
societates, quia hæc pertinent ad circum-
stantias civitatis, possunt obesse, vel prodesse
fini civitatis: sic beneficio hujus inspecti-
onis otiosi cives coguntur laborare, improbi
emendantur, aut ne probos sive verbis, si-
ve malo exemplo corrumpant, procul aman-
dantur, item præcaventur conjugum dissidia,
nimia parentum in liberos vel sævitia, vel
indulgentia, crudelitas dominorum in famu-
los, aliæque perniciosæ consuetudines emen-
dantur.

§. 39.

§. 39.

Vi potestatis inspectoriæ habet imperans etiam jus inspiciendi in collegia in civitate existentia, quia sunt societates minores, quæ & multum prodesse, sed & multum obesse salutis publicæ possunt: Est autem *Collegium, vel' Sodalitium*, societas æqualis ad artis alicujus sive liberalis, sive illiberalis, aut ad juris cujusdam communis exercitium inita; aliud est *publicum*, si in juribus majestaticis administrandis versetur, aliud *privatum*, quod se rebus singulorum gerendis occupat, talia Romæ publica erant collegia Pontificum, Prætorum, privata vero fabrorum, pistorum. *Circa collegia imperans sequentia habet specialia jura*: I. Potest utilia erigere, huc pertinent pagi, urbes, studiorum universitates, commerciorum sodalitia &c, quia conducunt fini civitatis. II. Potest eorum scopum, & regulas inspicere, quia possunt esse fini civitatis adversa, quod optime ex scopo, & regulis colligitur. III. Potest collegia, si cum fine civitatis consentiant, civiliter justa declarare, si vero dissentiant, pro injustis habere, quia justum in genere est, quod legi non repugnat, injustum autem, quod legi adversatur, ergo civiliter justum est, quod legi civili non repugnat, & civiliter injustum, quod legi civili adversatur, jam autem quid legi civili repugnet, vel non repugnet, potest imperans civilis declarare, lex enim civilis est

voluntas imperantis. *Hinc* non omnis societas naturaliter licita, est etiam civiliter licita, v.g. matrimonium clandestinum, quia imperans civilis potest legibus naturalibus permisivis aliquid detrahere. IV. Potest statuta, id est pacta collegiorum confirmare, seu novas illis valoris rationes addere, quia nullum collegium in civitate vi propria valorem habet, nisi ab imperante pro justo declaretur, atqui hoc solus imperans potest. *Hinc* si alicujus collegii fiat confirmatio sub certis conditionibus, v.g. quomodo, & quot, cujusve ætatis socii possint recipi, & istæ non observentur, collegium erit civiliter illicitum, quia legi civili repugnabit, Ideo autem collegiorum confirmatio est necessaria, quia multitudo hominum facilius potest nocere, quam singularis civis. V. Habet jus, si collegiorum negotia evadant reipublicæ noxia, illa reprobandi, ipsa autem collegia vel corrigendi, vel adjecto conventibus assessore coercendi, vel si nulla foret spes emendationis, penitus dissolvendi, quia habet jus omnia noxia a civitate avertendi.

§. 40.

Jus politiæ est jus determinandi media, quibus cives suum patrimonium tueri, illud augere, & commode vivere queant, quia politia in sensu stricto est, determinatio talium mediorum. *Hoc jus competit imperanti civili*, quia sine eo nasceretur in civitate penuria rerum necessariarum,

&

& securitas in periculum adducetur, sed imperanti competit jus ad omnia media, sine quibus securitas obtineri non potest. *Vi juris politicæ imperans potest* I. suis subditis pro cujusque conditione de rebus necessariis prospicere, II. de rebus utilibus, III. de rebus jucundis. IV. de singulorum tranquillitate, quia hoc est objectum juris politicæ, uti demonstrat ejus definitio.

§. 41.

Ex eo autem, quod imperans possit suis subjectis de rebus necessariis prospicere, habet jus annonæ, & lignorum curam gerendi, vias a latronibus tutas reddendi, præscribendi leges, ut incendia præcaveantur, atque exorta promte extingvantur, contra ingruentes morbos constituendi collegia medicorum, & chyrrurgorum, habendique medicamenta: *Item* statuendi rebus, & operis necessariis pretium, ne unquam cives ad labores idonei illis destituantur, fundandi vero pro laborare non valentibus loca, in quibus talibus necessaria suppeditentur, uti sunt: orphanotrophia, nosocomia &c. sed ab his arcendi validos mendicantes. *Præterea* definiendi pondera, & mensuras, ne contrahentes se invicem defraudent, atque monetam suo nomine cudendi, vel si id aliis permittat, formam tamen & valorem ejusdem determinandi, ne ex re monetaria cives quidpiam detrimenti patiantur. Quia
hæc

hæc sunt civibus pro suo cujusque statu necessaria, his mediis possunt suum patrimonium tueri, quæ determinandi imperans habet jus, habet enim jus politiæ.

§. 42.

Inde vero, quod imperans possit suis subditis de rebus utilibus prospicere, habet jus agriculturam propositis præmiis, vel etiam pœnis promovendi, opificia varii generis, & naturæ territorii accomodata erigendi, commercia tam interna, quam externa instituen- di, adjuvandique per *nundinas*, *emporia*, seu loca perpetuæ mercium importationi, & exportationi destinata, & *montes pietatis*, uti sunt domus fiduciariæ &c. Sed etiam perimendi artes vanas, nullumque patiendi vitæ genus v.g. opificum, mercatorum, quod nimia multitudine laboret, nam juxta regulam politiæ eo leviori pretio est merx, quo plures sunt vendentes, & pauciores ementes. Quia his mediis cives possunt sibi res utiles comparare, & suum patrimonium augere, quæ determinandi imperans habet jus, habet enim jus politiæ.

§. 43.

Quod imperans possit civibus de rebus jucundis providere, sequitur eum habere jus informandi cives ad mores humanos, comes, civiles, festivosque, *item* imponendi, ut ædificia tam publica, quam privata non tantum solide, sed etiam decore extruantur, *præterea* ut honestum

D

quod-

quoddam ludorum, & gaudiorum genus pateat, ubi cives post labores in honesto otio vivere valeant. Quia his mediis consulitur civium jucunditati teste experientia, qualia determinandi imperans habet jus vi juris politiæ.

§. 44.

Ex eo denique, quod imperans possit singulorum tranquillitati providere, habet jus artium liberalium, & illiberalium instituta erigendi, uti sunt: gymnasia, academiæ, universitates, agriculturæ, & opificiorum scholæ, atque pro his viros probos, & doctos eligendi, qui cives in virtute, & scientiis omni studio instituant, speciatim vero pupillis de idoneo tutore prospiciendi, & supremam tutelarum inspectionem habendi. Quia nihil magis ad civium tranquillitatem conducit, quam scientiarum cultura, & virtus, ideo enim potissimum cives turbant securitatem, quia non habent excultum intellectum, & voluntatem, jam autem imperans vi juris politiæ habet jus determinandi omnia media, quibus cives commode, & in tranquillitate vivere possint.

§. 45.

Contrariâ autem ratione imperans habet jus omnia illa prohibendi, quæ male agendi præbent occasionem, quia qui habet jus ad finem, habet etiam jus removendi impedimenta. Sic 1. potest prohibere levitatem paciscentium latis *Legibus formulariis*, quæ præ-

seri-

scribunt certas formulas, requisita, sine quibus contractus sunt nulli. 2. luxum promulgatis legibus sumptuariis, quæ luxui in nuptiis, funeribus, vestibus, cibusque potissimum peregrinis modum ponunt, quia his modis cives inutiliter suum patrimonium perdunt. 3. matrimonia inter consanguineos in quibusdam gradibus, ne sint illicium illiciti amoris. 4. astrologiam judiciariam, quia nutrit superstitionem. 5. circulatorum imposturam, quia fraudes, & furta secumfert. 6. licentiam bibendi, quia varia progignit scelera. 7. licentiam ludendi, quia familias spoliat. 8. denique potest rem librariam prudenti censura limitare, quia promiscue admissi libri rudium præsertim intellectum, & voluntatem pessimis imbuunt principiis.

§. 46.

Jure politiæ continetur etiam cura *impopulationis*, seu procreatio, & educatio liberorum, quia quo major est impopulatio, eo magis possunt cives & suum patrimonium tueri, & illud augere, *tueri* propterea, quia crescente numero civium etiam vires eorum crescere necesse est; *augere* propterea, quia crescente numero civium augetur eorum necessitates, auctis necessitatibus augetur industria, aucta autem industria augetur patrimonium, jam autem ad jus politiæ pertinet determinare media, quibus cives suum pa-

trimonium tueri, & augere possint. *Hinc imperantis civilis est* I. feminas quæstuaras expellere, quia tales duplici ex capite obsunt impopulationi, primum, quia ipsæ non concipiunt, dein, quia suis lenociniis abstrahunt alios a matrimonio. II. fidem conjugalem efficacibus pœnis munire, quia ex hac unica sperare licet proficuum liberorum procreationem, & educationem. III. Morem castrandi abolere quia adfert inhabilitatem promovendi impopulationem. IV. concedere præmia nuptiis, atque aliquam immunitatem plurium liberorum genitoribus, coelibes autem incautos a juri- bus civilibus excludere, quia sic plures ad ineunda matrimonia allicientur. V. Parare pædotrophia, seu loca idonea, in quibus in- nuptæ puerperæ, vel etiam pauperes ma- tres sine famæ jactura possint parere, quia hac ratione evitabitur majus malum, videli- cet infanticidium, & non leviter subvenietur paucitati subditorum.

Neque dicas per talia loca invitari feminas ad flagitia. Quia ea intentione non eriguntur, contra hæc flagitia melius remedium est, si parentes, vel tutores ob negligentem educa- tionem acerbè puniantur, & viri, causa plerumque impudicitiae præcipua tantum cogantur solvere, quantum alendæ matri, & proli educandæ fuerit necessarium, est enim contra rationem minorem facere imputatio-
nem

nem causæ præcipuæ, & majorem causæ administræ, quæ metu pœnæ facile in foetum innocentem sævire potest.

C A P U T VI.

De potestate imperantis exequentis.

§. 47.

Potestas executorialis est jus ea omnia in effectum deducendi, quæ fini civitatis conducunt. Hæc potestas competit imperanti, quia sine ea inanis est & potestas inspectoria, & legislativa, nisi enim leges observentur, nullam habent utilitatem: Huc speciatim pertinent. I. *Jus armorum*. II. *Jus territoriale*. III. *Potestas judiciaria*. IV. *Jus puniendi*. V. *Jus circa bona civitatis*. VI. *Jus circa munera publica*. VII. *Jus foederum*. VIII. *Jus legatorum*. IX. *Jus belli, & pacis*. Quorum prima sex interna sunt, ultima vero tria externa.

§. 48.

Arma sunt omnes res aptæ ad vim alteri vel inferendam, vel avertendam. *Jus autem armorum* est jus arma in promptu habendi, iisque pro re nata utendi. Hoc jus competit imperanti, quia sine eo nec interna nec externa securitas potest obtineri. *Hinc specialia sunt imperantis jura*: I. potest bellum, & etiam modum, quo id geri debeat, determinare, quia
in

in bello utitur armis ad vim vel inferendam, vel avertendam. 2. nominare *vigiles*, seu personas, quæ pro securitate interna excubent, & *militēs*, seu personas, quæ securitatem externam tueantur, quia sine his non potest armis uti. 3. conscribere milites, immo & peregrinos conducere conventa formula, vulgo *capitulatione*, quia potest personas tam pro interna, quam pro externa securitate nominare. 4. constituere armamentaria publica, quia in illis arma in promptu habentur. 5. extruere munimenta, illisque præsidia imponere, quia sic sunt aptæ res ad vim amolendam. 6. præcipere subditis, ut apparatus militarem, & annonam procurent, quia sine his nec arma, nec milites habebit. 7. castra, & metationes ordinare, quia hoc pertinet ad modum quo bellum geri debet. 8. invalidos milites per pagos distribuere, ut simul rusticos militaribus instruant exercitiis, quia hac methodo habiliores erunt rustici ad militiam, ad quam illos conscribere potest. 9. condere leges militares, quia sine legibus miles foret indisciplinatus. 10. denique potest prohibere, ne cives se invicem lædant, v. g. *ne quis noctu sine lumine ambulet, ne rustici arma gestent, ne pharmacopolæ promiscue venenum vendant, ne agyræ medicinam præbeant*, quia jus habet non tantum externam, sed etiam internam securitatem promovendi.

§. 49.

Territorium est locus, in quo imperium civile exercetur, *Domicilium* est locus, in quo quis habitationem habet animo ibidem perpetuo manendi, *quasi domicilium* est locus, in quo quis habitationem quidem habet, sed tamen non perpetuo manendi. *Jus vero territoriale* est jus efficiendi, ne illi qui in civitatis territorio sive in perpetuum, sive ad tempus morantur, leges violent perfectas, seu securitatem turbent. Hoc jus competit imperanti, quia eidem competit jus securitatem manutenendi. *Hinc* consequitur I. Quod jus territoriale spectet tantum actiones negativas, y. g. ne quis territorium accedat, vel transeat, quia legibus perfectis satisfit actione negativa. II. Quod hoc jus possit etiam contra peregrinos exerceri, quia etiam hi obligantur non violare leges perfectas, seu neminem lædere. *Hi tamen* regulariter non possunt cogi ad actiones affirmativas, quia obligatio ad tales descendit ex pacto subjectionis, quod peregrini non fecerunt, nisi sub tali tantum conditione admitterentur, quia tunc intrando civitatem acceptant conditionem, & se tacite subjiciunt: Atque ista est ratio, cur quilibet foro delicti subjiciatur, hoc est ibi judicetur, & puniatur, ubi deliquit, quia nemo aliter in territorium admittitur ob securitatem.

§. 50.

§. 50.

III. Quod jus territoriale competat etiam in imperantes extraneos, quia etiam hi obligantur neminem lædere, verum salva eorum æqualitate, quia non potest præsumi imperans velle admissum imperantem privare juribus majestaticis. IV. Quod, si jus quoddam in suo territorio una civitas alteri concedat, v. g. jus habendi præsidii, illud non sit jus territoriale, sed servitus gentium, quia illud non profluit ex imperio, sed ex simplici tantum pacto. V. Quod jus territoriale proprie non competat illi, qui non habet majestatem, licet fruatur juribus majestati analogis, quia jus territoriale est jus majestaticum, ex natura enim imperii intelligitur, ergo tantum majestati est proprium.

Nihil vero obstat illud vulgatum: extraneos territorium civitatis subeuntes subditos fieri temporarios. Quia concernit tantum tales, qui jam alibi subjecti fuerunt, siquidem per hoc nihil alienum ab eorum conditione præsumatur.

§. 51.

Potestas judiciaria est jus de subditorum litibus judicandi, easque decidendi. Hoc jus competit imperanti, quia illius est determinare bella, & modum ea gerendi, illius est non patiendi, ut cives se mutuo lædant, sed efficiendi, ut damnum datum reparetur, atque suum cuique tribuatur, jam autem hoc
fit

fit per potestatem iudiciariam. *Deinde*, si hæc potestas non pertineret ad imperantem, tunc sub prætextu juris jus suum persequendi orientur bella intestina, periret securitas. *Vi hujus potestatis imperans potest.* 1. causas subditorum controversas cognoscere, quia potest eas judicare, & decidere, quod sine prævia cognitione fieri nequit. 2. sententiam ferre, quia potest decidere, id est applicato facto ad jus ostendere ex cujus parte stet veritas, quod significat sententiam ferre, 3. exequi, quia secus sine effectu maneret sententia. 4. partem convictam, ni sponte solvat, adigendi, ut præstet id, ad quod fuit condemnata, quia secus frustraneum foret jus exequendi.

Inde vero haud conficitur, jura naturalia stricta talia jus suum persequendi in statu civitatis defuisse. Quia alius duntaxat ea exercendi modus est definitus ob securitatem, semper enim læso patet aditus ad judicem, qui tamen non potest adhibere media duriora, quamdiu sufficiunt leniora.

§. 52.

Hinc autem liquet I. *Judicium* esse legitimam causæ controversæ disceptationem coram superiore, vel ex ejus jussu factam: *legitimam*, seu legibus conformem propterea, quia hæc sine acceptatione personarum ostendunt ex cujus parte stet veritas, a superiore præ-

propterea, quia potestas judiciaria soli imperanti competit: & ut distingvatur a compromisso, ubi etiam causa disceptatur, verum arbiter non est superior. II. *Ordinem naturalem judiciorum consistere in quatuor capitibus: 1. in petitione actoris, 2. in exceptione rei, quia in judicio est causæ disceptatio, hoc est, unus aliquid affirmat, quod alter negat, qui affirmat, petit, & vocatur actor, qui vero negat, excipit, & dicitur reus, ergo. Et quidem reus vel excipit quoad factum, seu negat se factum comisisse, vel quoad jus, id est admittit factum, sed negat ex eo jus superesse. 3. in probationibus, earumque elisionibus, quia in judicio qui affirmat, probare debet, secus reus absolvetur, qui autem negat, debet probas elidere, secus condemnabitur, neutri enim ad simplicem sive affirmationem, sive negationem fides potest haberi, cum in jure non esse, & non apparere idem sit. 4. in sententia ferenda, quia ideo causa controversa ad judicium defertur, ut decidatur, seu sententia feratur. III. *Judicium tribus constare distinctis personis: actore, qui imputat factum, reo, cui fit imputatio, & iudice, qui imputat jus, quia judicium est causæ controversæ disceptatio a superiore, vel ex ejus jussu facta, jam autem actor, & reus disceptant, superior vero, vel qui**

ejus

ejus jussu decidit disceptationem, judex est. IV. Judicium aliud esse *civile*, dum actor suum persequitur, vel pœnam sibi applicandam, v. g. mulctam pecuniariam, aliud *criminale*, dum actor agit ad pœnam publicam reo inflingendam, quia judicium debet esse legibus conforme, jam autem leges vel sunt civiles in specie, vel criminales.

Illud te hic non confundat, quod subinde imputatio unica persona absolvatur. Quia judicium est imputatio externe declarata, qualis ab interna probe secernenda est.

§. 53.

Jus puniendi est jus a delinquentibus pœnas sumendi. *Delictum* est actio libera legi civili pœnali contraria, aliud est *publicum*, quod ipsam proxime afficit civitatem, aliud *privatum*, quo peculiare tantummodo cives læduntur. *Oportet vero leges civiles esse pœnales*, quia licet prohi eas absque comminatione pœnæ observarent, sciunt enim legislatorem esse salutis publicæ studiosum, atque per leges commune bonum promoveri, apud pravos tamen, quorum major est numerus, hæc intrinseca legis virtus inefficax est, nam hi metu duntaxat pœnæ externæ reguntur, idque tunc tantum, dum sciunt imperantem & posse, & velle a delinquentibus pœnas desumere. *Jus puniendi competit imperanti*, quia per pœnas delinquentibus inflictas conservatur tam publica, quam

quam privata securitas, pœnæ enim eos, qui culpa deliquerunt, faciunt imposterum attentiores in muneris sui expletione, illis autem, qui dolum commiserunt, adimunt vel potentiam physicam, vel voluntatem delinquendi, sed etiam alij, qui talia exempla vident, vel audiunt, alieno periculo cautiores facti a malo abstinere.

§. 54

Finis pœnarum primarius est securitas civitatis, quia jus puniendi utpote majestaticum accipit mensuram ex fine civitatis. *Secundarii autem sunt tres*, emendatio delinquentis, satisfactio præstanda læso, & exemplum pro aliis, ideo aliquando mortuorum cadavera suspenduntur, fugitivi in effigie puniuntur, & publica habentur patibula. Quia hæc sunt media securitatem, adeoque primarium pœnarum finem obtinendi, efficiunt enim, ut desit voluntas nocendi. *Hinc* imperans non potest punire 1. simplicem ambitionem, avaritiam, hypocrisim, quia hæc peccata sunt ad finem civitatis indifferentia, neque externis coactionibus utpote animi vitia emendari possunt. 2. non potest dictare solam pœnam *infamiae*, quia non emendat delinquentem, sed potius ad delinquendum invitat, homines enim amisso honore ad quælibet audenda proclives sunt. 3. non potest dictare solam pœnam *mutilationis*, quia non est consentanea fini civitatis, onerat enim

enim civitatem alendis hominibus otiosis. 4. Neque pœnam *talionis*, ut idem quis malum patiatur, quod alteri intulit, v.g. ut oculis privetur, qui alteri oculos effodit, quia sapit vindictam, & sæpe cum mutilatione connexa est, quæ securitati potius obsunt. 5. Neque *exilium* regulariter, quia imminuit numerum civium, non emendat delinquentem, sed occasionem præbet in alieno territorio furto, & rapina vivendi ob lingvæ ignorantiam, sed etiam adversatur officiis erga alias gentes, mittere illis homines pessimos.

Frustra pro talione citas Deuter. 19. oculum pro oculo, dentem pro dente exiges. Quia non in sensu litterali vindicta intelligenda venit, sed condigna pœna, poterat enim teste Josepho Flavio redimi pœna pecuniaria. *Deinde Matth. 5.* Audistis, quia dictum est: oculum pro oculo, & dentem pro dente, ego autem dico vobis non resistere malo.

§. 55.

Jus pœnas executioni mandandi competit soli imperanti civili, quia est jus majestaticum, est enim exercitium juris puniendi. *Hinc nemo potest in civitate hoc jus sine consensu imperantis exercere, sed nec permittendum, ut parentes in liberos, aut domini in servos severiores pœnas decernant: quia præter imperantem nemo habet jura majestatica. Et quidem imperans, dum punit delinquentes,*
me-

merito *beneficus* vocatur, quia reliquis civibus præstat beneficium, nempe securitatem, *maleficus* autem est, si parcat delinquentibus, quia tunc aliis civibus maleficium facit, illós enim in pericula novarum læsionum conjicit.

Legimus apud Gallos, Germanos, Romanos datum fuisse maritis jus puniendi suas uxores. Verum hoc jus mariti non nomine proprio exercere, sed nomine civitatis.

§. 56.

Imperans civilis habet jus exigente fine civitatis jam majores, jam minores pœnas imponendi, eas exasperandi, vel mitigandi, immo, si bonum publicum remissione pœnæ magis promoveatur, penitus remittendi, quod *jus aggratiandi* vocatur, quia jus puniendi mensuram accipit ex fine civitatis. *Hinc promanant regulæ de proportione, ac æstimatione pœnarum civilium.* I. Pœnæ consistunt vel in malis corporis, seu dolore, vel in malis fortunæ, seu amissione bonorum, juriumque nostrorum, quia poena civilis est malum cum actione libera delinquentis ab imperante connexum, delinquens autem constat anima, corpore, & statu externo, ad quem bona, & jura referuntur, jam vero imperans nonnisi vel corpori, vel statui externo potest malum imponere, in animam enim non cadit coactio physica, ergo. II. Pœnæ debent variari pro statu personæ, sexu, patrimonio, loco, tempore, & modo patrati delicti: quia
ideo

ideo statuitur pœna, ut sit sufficiens motivum a delictis abstinendi, jam autem æqualis pœna non est semper, & pro omnibus sive personis, sive delictis sufficiens motivum, quod enim uni malum majus est, id alteri minus, vel nullum est, sic rustico nulla pœna est aula regia interdici, vel diviti aliquot florenos solvere. III. In multitudine delinquentium tantum maxime rei debent puniri, & minus reis venia dari, quia si omnes punirentur, vel numerus civium, vel laboratorum imminueretur, quorum utrumque nocivum est reipublicæ. IV. Qui non deliquerunt, non possunt puniri, quia jus puniendi est jus a delinquentibus pœnas sumendi. V. Imperans Christianus potest gratiam dare in illis etiam delictis, quibus in veteri testamento certæ pœnæ erant statutæ, quia leges veteris testamenti positivæ non sunt universales.

Dicit aliquis: jus aggratiandi esse figmentum, si enim finis civitatis non exigit, ut delinquens puniatur, est inutile, si vero exigit finis delinquentem puniri, illicitum est. Verum utrumque solus imperans potest decidere. *Deinde: interdum delinquentium liberi, consanguinei bonis, aut privilegiis mulctantur.* Hoc proprie non est pœna, sed infortunium, quemadmodum tunc, dum liberi a parentibus nullam acquirunt hereditatem, quod vel nullum haberint patrimonium, vel illud dilapidaverint: Quod tamen hoc aliquando civitas faciat, utitur

titur jure securitatis, ne tales parentum pœnam possint ulcisci.

§. 57.

Qui delictum comittit privatum, obligatur ad duplicem satisfactionem, ad *privatam*, seu damni reparationem, & ad *publicam*, seu pœnæ præstationem, quia & civem lædit, & legem pœnalem transgreditur. *Hinc* si remittatur satisfactio publica, eo ipso non est remissa privata, & vicissim, quia hæ duæ satisfactiones sunt diversæ, jam autem posito uno ex duobus diversis, non ponitur etiam aliud. *Omnis autem* delinquens obligatur pœnam sibi dictatam subire, quia secus jus puniendi esset frustraneum.

Sed nemo tenetur se ipsum punire, neque malum appetere, ergo nec pœnam subire. Primum ea de causa verum est, quia nemo habet jus puniendi præter imperantem, & nemo tenetur se imperfectiorem reddere. Secundum autem intelligendum est cum exceptione, nisi majus malum immineat, jam vero pœnæ resistere majus est malum, quia novum delictum, & malum morale, est enim inobedientia. Denique pœnam subire est bonum morale, quia qui peccando nocuit, prodest reipublicæ bono exemplo.

§. 58.

Imperanti civili competit etiam *jus gladii, jus vitæ, & necis*, seu jus morte puniendi delin-

linquentes, quia subinde tam grande est delictum, ut sive ob atrocitatem facti, sive ob pessimum exemplum grave immineat civitati periculum, neque possit aliter. quam morte delinquentis averti, ergo tunc mors delinquentis evadit medium necessarium ad finem civitatis, sed imperanti competit jus ad omnia media necessaria. Consentiant in hoc etiam sacrae litterae. III. Reg. 20.

Objicitur 1. jus vitae, & necis natura non tribuit, jura enim omnium sunt aequalia. Ita natura absolute considerata, in qua nulla laesio intelligitur, at tribuit natura hypothetice considerata, haec enim dum jubet finem, dat etiam jus ad media necessaria. 2. Id pacto in superiorem transferri non potuit, nemo enim erat vitae suae dominus. Qui libet tamen in statu naturali habuit jus defensionis, violentiae, belli, jus occidendi injustum aggressorem, & hoc in imperantem translatum est, dum ei data est potestas executoria. 3. Sed singuli homines non habuerunt jus occidendi inermem, aut catenis vinctum. Verum est, sed jura societatis non ex jure singulorum, sed ex fine cognoscuntur, sic licet singuli sibi ipsis legem dicere nequeant, potest tamen societas. 4. Hoc jus ex voluntate Dei derivari non potest, fuit enim tantum populo judaico concessum propterea, quod is durissimis in Aegypto laboribus offuscatus non nisi poena mortis coerceri potuerit. Neque nos illud ex voluntate Dei expressa deducimus, sed tantum

E

ex

ex tacita, seu, quod idem est ex lege naturali hypothetica, quæ dum jus dat ad finem, debet etiam jus dare ad media necessaria; falsum autem est ideo apud judæos viguisse pœnam mortis, quia in Ægypto illis gravissimi labores subeundi erant, nam isti ferme omnes prius in deserto mortui sunt, quam ad terram promissionis devenissent, in qua tamen semper pœna mortis locum habuit. 5. *Per crimen blasphemix, & sodomix respublica non læditur, morte tamen puniuntur, ergo non ex ratione, sed tandem ex revelatione explicari debet.* Immo per hæc crimina respublica multifariam læditur, ejus enim vinculum religione, & civium propagatione continetur. 6. *Imperans nulli delinquenti potest vitam reddere, ergo nec adimere.* Retorqueo argumentum: injusto vitæ aggressori vitam reddere non possumus, possumus tamen adimere. 7. *Securitati civitatis satis consulitur, si delinquens ad perpetuos carceres condemnetur.* Non semper, potest enim habere complices, qui eum cum majori perturbatione securitatis conentur liberare, *Dein* efficacius exemplum dat mors, quam carcer, vita enim est omnium bonorum temporalium fundamentum; *Denique* malefica esset clementia ideo vitam parcere improbis, quod hi eandem non pepercerint probis.

§. 59.

Interim non pro quolibet delicto, pœna mortis dictari potest, sed tunc tantum, quando
 alia

alia remedia salutis civitatis haud satis confulerent, quia jus vitæ, & necis competit duntaxat ex remedii necessitate ad finem, quia quamdiu sufficiunt media leniora, non licet adhibere duriora, quia frequens ultimorum suppliciorum aspectus, eorundem horrorem imminuit, quia denique numerum civium enervat. *Sed etiam* nemo inauditus, aut indefensus condemnari debet, sed cuilibet reo permittendum, ut, quæcunque idonea scit ad elidendas delicti probationes, adducere queat, quia ob jus connatum bonæ existimationis quilibet præsumitur non deliquisse, atque antequam reus audiatur, seque defendat, dici non potest delictum esse sufficienter probatum, prius enim non scitur, an non valeat probationes elidere, jam autem, qui non deliquit, non potest puniri.

§. 60.

Tortura est actus, quo homo de crimine graviore valde suspectus ad confessionem facti adigitur, alia est *corporalis*, dum hominis de crimine suspecti corpus malis physicis afficitur, ut factum fateatur, alia *spiritualis*, seu juramentum purgatorium, quod homini de crimine suspecto per judicem defertur, ut suam innocentiam probet. *Tortura corporalis in regula est illicita*, quia est ineptum medium rescindi veritatem, homo enim debilioris complexionis potius fatetur delictum, quod nun-

quam comisit, quam ut tormenta patiatur, fortioris autem complexionis suffert potius omnia tormenta, quam ut fateatur delictum, quod re ipsa patravit, ergo sive quis sub tortura fateatur delictum, sive neget, manet dubium, an illud comiserit, vel non, quod perbene sentiunt illi, qui peracta tortura requirunt confessionis confirmationem: *Deinde* per torturam punitur innocens, malis enim physicis afficitur, antequam constet, utrum deliquerit, jam autem nec media inepta adhibere, nec innocentem punire licet.

§. 61.

In exceptione tamen licita est, id est si 1. aliqua malitia rei jam nota sit, 2. alterius sceleris ab eodem patrati quam maxima probabilitas, 3. idque scire intersit reipublicæ, v.g. si reus nolit complices nominare, vel rem, quam fatetur ablatam, detegere, quia in tali conflictu salutis privatæ præferenda est publica. *Verum* torquendus debet esse sano, & robusto corpore, ne forte sub tormentis moriendo inutilem faciat totam inquisitionem: Atque tortura in talibus tribunalibus instituitur, ubi virorum jurisprudentia probe subactorum copia præsto sit, quia tales ad omnia requisita attendent, & singula ex communi statu reipublicæ ponderabunt. *Etiam tortura spiritalis est illicita*, ubi vel pœna mortis, vel corporis afflictiva, vel infamia dictanda venit, quia

quia harum pœnarum tantus est horror, ut, qui deliquerunt, facilius pejerent, quam delictum fateantur, non licet autem occasionem dare pejerationi.

Et si autem torquendus absolute innocens esse possit in eo, de quo torquetur. Hoc tamen tantum infortunii loco habendum foret, sicut, si quis ex testimonio falsorum testium puniretur, civitas enim salutis privatæ publicam præferre potest.

§. 62.

Vi juris puniendi habet imperans etiam jus in delicta *inquirendi*, quia secus multa delicta manerent impunita. *Sed potest etiam inquisitionem abolere*, quia habet jus aggratiandi, aggratiat autem, dum inquisitionem abolet, nam tunc pœnam in delicto dubio remittit. Denique habet jus *asyla* concedendi, hoc est loca, unde rei abducî non possunt, donec eorum reatus, vel innocentia appareat, quia asyla continent temporariam quandam abolitionem inquisitionis, ad quam imperans jus habet. *Hinc jus asyla concedendi, vel abrogandi soli imperanti civili competit*, quia est jus majestaticum, est enim species aggratiationis, & pars juris vitæ, & necis.

Si dicas asyla esse juris divini, quod ea Deus in veteri testamento constituerit. Scito fuisse refugii loca constituta a Deo qua imperante civili, respublica enim Hebræorum Theocratica fuit, verum illis cessantibus etiam leges
cessa-

cessarunt. *Si vero ex eo urgeas asyla esse juris ecclesiastici, quod extractio delinquentis ex loco sacro repugnet reverentiæ eidem debitæ, quam curare ad ecclesiasticos spectat.* Bene animadvertito: actum ad justitiæ executionem necessarium non posse repugnare reverentiæ loco sacro debitæ, secus Deus *Exodi* 21. non constituisset homicidas ab altari abripiendos, *Deinde*, mihi videtur magis repugnare reverentiæ templorum ex illis facere speluncam latronum, quam inde latrones extrahere. *Sed varii Romani Pontifices varias de asyulis tulerunt leges.* Ita, verum illæ ex receptione tantum obligant.

§. 63.

Si integri pagi, vel collegia, vel urbes delinquant, etiam puniri debent, quia multum interest reipublicæ, ut delicta non maneant impunita, verum non omnes, sed tantum auctores præcipui puniendi sunt, quia in multitudine delinquentium iis danda est venia, qui minus rei sunt. Exigente tamen sine civitatis potest tota societas privilegiis exui, vel penitus dissolvi: quia fini civitatis salus privatorum etiam innocentium cedere debet: At *decimatio militaris*, ut v. g. decimus, vel vigesimus quisque morte, aut pœna corporis afflictiva plectatur, aliave similis pœna aleatoria adhiberi non potest, quia fieri posset, ut innocentes, vel minus rei cum

ma-

maxime reis æqualiter puniantur, quod injustum est.

C A P U T VII.

De jure circa bona, & munera civitatis

§. 64.

Bona civitatis sunt omnes res in territorio civitatis existentes, quia bona dicuntur, quæcunque sunt in dominio alicujus: Et quidem alia sunt *publica*, quæ ad universos pertinent, alia *privata*, quorum proprietates penes singulos est. Publica vel sunt *publica in specie*, quorum usus ad singulos spectat, uti sunt fluvii, pontes, viæ publicæ; vel sunt *publica in genere* seu patrimonium civitatis, vulgo bona cameralia, & bona coronæ, quorum & proprietates, & usus universis competit, v. g. publicæ ædes, fundi, lacus: Atque hæc vel sunt *bona fisci*, quæ conservandæ vitæ, & dignitati imperantis inserviunt, vocanturque *domania*, si in prædiis, seu bonis immobilibus consistant; vel *bona ærarii*, quæ pro defensione reipublicæ sunt destinata. Privata vero bona vel sunt *singulorum*, vel *minorum societatum*, vel *ipsius imperantis*, quæ nimirum non jure imperii tenet. Omnia tamen bona in territorio civitatis existentia sunt eminenter

ter imperantis, qui ideo etiam *dominus territorii* appellatur, quia omnia ab initio erant, universorum, qui ea vel modo originario, vel derivativo acquisiverunt, universi autem in imperantem transtulerunt, nam jus in bona civitatis sub potestate executoria continetur.

§. 65.

Jura imperantis civilis circa bona publica sunt sequentia: I. Jus ex iisdem sumtus necessarios colligendi, quia tenetur templa, aliaque extruere ædificia, miseris opem ferre, publicos alere doctores, promptum tenere militem, quod sine sumtibus fieri nequit, ad sumtus autem requiruntur bona. II. Jus de iis disponendi, sed ad obtinendum finem civitatis, & inde pendentem civium felicitatem, quia eorum dominium populus in imperantem transtulit, sed jura majestatica mensuram accipiunt ex fine civitatis. III. Jus bonis civitatis *jacentibus* utendi, & fruendi, quia bona jacentia sunt, quæ a singulis occupata non sunt, populus tamen occupando territorium jus præcipuum habet ea occupandi, potest enim extraneos a suo territorio arcere, talia sunt: *montes, sylva, loca subterranea, fluvii, viæ publicæ*, ergo sunt bona publica ad dominium imperantis translata, atqui dominus rebus suis uti, & frui potest. Hinc deducuntur imperantis *jura regalia*: jus venationis, piscationis, aucupii, jus silvarum, jus montanicum,

ficum, jus minerale, jus postarum, quia hæc jura exercendo utitur, & fruitur bonis jacentibus civitatis. Hæc tamen jura in bonis privatorum exercere nequit illis invitis, quia lædere non licet. IV. Jus bona fisci in suam propriam utilitatem, at bona ærarii tantum ad commune bonum convertendi, quia illa pro ejus privato commodo, hæc autem pro publico concessa sunt.

§. 66.

Circa bona vero privatorum hæc sunt imperantis jura *generatim*: Si bona publica sumptibus civitatis sufficiant, privati non possunt stringi, ut partem suorum bonorum suppeditent, quia jus disponendi de bonis civitatis accipit mensuram ex fine civitatis, quia quilibet socius in societate privato suo commodo studere potest, quia cives ob securitatem etiam suorum bonorum civitatem ingressi sunt. *Sed si bona publica ad scopum civilem haud sufficiant, tunc quisque pro modo facultatum suarum ad onera publica concurrere debet.* Quia jus disponendi de bonis civitatis accipit mensuram ex fine civitatis; quia potest quidem quilibet socius privato suo commodo studere, ita tamen, ut commodum privatum publico postponi debeat: quia hoc singuli universis ab initio civitatis polliciti sunt, promiserunt enim se velle unitis viribus ad obtinendum finem societatis tendere.

§. 67.

§. 67.

In hoc tamen jure exercendo imperans cavere debet, ne 1. plus exigat, quam erogare debeat, quia secus majores essent præstationes, quam poscat finis civitatis. 2, ut cessante necessitate civitatis cesset exigere, quia cessante ratione sufficiente cessare debet rationatum. 3. ut, qui plus possident, plus conferant, quibus autem res angusta est, minus; quia objectum præstationis sunt bona, non vero persona, ut persona, *Deinde* præstatio fit titulo securitatis rerum, jam autem plus de publica securitate participat, qui majores habet facultates. 4. ut rebus ad vitam necessariis, veluti pani, carni, lignis quam minima onera imponantur, contra iis, quæ soli commoditati, & voluptati inserviunt, qualia sunt: sacharum, fabæ turcicæ, &c, majora, quia sic, qui multa possident, plus, & qui pauca possident, minus conferent, rebus enim jucundis nonnisi ditiores utuntur. 5. ut præscindendo a privilegio, nulla sodalitorum bona ab his oneribus sint immunia, quia ex natura civitatis omnes socii unitis viribus debent ad finem tendere, quia illis imperans non minus, quam reliquis civibus securitatem impertitur.

§. 68.

Speciatim vero triplex est jus imperantis in bona civium privata: I. *Jus in partem consecratorum*, quod triplici ratione exercetur, per
vesti-

vestigalia, tributa, & accisam. Est autem *vestigal* præstatio, quam privatus pro usu rei publicæ pendit, habetque varias species, vel enim pro usu viæ, vel pontis, vel fluminis, vel pro facultate in foro publico vendendi solvitur, & quidem si a persona pedite desumatur, dicitur *pedagium*, si pro equis, curribus, *portorium*. *Tributum* est præstatio, quam privatus ideo solvit, quia rebus suis immobilibus secure uti, & frui potest; *Accisa* denique, seu tributum consumptionis est præstatio, quam privatus ideo facit, quia rebus mobilibus secure uti, & frui, emere, vendere potest. *Hinc male docuit Hobbesus* jus vectigalium, & tributorum esse jus domini, quia vi hujus juris imperans non habet jus in substantiam rerum, neque in omnia consecratoria, quod ad dominium requiritur, sed habet jus tantum in partem consecratorum, secus enim nemo res suas duceret per vias, fluviosque publicos, nemo commercium exerceret, & sic jaceret agricultura, periret industria, & demum ipsa civitas dissolveretur. *At potest imperans ex parte maris, quod territorium alluit, vestigal petere,* quia privatus re sua utens simul utitur bono publico, nemo autem rei suæ usum alteri gratis dare tenetur, præsertim cum civitas varios sumtus ad construendos ibi portus, ad ignes nocturnos alendos, ad securitatem navigantibus præstandam faciat.

Non

Non dicas: mare non esse in bonis civitatis. Hoc enim de toto mari, sed non de ejus parte verum est, pars enim potest a gente occupari.

§. 69.

II. *Jus eminens in ipsam rerum substantiam, & personas subditorum*, si id finis civitatis exigat, quia tunc confligit salus publica cum privata, quo in conflictu publica privatæ salutis præferenda est. Hoc jus vocatur *eminens*, vel *supereminens*, quia super jura, & dominia privatorum omnia eminet, seque extendit. Et quidem in specie *dominium eminens* dicitur, si circa res versetur, & *potestas eminens*, si in personas exerceatur, quia in personas non cadit dominium, sed tantum in res. Hinc vi *dominii eminentis* potest imperans occupare fundum privati, ut in eo castra, vel munimenta ponantur, auferre naves ad transportandos milites, granaria privatorum aperire &c. Vi autem *potestatis eminentis* mittere obsoles etiam invitos, cogere ad militiam, vulneratos in prælio deserere &c, quia salus civitatis suprema lex est. *Interim hoc jus suos habet limites*: 1. non potest exerceri, nisi in statu civitatis extraordinario, hoc est, in casu necessitatis, aut magnæ utilitatis reipublicæ, quia tunc tantum confligit salus publica cum privata. 2. cessante necessitate iis debet indemnitas præstari, qui præ aliis onerati fuere, quia secus ad onera publica omnes æqualiter non concurrerent.

Fru-

Frustra objicis: ad damnum alicui privato ab hostibus illatum resarciendum non obligari reliquos cives concurrere, ergo etiam. Disparitas est, nam illud est damnum casuale, non enim poterat prævideri, vel saltem præcaveri, casus autem nocet domino, istud autem onus est ex proposito impositum ad prævisum sed præcavendum majus malum. *Sic etiam frustra objicis: jus eminens non posse dici dominium, secus enim una eademque res esset in dominio duorum.* Quia privatus rei suæ habet dominium perpetuum, nam in casu etiam, quo ei substantia aufertur, indemnitas servari debet, imperans autem habet tantum momentaneum dominium.

§. 70.

III. *Jus supremæ inspectionis in bona privatorum,* seu jus in bona privata inquirendi, & si quid noxium reipublicæ circa eorum administrationem deprehenderetur, salutaribus legibus emendandi. Hoc jus competit imperanti, quia eidem competit jus supremæ inspectionis in omnes circumstantias civitatis, ad quas bona etiam privatorum pertinent. *Vi hujus inspectionis* potest leges ferre contra malum foenebre, seu usurarios, contra aleatores, contra prodigos, quia potest determinare media, quibus cives suum patrimonium possint tueri. *Item* contra eos, qui in certa collegia, v. g. ecclesiastica sua bona alienant, quia tunc rerum sistitur commercium, artificia, & opificia languent

guent, quod nocivum est reipublicæ. *Præterea* contra eos, qui nimia legata, & fideicomissa faciunt, quia sic posset quis formidabiles civitati opes acquirere. *Denique* potest ferre leges in præscriptionibus, successioneibus, & contractibus observandas, quia multum interest reipublicæ, ne quis re sua male utatur.

§. 71.

Munus est status, in quo quis certa negotia obire perfecte obligatur, dicitur aliter *officium*, quia in omni munere adest obligatio, ergo jus, ergo etiam usus juris, ergo officium. Aliud est *publicum*, quod in negotiis publicis versatur, aliud *privatum*, quod pro objecto habet privatorum negotia. In munere publico constitutorum nomina sunt: *Minister*, *Magistratus*, *Potestas minor*, *Consiliarius*, *Officialis publicus*. Munera autem publica vel sunt *externa*, quæ vi imperii cum exteris tractanda negotia concernunt, uti sunt negotia belli, pacis, foederum, vel *interna*, quæ se cum publicis ipsorummet civium negotiis occupant, talia sunt ecclesiastica, politica, judicialia, fisci, & ærarii, commercialia. Qui negotia externa administrant, si resideant penes proprium imperantem, vocantur *Ministri status*, si vero in aulis peregrinis, *Legati*. Internis vero ecclesiasticis præsunt *religionis Antistites* politicis *generalis politix director*, judicialibus *summus iudiciorum præses*, negotiis fisci, & ærarii *primus ratio-*

tio-

tionarius, & *fisci procurator*, commercialibus, *supremus commerciorum inspector*. Dantur quoque officiales publici, qui tam interna, quam externa negotia procurant, veluti *supremus rei bellicæ præfectus*, item *summus rei navalis Dux*, cum admiralitatis collegio, hi enim & de apparatu bellico, de stipendiis, & disciplina militari solliciti sunt, & bello contra hostes præfunt: Atque singulis horum rursus aliæ personæ, immo integra tam superiora, quam inferiora collegia subsunt.

§. 72.

Circa munera publica hæc sunt imperantis jura: I. Jus munera publica conferendi, quia tot, tamque diversa sunt civitatis negotia, ut ea singula imperans expedire nequeat, hoc enim in monarchia unius vires excedit, in aristocratia autem, & democratia perpetuo in conventu manere collectos, qui gubernant civitatem, repugnat. *Sed munera publica non nisi habilibus possunt conferri*, quia secus res publica male administraretur. II. Jus spem dandi ad certum quoddam munus, quia tali spe animantur cives, ut se ad munera publica, quam aptissimos reddant; Hæc vero spes dupliciter fit, vel *nuda pollicitatione*, unde candidatus habet tantum expectativam, & jus imperfectum, quia pollicitatio tantum jus imperfectum tribuit, vel *pacto*, & tunc candidatus acquirit jus perfectum succedendi in certo

to officio, quia ex pacto nascitur jus perfectum.

Propterea ergo, quod imperans perfecte obligetur non nisi habilibus civibus munera publica conferre, non sequitur omnemabilem civem habere jus perfectum ad munera publica, quod obligationi perfectæ correlatum sit jus perfectum. Quia obligationi imperantis non est correlatum jus civium, sed jus imperii, non enim ideo obligatur munera publica conferre, quia dantur habiles cives, sed quia habet jus gubernandi civitatem, ideo tantum habilibus tenetur munera publica conferre: *Deinde jus perfectum est, quod in τω nostro habet rationem sufficientem, atque munus ante collationem ad τω nostrum non pertinet: Itaque habilis civis habet tantum jus imperfectum, quia habet aptitudinem, & meritum, quod est fundamentum juris imperfecti.*

§. 73.

III. Jus ei, qui munus publicum gerit, alium *substituendi*, vel alium *adjungendi* officialem, qui idem officium gerenti adjutorio sit, quia tunc munus publicum confert. *Hinc qui propria auctoritate munus publicum sibi arrogat, lædit imperantem quia ejus jus munera conferendi violat, sic etiam lædit imperantem, qui in munere collato majorem exercet potestatem, quam ei fuerit data, quia talis propria auctoritate sibi jus arrogat.* IV. Jus præscribendi suis ministris

stris agendi normam, quia habet jus leges ferendi, *Hinc* potest investigare, an suo quisque munere rite fungatur, quia secus inutiliter præscripsisset agendi normam. *Deinde* potest probos confirmare, quia tunc confert noviter munus. *Præterea* improbos, aut desides corrigere, vel dimittere, quia habet jus delinquentes puniendi. *Denique* potest etiam invitos cogere ad suscipienda publica munia, quia secus inane esset jus imperantis actiones subditorum ad finem civitatis dirigendi, & munera publica conferendi; Atque ideo potest petitam ab officio dimissionem denegare, quia sic invitos cogit munera obire. *Ex his autem manifestum est: officiales respectu officii esse publicas personas, quia habent publica jura, nomine enim imperantis jura majestatica exercent, jam autem persona publica est homo cum juribus publicis consideratus: At respectu imperantis manere personas privatas subjectas; quia omnem, quam habent potestatem, ab imperante acceperunt, cujus voluntati morem gerere obligantur.*

§. 74.

V. Jus uni personæ plura negotia, vel unum pluribus committendi, quia non repugnat, ut una persona plura negotia recte expediat, sed fieri potest, ut unum aliquod negotium ita vastum sit, ut ab uno perfici nequeat, jam autem imperans in collatione officio-

ficiornm id debet intendere, ut negotia civitatis rite obeantur, jus enim munera publica conferendi utpote majestaticum mensuram accipit ex fine civitatis. VI. Jus formandi *supremum status consilium*, seu constituendi collegium ex præsidibus, vel aliis consiliariis, vel ex ambobus simul, qui omnia civitatis negotia collatis inter se consiliis determinent, dirigantque, quia secus tot, tamque diversorum collegiorum operationes discordabunt cum manifesto reipublicæ detrimento.

§. 75.

Juris munera publica conferendi confectarium est jus dignitates civiles tribuendi, sed prius videndum, unde nascatur dignitas: *Valor*, & *existimatio* hominum provenit a majore, vel minore perfectionum gradu, quia in genere valor rerum ex quantitate utilitatis, & perfectionis desumitur: Est autem existimatio hominum alia *naturalis*, quæ a perfectionibus naturalibus, alia *hypothetica*, quæ a perfectionibus pendet facto acquisitis. Illa apud omnes homines æqualis est, quia natura humana, ex qua intelligitur, in omnibus eadem est, ea tamen simplex tantum est, quia ei satisfacit sola abstinentia a malo: At existimatio hypothetica varia est, quia variis factis comparatur. Hinc *dignitas* est præcellentia unius hominis præ altero ex perfectionibus æstimata, quia is, cui major valor, & existimatio tribuitur,

præ-

præcellit; Dignitas civilis est præcellentia unus civis præ altero ex perfectionibus civilibus, id est juribus, & muneribus publicis profluens. Ideo in civitate summam dignitatem habet *imperans*, quia maximis gaudet juribus civilibus, videlicet imperio. Deinde *officiales publici*, quia exercent jura majestatica, & quidem eo major est eorum dignitas, quo plura, vel graviora obeunt officia, quia eo majora habent jura civilia.

§. 76.

Imperans civilis habet jus dignitates civiles conferendi, quia dignitates civiles profluunt ex muneribus publicis, sed hæc habet jus conferendi, *Hinc* potest 1. signa externa dignitatum determinare, uti sunt tituli, præcedentia, insignia sive gentilitia, sive mere personalia, quia per hæc dignitatem alicui colatam confirmat. 2. Lites de præcedentia decidere, quia tunc suum cuique assignat dignitatis gradum. 3. Instituire ordines equestres pro statu militari, & togatos pro statu politico, quia sunt signa externa dignitatum, & animant cives ad bene merendum de civitate. 4. Potest justa ex causa indignos civili dignitate, & nobilitate spoliare, quia habet jus puniendi delinquentes. *Ex hoc patet* imperantem esse fontem omnium civilium dignitatum, quia ille solus potest dignitates conferre, hoc

enim est jus majestaticum, quod tantum imperanti competit.

C A P U T VIII.

De jure imperantis circa Religionis negotia.

§. 77.

Imperans civilis habet jus in civitate pietatem erga Deum promovendi, quia habet jus cives in virtute informandi, est enim medium ad securitatem, jam autem nulla virtus est perfecta, nisi procedat ex pietate erga Deum, perfectio enim est concordia variorum in unum finem, sed finis ultimus rerum omnium, adeoque etiam virtutis est manifestatio perfectionum divinarum, in qua pietas erga Deum consistit, ergo. *Deinde* non licet de patribus-familias ita judicare, quasi, postquam civitatem ingressi sunt, minus voluerint, vel potuerint obligari ad colendum Deum, obligatio enim Deum colendi est omnium maxima, a qua se nemo unquam eximere potest. *Vi hujus juris* potest imperans 1. præcavere, ne pietatis exercitia turbentur, neve cives actiones suas a jure naturæ detorqueant, quia hæc pietati adversantur. 2. doctores aptos, probosque denominare, qui cives verbo, & exemplo ad pietatem alliciant, quia sic pietas pro-

mo-

movetur, verum talibus viris debet & de dignitate, & de honesta sustentatione providere, quia sine his officio suo, uti oporteret, non poterunt satisfacere. 3. ædificare templa, instituire dies festos, ceremonias, & congregationes piorum publicas, quia hæc sunt media pietatem instillandi, & conservandi. 4. nunquam admittere, ut cives Dei cultum proterant, aut atheismum, idololatriam, aliasque bonis moribus perniciosas opiniones disseminent, quia ista pietatem evertunt, jam autem qui habet jus pietatem promovendi, habet etiam jus media adhibendi, & impedimenta tollendi.

Non objicias subditos ad nullas tales actiones, quas suæ religioni adversas putant, ab imperante cogi posse, quod neminem liceat ad malum cogere. Quia hoc verum est de actionibus internis, non autem externis, quas poni exigit bonum publicum, secus neque ad patriæ defensionem suscipiendam compelli posset, qui eam sibi ut malam repræsentat.

§. 78.

Ecclesia est societas ad Deum eodem modo colendum inita, & quidem universalis, quæ per mundum universum dispersa est, particularis autem, quæ in certis quibusdam locis, v. g. provincia., vel pago existit. Religio est determinatus modus Deum colendi: ejusque actus vel interni, vel externi sunt, prout cultus Dei
ali-

alius internus, alius externus est; atque ambo actus religionis vel sunt *essentiales*, qui salva religione abesse nequeunt, sic religioni naturali *essentiale*, est, agnoscere Dei existentiam, vel *accidentales* qui salva religione non debent eodem modo fieri, v. g. hoc, vel illo loco, hoc, aut alio tempore orare. *Jus circa sacra* est jus quæpiam circa Ecclesiæ, & Religionis in territorio civitatis existentis negotia disponendi. *Hoc jus competit imperanti civili*, quia eidem competit jus pietatem promovendi, ergo jus templa ædificandi, piorum congregationes instituendi, atheismum, idolatriam eliminandi, ergo aliquas dispositiones circa Ecclesiæ, & Religionis in territorio civitatis existentis negotia faciendi, sed hoc est jus circa sacra, ergo.

Equidem religio non est proprius finis civitatis: Est tamen medium securitatem promovendi, religio enim facit homines pios, & virtuti deditos: *Atque Christus Apostolis, eorumque successoribus dedit sacram potestatem*. Verum jus circa sacra, non est potestas ecclesiastica in sacra, vi cujus Rectores Ecclesiæ substantialia, & accidentalia Religionis christianæ determinant ad salutem æternam obtinendam, sed est jus efficiendi, ut cives pii sint, ac virtutis, religionisque non fucatæ studiosi ad securitatem obtinendam. *Dein jus in sacra pertinet ad Ecclesiam*

siam universalem, jus vero circa sacra ad particularem.

§. 79.

Ne tamen erroneam de jure circa sacra habeamus cognitionem probe advertendum est 1. illud non pertinere ad cultum Dei mere internum, quia homines corda scrutari nequeunt. 2. non se extendere ad immutanda *dogmata* hoc est ea, quæ a Deo seu per rationem, seu per revelationem sunt manifestata, quia hæc salva Dei voluntate, cui etiam imperantes se accomodare debent, aliter esse non possunt. 3. Quod, qui civitatem constituunt, non potuerint pacisci, se illam religionem velle pro vera agnoscere, quæ majori parti placuerit, quia vera religio non dependet ab arbitrio hominum, sed innitur tam rectæ rationi, quam traditioni divinæ. 4. Quod imperans neminem possit cogere, ut id pro vero agnoscat, de quo per argumenta persuasus, aut convictus nondum fuerit, quia in intellectum non cadit coactio physica. 5. Quod naturaliter nulla existat humana spiritualis potestas, quæ conscientias obligaret, quia interna aliorum nemo hominum pervidere potest. *Hinc libertas conscientiæ* est immunitas a coactione ad actus religiosos mere internos, & ad ea, quæ vel rectæ rationi, vel revelationi divinæ contraria sunt; Hæc cuilibet in civitate salva esse debet, quia
nec

nec actus mere interni, nec dogmata subsunt imperio civili, & in conflictu officiorum obediendum est potius Deo, quam homini, Deus enim est omnium hominum, adeoque etiam imperantium superior. *Conf. Act. Apost. 4. v. 19.*

Ex eo autem, quod imperans jus habeat, ut cives in pietate instruantur, non sequitur ad ejus potestatem pertinere etiam cultum internum. Quia toto coelo diversum est: cives informare, & eosdem ad actiones mere internas physice compellere.

§. 80.

Character veræ religionis est etiam ille, ut ad salutem civitatis conspiret, quia idem naturæ auctor & civitates, & religionem veram existere voluit, qui sibi ipsi contradicere non potest. Quapropter imperans civilis integris utitur juribus in omnes cives, cuicumque demum Ecclesiæ fuerint addicti, quia nulla Ecclesia potest juribus majestaticis derogare, omnis enim debet conspirare ad salutem civitatis. *Hinc imperans potest I. cujuslibet Ecclesiæ in territorio existentis actiones essentielles examinare, non quidem, ut de illis aliquid decidat, jus enim in sacra non habet, sed ne dogmatum obtentu aliæ doctrinæ bono civili adversantes propalentur, quia habet jus omne detrimentum a civitate aver-*

exa-

examinaverit. II. Societatem ecclesiasticam civili salutari contrariam excludere, quia talis communi bono impedimenta ponit. III. Providere, ut veræ Ecclesiæ negotia cum salute civitatis consentiant, quia habet jus salutem civitatis promovendi. IV. Invigilare, ne quis piis exercitationibus abutatur, aut eas pecunia prostituat, quia hoc adversatur pietati, quam promovendi jus habet.

§. 81.

V. Imperans potest prohibere, ne quis petentibus Ecclesiæ officia sine justa causa & cum publicæ tranquillitatis discrimine denegat, quia hoc & pietati repugnat, destituuntur enim cives informatoribus ad virtutem; & securitati, huic enim turbæ opponuntur. VI. Dissidentes in aliqua Ecclesia, quatenus turbas fovent, nec aliter eorum speratur emendatio, etiam territorio excludere, quia tunc non est lenius medium securitatem conservandi. VII. Efficere, ut illa religionis negotia, quæ cum fine civitatis nexum habent, ex imperio civili pendeant, quia sic cum salute civitatis consentient, uti etiam illa quorum executio sine potestatis civilis adjumento nequit obtineri, quia secus manerent sine effectû, pietas non obtineretur, nam ex sola ecclesiæ notione potestas aliquem viribus physicis cogendi non intelligitur, sed quia potestas ejus est spiritualis,
eti-

etiam media cogendi spiritualia. VIII. Curare res sacras, id est cultui divino dicatas, uti sunt templa, imagines, quia promovent pietatem, item bona Ecclesiastica, quia personis, quæ cives ad colendam in civitate pietatem erudiunt, de dignitate, & honesta sustentatione providere debet. IX. Denique potest exortam in Ecclesia controversiam, ex qua tumultus in republica enascerentur, provisionis more sopire, & quidem vel ita 1. ut interim, dum legitima sacra potestas eam deciderit, constet, quid docere, aut agere externe conveniat, vel ita 2. ut liberum sit utrique parti mentem suam, sed absque contumelia declarare: vel ita 3. ut utrique parti silentium imponatur, quia imperans habet jus tumultus omni possibili modo impediendi.

§. 82.

In actionibus tamen Religionis, quæ ad finem civitatis indifferentes sunt, cives libertatem habent civilem, quia tales imperio civili subjectæ non sunt. Quod si inter imperium, & Ecclesiæ socios lis oriatur, an aliqui actus, qui ad essentiam Religionis non pertinent, sint civitati indifferentes, vel non, v. g. ut Ecclesiæ socii in aliam abeant civitatem ad tractanda negotia ecclesiastica, ut synodum celebrent, ut certam personam suæ societati præficient, &c. tunc pro decisione

sione imperantis civilis stat præsumtio, donec contrarium probetur, quia illi soli optime notæ esse debent circumstantiæ civitatis. *Nisi* speciali pacto a jure quodam sit recessum, uti si placuisset, ne in territorio falsa toleretur religio, aut ne imperans in aliam transeat ecclesiam, quia pacta servanda sunt.

§. 83.

Jus imperantis circa sacra ad tria capita reducitur: Ad *potestatem legislativam, inspectivam, & executoriam circa sacra*, quia jura imperii generatim ad tria similia capita revocantur, jam autem jus circa sacra est pars imperii, continet enim jus adhibendi media ad finem civitatis: Et quidem hoc triplex jus imperanti proprium est, sive sit eidem, sive alteri religioni addictus, quia semper retinet imperium civile. Aliter discurrendum de externa ecclesiæ ordinatione, seu imperio ecclesiastico, *sed permanendo intra naturalis rationis limites*: Nimirum considerandum est, an ecclesia, cui imperans civilis adhæret, sit societas æqualis, vel inæqualis; si est *æqualis*, tunc imperans civilis non gaudet imperio ecclesiastico, sed tantum jure suffragii, quia in societate æquali nemo habet imperium. Si autem *inæqualis*, videndum est, an eidem ipse imperans civilis, an alius præsideat, quod naturaliter fieri posse minime, dubitandum est

prop-

propterea, quia populus de imperio, tanquam de jure ad τω suum pertinente potuit pro libitu disponere.

§. 84.

Jam si in ecclesia imperans civilis habeat, simul imperium ecclesiasticum, tunc potest negotia religionis externa eo modo, quo civilia dirigere, quia est & ecclesiasticus, & civilis imperans. Si vero aliud fuerit ecclesiæ præpositum caput, tunc imperans civilis intuitu ecclesiæ est subditus, quia in societate inæquali non sunt aliæ personæ, nisi imperans, & subditi. *Quo in casu* debet negotia civilia ab ecclesiasticis discernere, atque hos limites latis legibus, & pactis confirmare, quia secus ex utriusque potestatis a se invicem independentis conflictu posset respublica detrimentum capere: *Quod idem* multo magis facere debet, si ecclesiæ socius non sit, ad contentiones evitandas.

Forte dicet aliquis separando imperium ecclesiasticum a civili poni statum in statu, & rempublicam in republica, quod absurdum est. Negatur, sed duo status coexistunt, duo enim ad diversos fines tendentes rectores supremam potestatem in eisdem homines sub diverso respectu exercent, sic in republica Hebræorum jus sacrorum erat penes Pontificem maximum, & potestas civilis penes Reges. *Vide Volf. Jur. Nat. Tom. 8.*

§. 64.

§. 85.

§. 85.

Vi potestatis legislativiæ circa sacra hæc sunt specialia imperantis jura: I. Jus de personis ecclesiasticis (quæ in *genere* sunt omnes socii ecclesiæ, in *specie* autem, quæ immediate ad cultum divinum deputantur, seu ministri ecclesiæ) toties disponendi, quoties absque ea dispositione respublica detrimentum pateretur, quia habet jus adhibendi media, quibus omne detrimentum a civitate amoveatur. II. Jus cavendi, ne horum ministrorum numerus convenientem excedat modum, quia secus tollitur æquilibrium inter nutrientes, & consumentes, quod nocivum est reipublicæ, item ne bona eorum nimium quantum excrecant, quia secus sistetur rerum commercium, artificia, & opificia langvescent, quod malum lata *amortizationis lege* prohibendum est. III. Jus definiendi ætatem, qua quis huic statui se addicere possit, quia hic status magnam partem a servitiis civilibus immunis est, jam autem a talibus nemo se invito imperante subducere potest. IV. Jus ritibus arbitrariis, v. g. processionibus, confraternitatibus, diebus festis aptam tribuendi formam, vel etiam boni communis causa restringendi: quia sæpe ob comites abusus pietati, & bono communi adversantur, atqui imperans habet jus tam pietatem, quam commune bonum promovendi.

§. 86.

§. 86.

V. Jus coërcendi legibus immoderatam templorum copiam, quia vel frequentantur, vel non, si *primum*, avocant homines a laboribus necessariis, si *secundum*, inutiliter existunt, quorum utrumque nocet reipublicæ; uti etiam immoderatam copiam talium personarum, quæ certis addictæ sodalitiis vitæ genus profitentur a negotiis civilibus alienum, quia perdit respublica membra, quæ agriculturæ, militiæ, fabricis, aliisque ejus necessitatibus forent applicanda. VI. Jus concertationibus religionis negotia tangentibus, si turbis occasionem præbeant, silentium imperandi, quia habet jus securitatem conservandi. VII. Jus prohibendi doctrinas reipublicæ noxias, & libros easdem continentes, v. g. atheismum, epicureismum &c, quia habet jus Dei cultum promovendi, impietatem evellendi, & omnia noxia a civitate propulsandi. VIII. Jus tolerandi ecclesias ex religionibus a vera alienis compositas, quia sæpe ex tolerantia nullum accedit reipublicæ detrimentum, sed pax. & major numerus civium: si etenim rebellionibus fomitem præberent, habet jus non tolerandi; quia habet jus omnia impedimenta securitatis removendi.

Hinc forte inferes a gentilibus jure Doctores catholicos excludi. Verum illi tantum jure excluduntur, qui turbas fovent, ab his enim vera religio

ligio abhorret: Ceterum tenentur prius in eorum doctrinam inquirere, quam si probam inveniunt, ita impium foret eandem arcere, sicut ineptum bonas artes v. g. agriculturam, mathesim eliminare. *Sed imperans civilis potest suos subditos ad peram religionem cogere, hi enim jus suas actiones dirigendi in illum transtulerunt.* Impri-
 mis subditi quoad religionis exercitium, quod fini civitatis non adversatur, libertate fruuntur civili, quia ejusmodi exercitium ad finem civitatis est indifferens. *Deinde media coactiva convictam cognitionem non pariunt. Denique fustes, exilia, gladii, rogi tunc tantum locum habent quando adest delictum civile, jam autem non adest, dum subditi religionem licet falsam, civitati tamen innoxiam profitentur, nam salus civitatis nullum subit periculum. Sed ex omni tolerantia imminet periculum perversionis.* Nequaquam, si Doctores pietatis, & religionis officio suo rite fungantur, plebemque sibi commissam sedulo instruant, atque si ipsi tolerati intra præscriptos se contineant limites. *Sed tolerantia falsæ religionis adversatur principiis christi-
 næ religionis.* Etiam non, nam ex mandato Christi obligamur proximos nostros ita amare, sicut nosmetipsos, jam autem falsæ religioni dediti sunt nostri proximi.

§. 87.

Vi autem potestatis inspectorie circa sacra imperans habet I. *Jus Placeti Regii*, seu jus in-

inspiciendi omnes Ecclesiæ ordinationes, & edicta ante promulgationem, & si nihil contineant adversum fini civitatis, *confirmandi*, secus earum promulgationem *suspendendi*, primum ideo, quia legibus ecclesiasticis addendo robur civile promovet pietatem, secundum ideo, quia habet jus omne detrimentum a civitate avertendi, præsertim cum vera religio fini civitatis adversari nequeat. II. Jus negotia ecclesiastica a civilibus separandi, quia secus orientur collisiones, consequenter nec illa, nec hæc bene administrabuntur, quod & ecclesiæ, & civitati noxium est. III. Jus convocandi ministros sacros, ut negotia ecclesiastica ordinent, vel eam in rem eorundem consilia exquirendi, quia sic efficacius pietas promovebitur. IV. Jus *heterias*, id est suspecta conventicula cohibendi, quia plerumque detrimento sunt civitati. V. Jus urgendi dogmatum observantiam, quia sic erunt cives reipsa pii, atque veræ virtuti dediti.

Non objicias, cum imperantibus ecclesiasticis non competat jus placeti, nec debere competere civilibus. Disparitas est nam civiles imperantes ante indutam in civitates Ecclesiam christianam independenti leges suas promulgandi potestate gaudebant, quam Christus nullibi imminuisse legitur, *Deinde* lex civilis justa nunquam nocet fini ecclesiæ, illam enim observantes cives meritum habent ad salutem æternam, lex autem eccle-

ecclesiastica in se etiam iusta nocere potest fini civitatis, ob varias ejus circumstantias, quas imperantes ecclesiastici iuste ignorant.

§. 88.

VI. Jus præcavendi, ne *schismata*, seu pertinax inobedientia erga legitimos superiores ecclesiasticos oriatur, quia graves solent in civitate excitare tumultus. VII. Jus colloquia, & tractatus instituenti, si lites circa sacra existant, quia hac ratione concordia, antequam animi in odium abeant, reducetur. VIII. Jus invigilandi, ut res sacræ suis usibus adhibeantur, quia rerum sacrarum abusus pietatem convellit. IX. Jus pacta civium de negotiis ecclesiæ examinandi, & si reipublicæ noceant, antecedenter irritandi, uti sunt sponsalia, & matrimonia, non obstant, quod illis juramentum, vel votum accesserit, quia actiones, quæ ab alterius potestate pendent, eo invito promittere non licet, secus enim erunt nullæ, nam sine jure ponentur, jam autem sponsalia, matrimonia a potestate civili pendent, sunt enim contractus civiles, nam concernunt impopulationem, quæ magnum habet influxum in finem civitatis; Et juramentum, atque votum, seu promissio Deo facta, sequuntur naturam actus, cui adjiciuntur. *Hinc imperans civilis potest statuere impedimenta matrimonii, uti communiter vocantur dirimentia, quæ videlicet contractum matrimonialem & illicitum*

tum, & invalidum simul reddunt, quia talia impedimenta respiciunt matrimonium tanquam contractum civilem, contrahendi enim restringunt facultatem moralem, jam autem de contractibus civilibus disponere spectat ad imperantem civilem.

Equidem natura jus tribuit homini ad ineundum matrimonium, Sed etiam eadem natura nos obligat ad servandas leges civiles, ideo non omnis societas, quæ naturaliter est licita, est etiam civiliter licita. *Credo etiam matrimonium esse sacramentum,* si debita adsit materia, forma, & minister, jam autem materia est contractus naturaliter, & civiliter validus, neque enim potest ecclesia contractum publicis legibus damnatum majestate sacramenti dignum existimare, de valore vero contractuum civilium leges ferre est civilis imperantis.

§. 89.

Vi denique potestatis executoriæ circa sacra sequentia competunt imperanti jura:

- I. Jus excludendi a directione ecclesiæ personas illas ecclesiasticas suæ civitatis, quæ sibi suspectæ, aut seditiosæ sunt, quia habet jus omne detrimentum a civitate avertendi, cum præsertim rectores ecclesiarum non leve in civium animos imperium habeant.
- II. Jus dandi recursum illis, qui per manifestum abusum ecclesiasticæ potestatis vexantur

tur, quia, tunc læduntur cives, jam autem cives ab omni injuria, unde unde imminente securos præstare pertinet ad officium imperantis. III. Jus assistendi ecclesiæ sua auctoritate, id est *brachio seculari*, si vel res sacrae, vel ecclesiasticæ, vel ministri ecclesiæ violentur, quia hæc omnia summa semper observantia sunt colenda, secus pietatem labascere necesse est. IV. Jus in ecclesiæ hostes, si simul fiant reipublicæ hostes, pœnis etiam corporis afflictivis animadvertendi, vel ejiciendi, quia tunc simul delictum civile committunt, jam autem delinquentes puniendi jus habet imperans. V. Jus leges ecclesiasticas sanctione civili muniendi, quia sic pietas magis observabitur, & propter legem ecclesiasticam, & civilem. VI. Jus eminens in personas ecclesiasticas, & bona eorum, quia jus eminens competit imperanti in omnes cives, & omnia bona privatorum, jam autem personæ ecclesiasticæ sunt cives, ita enim gaudent securitate, aliisque juribus ex civitate profluentibus, sicut ceteri, & bona eorum sunt privata, quia proprietas, & usus illorum ad eos pertinet, manent tamen in territorio civitatis. *Deinde* religio non est modus tollendæ obligationis, aut juris amittendi, nulla enim religio potest juribus majestaticis derogare. *Denique* Hæc jura aperte confirmat religio christiana: Marc. 12. *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt*

sunt Dei , Deo. Item Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita fit — non solum propter iram , sed etiam propter conscientiam.

C A P U T IX.

De officiis eorum , qui gubernant civitatem.

§. 90.

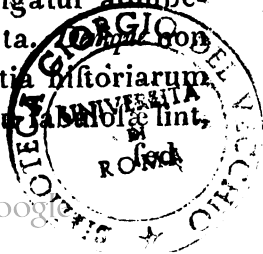
Fons, ex quo officia specialia imperantis civilis deducuntur est finis civitatis, quia principium cognoscendi jura, & obligationes, adeoque etiam officia sociorum est finis societatis, *Deinde* Imperans illis, qui se subjecerunt, tacite repromisit curam salutis publicæ, sub hac enim conditione se subjecerunt, secus non intrassent civitatem. Idem etiam fons est officiorum specialium pro ministris civitatis, quia hi in partem regiminis, seu exercitium imperii civilis vocantur. *Habet quoque ipsa civitas quædam officia erga se*, quia est persona moralis, quælibet autem persona moralis habet officia erga se: sic debet se in consociatione *conservare*, atque pro ratione finis *perficere*, ut adeo obligentur se singuli cives ad munera publica idoneos reddere, intellectum, & voluntatem excolere, omnia pericula interitus, & impedimenta perfectionis amoliri, efficereque ne civitas barbara, sed docta, culta, justa, &

po-

potens habeatur, quia omnis persona moralis obligatur se conservare, perficere, atque suam existimationem augere.

§. 91.

Primum imperantis civilis officium est, ut suam rempublicam noscat, ejus finem, statum, vires, jura, & obligationes intime perspiciat, atque constantem habeat voluntatem ea tantum faciendi, quæ ad bonum ejus regimen spectant: quia obligatur omnes vires eo impendere, ut civitas officia sua erga se impleat, secus actum est de salute publica, jam autem ad id, ut quis suæ obligationi satisfaciat, necessarius est intellectus, & voluntatis consentiens usus. *Hinc* imperans debet sibi comparare cognitionem legum reipublicæ tam universalium, quam particularium, tum notitiam non tantum domesticæ, sed aliarum quoque rerum publicarum historiæ, atque scientiam jurium populi, quia ista sunt media penitus noscendi suam rempublicam, illaque addiscendi, quæ ars gubernandi latissime patens exigit: *Deinde* debet omittere illa studia, quæ a scopo regiminis avocant, uti esset *astronomia*, atque restringere tales occupationes, quæ eidem fini adversantur, v. g. *perpetuas venationes*, quia qui obligatur ad finem, obligatur adhibere media, & tollere impedimenta. *Imperans* debet esse contentus *vulgari* notitia historiæ, non parum sollicitando seu veræ, seu falsæ, sed

sed inquirere *in scientificam*, quæ ex solidis scientiarum principiis hauritur, quia hæc parit claram, & distinctam, illa vero confusam, & obscuram cognitionem, unde facile voluntas in transversum agitur, jam autem imperans debet constantem habere voluntatem ea tantum faciendi, quæ ad bonum civitatis regimen spectant.

§. 92.

Circa potestatem legislativam sequentia sunt imperantis specialia officia: I. Ne leges ferantur prolixæ, aut vagæ, quia neutræ observabuntur, *prolixas* enim quilibet memoria retinere nequit, *vagæ* autem eluduntur. II. Ne leges libertatem sine causa restringant, aut plures ferantur, quam finis civitatis deposcat, quia potestas legislativa mensuram accipit ex fine civitatis, ad quem assequendum se imperans etiam obligavit. III. Obligatur in singulares indagare civitatis circumstantias, atque in hunc finem plurimum suffragia explorare, quia leges debet ferre circumstantiis convenientes, sed eas omnes per se scire nequit. IV. Obligatur ipse leges civiles observare ad dandum civibus bonum exemplum, quia *Regis ad exemplum totus componitur orbis*. V. Privilegia non nisi rarissime concedere, quia sunt vulnera legum, ergo non nisi in conflictu boni publici possunt concedi, jam autem talis conflictus raro evenit, regulariter enim bonum

num publicum unitis viribus promovendum est. VI. Obligatur cavere, ne, dum leges civiles ex naturalibus addendo, vel detrahendo condit, errores quosdam pro jure naturæ assumat, quia tunc leges civiles adversarentur legibus naturalibus: *Immo* si tali ratione statutæ existerent, abrogandæ sunt, quia leges civiles contrariæ naturalibus tolerari non possunt; At leges naturales, quas sanctius observari speciatim reipublicæ profuerit, debent novis pœnis muniri, quia duplici sanctione instructæ efficacius observabuntur. VII. Non debet admittere, ut ob minimam injuriam litibus locus detur, quia majus malum est ob minimam læsionem litigare, quam illam pati, retardantur enim causæ gravioris momenti, *Hinc* determinandæ sunt læsiones, ob quas liceat judicia fatigare, quia secus debeat prætor minima curare. VIII. Si leges peregrinas velit inducere, obligatur prius inquirere, an sint bono communi congruæ, atque si receptæ evadant sive ob mutatum rerum statum, vel agnitum errorem noxiæ, rursus abrogare, quia jus ferendi leges mensuram accipit ex fine civitatis.

§. 93.

Circa potestatem vero inspectoriam tenetur I. societates minores, & collegia salutis publicæ subordinare, quia secus multitudo posset nocere reipublicæ. II. Utilia collegia

gia erigere, & noxia tollere, quia ideo habet potestatem inspiciendi, ut media ad finem civitatis apta adhibeat, & impedimenta removeat. III. Instituire sanam politiam, quia sine hac nascetur in civitate penuria rerum necessariorum, peribitque securitas. *Hinc* tenetur præcavere factiones, & sectas, quia tranquillitatem civium turbant, fovere artes lucrativas, opificia, & commercia propagare, quia augent patrimonium, contra ea omnia prohibere, per quæ bona civitatis pessum dantur, quo etiam luxus excessivus pertinet, quia imminuunt patrimonium: *Item* nonmittere, ut ii prohibitu rerum pretia statuunt, qui res potissimum necessarias vendunt, quia secus multis rebus necessariis destituentur, sic etiam studia bonarum artium iis non committere, qui ex aliorum ignorantia lucrum captant, aut noxias doctrinas inculcant, quia hac methodo cives intellectum, & voluntatem haud perficient, jam autem sana politia in eo versatur, ut singulis de rebus necessariis, utilibus, & jucundis, atque tranquillitate sit prospectum.

§. 94.

IV. Tenetur imperans impedire, ne religio sive avaritiæ, sive præpotentiæ servire cogatur quia utrumque pietati adversum est: Sed nec est religio armis propaganda, quia

quia arma sunt vis physica, quæ non cadit in intellectum, in cuius convictione religio sita est; hanc tamen adversus hostiles impetus defendere debet, quia obligatur omnibus etiam in exercitio religionis securitatem præstare. V. Religionis dogmata, & ea, quæ in externo cultu cum his essentialiter cohærent, non attingere, quia essentialia religionis imperio civili non subsunt, attamen efficere, ut ea sancte observentur, quia ita cives & doctiores, scient enim suam religionem, & reddentur meliores, custodia enim substantialium religionis virtutes auget.

Equidem salus æterna non est proprius civitatis finis, sed qui in civitatem convenerunt, nec volebant, nec poterant officiis erga Deum renunciare.

§. 95.

Officia demum imperantis circa potestatem executoriam sunt: I. Debet semper promptas ad protegendam civitatem habere vires, id est comæatum, pèritos duces, militem exercitatum, exploratores, & alia, quæ artis militaris regulæ postulant, quia sine his securitatem externam non procurabit; Non debet quidem bellam ob causas frivolas inchoare, quia præstat minores læsiones dissimulare, quam civitatem periculis exponere; si tamen adsit necessitas belli, omnia mature paranda sunt, quia miserum est

est opus, tunc fodere puteum, ubi sitis jam fauces tenet. II. Læsis auxilio adesse, subditis gravamina exponentibus, aut protectionem implorantibus faciles aures præbere, quia singulos cives ab omni injuria tutos præstare tenetur, ideo etiam debet jus cuique suum reddere, *sed promte*, quia secus litis expensæ ipsam excedent sortem. III. Poenas exigente fine civitatis temperare, asyla restringere, & nunquam innocentem pro nocente punire, quia ita cives periculo novarum læsionum exponeret, maleque jure puniendi uteretur.

§. 96.

IV. Non debet majora onera ex bonis privatorum exigere, quam finis civitatis postulet, quia jus disponendi de bonis civitatis, atque ipsum jus eminens mensuram accipit ex fine civitatis. *Hinc* vectigalia, & tributa imponenda sunt habita proportione ad quantitatem, & qualitatem bonorum, faciliorque modus illa percipiendi constituendus, quia non tam onera ipsa, quam inæqualitatem eorum, & acerbum exigendi modum graviter ferre solent cives. V. Debet sibi consiliarios assumere, quia debet esse instructus scientia eorum, quæ ad bonum regimen spectant, ergo debet omnia negotia publica, & inprimis ea, quæ consilium in arena desiderant, accurate decidere scire, jam autem
hoc

hoc unius, aut etiam plurium imperantium limitatas vires excedit. *Deinde* sæpe in gubernatione reipublicæ occurrunt casus dubii, sæpe res una pluribus modis perfici potest, jam autem tunc rationes in utramque partem allatæ maturius a pluribus trutinari possunt, ut dijudicetur, quid sit utilius, ideo etiam dicitur: *plures oculi plura vident.*

Non nego Principes multa pollere scientia, sed nego eosdem consiliariis carere posse: Nam ad bonum regimen theoria propriorum officiorum non sufficit, sed practica notitia rerum singularium, earumque diversissimarum necessaria est, quibus ipsa scientia, seu veritates generales applicari debent, jam autem tot, tamque diversa facta cognoscere superat captum unius hominis.

§. 97.

Verum consilarii istis sint, oportet, præditi qualitatibus: 1. sint *sapientes*, hoc est sciunt media apta eligere ad finem civitatis, sapientia enim est scientia eligendi media ad finem bonum obtinendum, quia secus non possunt suppeditare bona consilia. 2. sint *virtuti dediti* id est habeant habitum leges custodiendi, quia omnia consilia eo demum recidere debent, ut per custodiam legum finis civitatis obtineatur, 3. sint *prudentes*, seu sciunt bene excogitata recte exequi, prudentia enim est facultas bene excogitata recte exequendi, quia

quia alias frustranea erunt bona consilia. 4. sint *jurium majesticorum periti*, quia in horum exercitio debent imperanti consulere. 5. sint *exemplo aliis*, quia hoc trahentur reliqui cives ad promptius observandas, quæ ex illorum consiliis promanarunt, leges. 6. sint *rerum humanarum scientia imbuti*, quia hæc docebit sapientiam, & prudentiam. 7. denique sint *cordati*, hoc est tales, qui veritatem sine ambagibus debita tamen cum reverentia imperanti exponant, quia imperantem nihil debet latere, quod ad gubernationem reipublicæ pertinet. Hinc mali sunt consiliarii *adulatores*, qui ut benevolentiam captent, ea tantum svadere solent, quæ inclinationibus imperantis placitura sciunt, ejusque judicia tunc maxime, dum veris circumstantiis minus sunt conformia, data opera mirantur, atque exquisita sollicitudine collaudant. Quia tales non sunt cordati, celant veritatem, quæ sua sunt, quærunt, non quæ civitatis, prostituuntque imperantem, ac si ille tantum adulationibus caperetur. Confer Marlii theatr. polit. cap. 21. Sic etiam mali sunt consiliarii, *nugivenduli*, qui fumos, & inania captant, multum loquuntur, sed parum dijudicant, quia isti nec sapientiam, nec prudentiam habent.

§. 98.

Denique vi potestatis executoriæ debet imperans munera publica sapienter distribuere, quia

quia fecus negotia reipublicæ male administrabuntur. *Qua in re sequentes regulæ observandæ sunt.* I. Non debet attendere ad solum natalium splendorem, vel patrimonii magnitudinem, sed omnibus viam facere ad officia, quicumque virtute, & habilitate se distinguunt, quia ministri non nascuntur, sed fiunt, aptitudinem enim ad officia nec nativitas, nec pecuniæ tribuunt, sed aquiritur diligenti applicatione. II. Debet academias, & lycea instituere, quia in his discendo varias scientias habilitatem sibi comparant ad publica officia, *verum* non statim possunt ex academiis reduces juvenes ad eadem applicari, sed debent suam indolem, & ingenium in ipsis rebus gerendis diu probare, quia in academiis discunt principia, & generales veritates, quas etiam casibus obvenientibus accomodare scire debent, hoc autem experientia docet, theoria enim sine praxi manca est. Quapropter imperans debet imitari agricolas, qui malas evellunt herbas, contra implantant ramusculos, eosque excolunt, ut in fenescentium arborum locum substitui possint. Quia si apti desint viri, non est semper juventutis culpa, sed imperantium, qui media informandæ juventutis neglexerunt.

§. 99.

III. Non munera personis, sed personæ muneribus debent accomodari, quia non est
idem

idem ingenium, & indoles omnibus hominibus, sed alii aptiores sunt ad arma, alii ad expediendas lites, &c, jam si aptus militiæ ponatur ad tractanda jura, hoc suum male obibit officium, qui pro patria strenue bellavisset, quod nocivum est civitati. IV. Semper debet digniores præferre minus dignis, quia minus digni in comparatione digniorum indigni sunt, quales ad munera publica promoveri non possunt: *Deinde* plus nocet officium uni contulisse parum digno, quam si centum aliis merita præmia consequantur, per id enim torpescunt boni, defervet æmulatio, negligunt & reliqui munus suum. Hinc ad solas commendationes, partium studia, aut *nepotismum*, seu cognationum, & affinitatum favorem attendere non debet, quia sub his sæpe indigni latent. *Sed nec* propter formam externam solum munera conferenda sunt, quia frons, oculi, vultus per sæpe mentiuntur.

§. 100.

V. Actionibus vero denominatorum officialium debet invigilare, quia ex illis intelliget, an omnes munere suo rite fungantur; *Eorum consilia dirigere*, quia sic facilius discernet, num ipsi forte non fallant, vel fallantur. *Immo* investigare inclinationes, atque affectus, ac propterea philosophiam moralem excolere, quæ regulas artis conjectandi hominum mores docet, quia inclinationes,

&

& affectus totam hominis indolem produunt; Hæc ars etiam ceteris minoribus potestati-
bus necessaria est, quia secus sæpe ab aliis
inferioribus deceptæ decipient imperantem.

VI. Debet suos ministros, & consiliarios au-
dire, quia alias frustra viros digniores con-
quisivisset; Atque honestam illis dare susten-
tationem, quia rebus necessariis destituti vel
negligent, vel plane venumdabunt suam ad-
ministrationem. VII. Sæpius eorum admini-
strationem examinare, quia boni aliquando
fiunt mali: Et si fraudem comiserunt, puni-
re, quia pœna etiam alios attentiores facit
in muneris sui expletione. *Attamen* illi, quæ
bonum dedit consilium, sed fortuito malus
est secutus eventus, nulla potest fieri impu-
tatio; quia casus nemini potest imputari.
Cetera disciplinæ politicæ docebunt.

C A P U T X.

De officiis subditorum civitatis.

§. 101.

Subditi civitatis triplicis sunt generis: alii
immediati, qui se imperio civili per pactum
unionis subjecerunt, tales sunt *omnes cives*: alii
mediati, qui vi imperii domestici subsunt im-
peranti, tales sunt *filiæ familiæ*, & *servi*, alii
de-

denique sunt *subditi temporarii*, qui vi juris territorialis ea cuncta omittere debent, quæ securitatem turbant, tales sunt *peregrini*. Hinc imperans potest filiosfamilias, & servos cogere ad actiones, quæ cum fine civitatis nexum habent, v. g. ad militiam, ad munera publica, quia in his ipsum imperium domesticum subest imperanti, *Non potest autem cogere ad actiones civiliter indifferentes*, puta, ut certam personam ducant in matrimonium, vel artem determinatam addiscant, quia in talibus Patresfamilias habent libertatem civilem, *nisi illas conflictus cum securitate communi sibi deposceret*, quia tunc non essent ad finem civitatis indifferentes.

§. 102.

Officia autem subditorum immediatorum, & mediatorum sunt duplicia: alia *generalia*, quæ ex obligatione civitatis fundamentali parendi summo imperio fluunt, alia *specialia*, quæ ex peculiari cuiusvis mandato munere oriuntur. *Illa sunt communia*, quia parere imperio omnes subditi debent, *hæc vero sunt propria*, quia idem officium non demandatur omnibus. Præterea illa hac propositione continentur: *Vive, quantum in te est, convenienter juribus majestaticis*, quia hoc idem est, ac parere summo imperio. *Ista autem hoc axiomate enunciantur: Nullum ambias munus, ad quod idoneus non es, quam vero spartam nactus es, hanc orna*: quia in habilibus nub-
lum

lum potest conferri, negligentes autem debent puniri. Videamus primum officia generalia.

§. 103.

Primum generale officium subditorum est ea facere, quæ ab imperante præcipiuntur, & omittere, quæ prohibentur, quia hoc est esse subditum, secus inane esset imperium civile. Et quidem subditi imperanti civili obedire obligantur tam pro foro externo, quam pro foro interno: pro foro externo ideo, quia inobediens lædit imperantem, impedit enim eum in exercendo imperio, jam autem contra lædentem datur jus cogendi, jus mala physica infligendi; pro foro interno ideo, quia lex naturalis præcepit civitatem, consequenter imperium, cui correlata est obligatio parendi, jam autem lex naturalis in conscientia obligat, est enim divina: Accedit sacra scriptura: Rom. 13 Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

Figmentum autem sunt leges mere pœnales, seu tales, per quas imperans non nisi pœnam intendit dictatam. Quia tales adversantur naturæ potestatis legislatoriæ, hæc enim mensuram accipit ex fine civitatis, ergo per leges non potest intendi sola pœna, sed bonum publicum; Deinde adversantur legibus naturalibus, si enim imperans pro fine legis pœnam potius, quam ejus observantiam haberet, tunc ex pœna perciperet voluptatē, & porro subditos odio persequeretur, quod legi naturali repugnat.

H

§. 104,

§. 104.

Secundum : Obligantur tam ad actiones negativas, quam etiam affirmativas, hoc est, non tantum non turbare finem civitatis, sed illum positivis actionibus promovere, quia vel immediate, vel mediate subjecti sunt imperio, quod est jus perfectum, & affirmativum in actiones subditorum. *At peregrini*, si in civitatem admittantur, tantum ad actiones negativas obligantur, quia se imperio non subjecerunt. *Interim* 1. ex facto proprio possunt teneri ad actiones affirmativas, v.g. si contraxerunt, vel deliquerunt, quia ut contractus impleatur, & damnum reparetur, opus est actione positiva. 2. si aliquæ leges affirmativæ in ipsos peregrinos latæ sint, quia intrando civitatem se illis tacite subjiciunt: 3. Debent onera præstare rebus publicis adnexa, si iis utantur, quia civitas usum rerum suarum nemini gratis dare obligatur, sed etiam ideo, ne, res suas viliori, quam incolæ vendentes pretio, hos honesta sustentatione fraudent.

§. 105.

Qui ad actiones negativas obligatur, *generatim* debet abstinere ab omni læsione, quia qui ad actiones negativas obligatur, debet implere leges perfectas, quibus abstinentia a læsione satisficit; *Speciatim* autem I. Non debet ponere impedimentum impèranti, qui actiones subditorum ad externam felicitatem diri-

ri-

rigit. quia impedire alterum in usu juris sui est lædere, *Contra hoc peccant*, qui in jus vocatum vi, aut dolo retinent, qui captivum subducunt, qui desertores militiae abscondunt, qui delectum pro militia habentibus resistunt, quia isti impediunt imperantem in exercitio juris sui. II. Non debet inire societatem, quæ ab imperante nec expresse, nec tacite est confirmata, quia talis est injusta. III. Non debet læsionis depulsionem, aut damni reparationem propria auctoritate, sed imperantis persequi, quia secus lædit potestatem imperantis judicariam. *Contra hoc peccant*, qui debitores ad solvendum propria vi compellunt, qui rixas concitant, promoventque, qui duella ineunt, quia sibi propria auctoritate satisfactionem impendunt. IV. Non debet male agendi occasionem dare, v. g. aleam fovere, aut turpes conciliare amores, quia est impedire alios in jure se perficiendi, quod lædere est. V. Non debet suorum concivium commoda intervertere, v. g. per annonæ flagellationem, per illicita monopolia, quia hoc est suum aliorum violare.

§. 106.

Qui autem obligatur ad actiones affirmativas, *generatim* tenetur abstinere ab otio, commissa sibi munera suscipere, & rite administrare, aliis bona agendi opportunitatem præbere, denique ad salutem publicam omnibus

viribus connti, quia legibus affirmativis non nisi actionibus positivis potest satisfieri. *Speciatim* vero incumbit illi I. Jussu imperantis arma capere, civitatem tueri, & operas præstare militares, quia sunt actiones affirmativæ, sine quibus securitas obtineri nequit, *Contra hoc peccant*, qui a militia se per fugam, vel mutilationem subtrahunt, quia detrectant civitatem tueri. II. Pupillorum *tutelam*, civiumque minorennium *curam* gerere, quia est officium publicum, quod suscipere, & rite administrare tenetur, qui ad actiones affirmativas obligatur; *nisi* vel physica, vel moralis adesset impotentia, quia ad impossibilia non datur obligatio, *verum* talis se *excusare* debet, hoc est, justam causam allegare, quia ab oneribus, & officiis publicis nemo se ipsum dispensare potest. III. Laborare, quia labor pertinet ad actiones affirmativas, *Sed* præferendi sunt labores illi, quibus securitas quam maxime promovetur, adeoque senes, officiales civiles, feminæ, sacerdotes, debiles ad militiam non sunt cogendi, si adsint validiores, quia labores necessarii præferri debent utilibus. *Ceterum* extranei neque ad tutelam, neque ad bellum, aliaque munera adigi possunt inviti, quia ad actiones affirmativas non obligantur. IV. Patriam suam amare, quia tenetur eam perficere, ergo etiam voluptatem ex ejus perfectione percipere, quod amare

re

re est; A patria differt locus *nativitatis*: quia patria est territorium ejus civitatis, cujus membra sumus, non item locus *nativitatis*, potest enim quis etiam extra patriam nasci.

§. 107.

Tertium officium: Quod emigrare non possint; Est autem *emigratio* discessus personæ civilis e civitatis territorio sine animo amplius redeundi factus. Quia emigrans se ab actionibus affirmativis absolvere tentat, quod non licet, promisit enim universis se velle unitis viribus tendere ad communem finem: *Deinde* non licet e societate invito altero socio excedere, *Denique* emigratio adversatur amor patriæ. *Hinc* imperans habet jus emigrantem a vicina gente repetendi, & puniendi, quia emigrando deliquit, delinquentes autem habet jus puniendi.

Bæhmerus ait civem se tantum *subjecisse* ad tempus, quo in civitate manserit. Falsum est, nam promisit societatem civilem, quæ perpetua est. *Sed nullum inde imperanti fit præjudicium*. Etiam falsum est, nam imperans privatur invitus jure, quod habet in actiones affirmativas civis.

§. 108.

Circa emigrationem sequentia sunt notanda: I. Licita est emigratio, si in eam civitas consentiat, v.g. si subditos alere, eorumque opera uti nequeat, vel si emigratio ex occupata ab hostibus provincia sit pace confecta,
quia

quia tunc civitas juri suo renunciat. II. Solet aliquando consensus dari a conditione suspensus, ut emigrans ad certum tantum locum transire possit, quæ sancte servari debet, quia secus deerit consensus, sine quo illicita est emigratio. III. Talis conditio solet etiam rebus adjici, ut, si bona e regno efferantur, certus emigrationis census præstetur, quia imperans non tenetur gratis cedere juri suo eminenti, quod habet in bona civium. IV. Quod imperans juste possit uti tam in bonis suorum civium, quam etiam peregrinorum (*si hi prius de ea lege fuerunt admoniti*) jure albinagii, id est, hereditatem, vel legatum defuncti civis, aut peregrini extraneis denegare; in bonis suorum civium propterea, quia in ea habet jus eminentis, in bonis autem peregrinorum propterea, quia potest eos nonnisi sub hac conditione in territorium admittere, quo in casu intrando civitatem eidem se subjiciunt, & volenti non fit injuria.

§. 109.

V. Extraneus, si munus aliquod suscipit, illud invito imperante deponere non potest, & emigrare, quia assumendo munus se permanens in civitate obligavit, nisi fuisset evocatus sub certis conditionibus, quæ non implerentur, quia deficiente conditione, deficit conditionatum. VI. Imperans non habet jus cogendi cives, ut emigrent, quia non potest
ci-

cives jure ex pacto unionis quæsito ad securitatem privare, *nisi* ob aliquod delictum, v.g. ob turbas aliter inemendabiles exilium mereantur, quia delinquentibus potest pœnas assignare.

§. 110.

Quartum officium : Si civitas ad eum statum deveniat, ut, nisi civis innocens hosti dedatur, tota sit peritura, tunc 1. civis innocens tenetur se ipsemet hosti dedere, quia ab initio quisque pollicitus est bonum proprium bono publico se posthabiturum. 2. potest eum civitas vi. potestatis eminentis deserere, quia potest malum minus præ majore eligere, immo 3. potest eum simpliciter hosti extradere, quia civitas millia militum præsentis mortis periculo exponere potest.

Dicet aliquis: sed civitas nonnisi in delinquentes habet jus vitæ, & necis. Ita, at in hoc casu non occidit innocentem civem, tantum exponit periculo. *Sed Lupi ab ovibus canes sibi tradi postularunt obtentu pacis, reipsa autem, ut oves facilius devorarent. Phædr.* Si non adsit sufficiens certitudo, hoc remedio civitatem ab interitu liberandi, cessat ratio deditiois, quia cessat esse medium ad finem.

§. 111.

Quintum officium: Ut abstineant a criminibus læsæ majestatis, rebellionis, & perduellionis; quia his quam maxime perturbatur securitas civitatis, atque majestas, quæ sancta, & inviolabilis esse

se debet, immediate læditur. Est autem *læsæ majestatis reus*, subditus inobediens, qui sibi jura quædam majestatica arrogat, *rebellionis reus*, subditus inobediens, qui directe, & animo doloso armis, tumultu, vel conspiratione securitatem civitatis pessum dare tentat: *perduellionis reus*, subditus inobediens, qui in ipsas personas imperantium aliquid hostile molitur. Hinc facile est intelligere crimina: *Læsæ Majestatis, Rebellionis, & Perduellionis*, de quibus manifesta sunt hæc consecraria: I. Rebelles gerunt bellum, quia produnt conatum efficacem aliis mala inferendi per vim, *sed tantum in sensu lato*, quia bellum proprie inter gentes, hominesque sui juris geritur, & ideo bellum rebellium *seditio* appellatur. II. Rebelles negative, seu *contumaces* sunt, qui ex proposito mandatis imperantis non parent, vel ejus statutam, imaginem, aulam, *salvam guardiam*, seu litteras protectorias, quibus certis personis, rebusque immunitas ab hostilitatibus conceditur, non honorant, qui contra regiminis morbos concionantur, quia tumultibus dant ansam: Et si enim mala ita se haberent, longe tamen aliis remediis forent corrigenda.

§. 112.

III. Non sunt rebelles, qui gravamina demisse exponunt, sed querulantes, & *minus contenti*, quia turbas propterea non concitant. IV. Proprie crimen *læsæ majestatis divinæ* non datur, quia

quia Deus sic lædi non potest, ut ejus perfectiones diminuantur, sunt enim ei internæ, & essentialis, ex analogia tamen, seu similitudine petita a crimine læsæ majestatis humanæ, illi læsæ majestatis divinæ rei dicuntur, qui honorem Deo debitum non præstant, qui attributa soli Deo propria sibi, aut creaturis aliis attribuunt. V. Peregrini etiã non sunt stricte rebelles, sed hostes, quia non sunt subditi stricte tales. *Sed nec læsio soli privato civi illata ad rebellionis crimen pertinet, quia directe tantum privata turbatur securitas, indirecte autem publica, crimen autem rebellionis est, inobedientia subditi conjuncta cum directa, & animo doloso facta publicæ securitatis turbatione.*

§. 113.

Si aliquis ex familia crimen perduellionis patravit, ejus uxor, & liberi innocentes puniri non possunt, quia pœnæ suos debent tenere auctores. Possunt tamen aliquando bonis paternis privari, vel cogi ad mutandum nomen, vel discessum ex territorio, quia hoc talium infortunium est subinde medium securitati obtinendæ necessarium, docuit enim experientia liberos, atque agnatos suorum necem ulcisci voluisse.

Hobbesius putat perduellium etiam innocentes liberos occidi posse: 1. quod cum perduellibus geratur bellum, in quo etiam innocentes occiduntur. 2. quod illorum

occi

occiso sit defensionis reipublicæ species. Respondeo ad *primum*: In perduelles datur quidem jus belli, sed latius accepti, nempe jus malis physicis eos afficiendi tanquam delinquentes, seu jus puniendi, quod per modum judicii exerceri debet, in judicio autem facile est discernere nocentes ab innocentibus, non item in bello, in quo præterea innocentes non ex nostro proposito, sed casu quodam vitam perdunt. Ad *secundum*: Dantur leniora media defensionis, videlicet privatio bonorum patrum &c, non licet autem adhibere duriora, quamdiu leniora sufficiunt.

§. 114.

Imperans pactum cum rebellibus initum etiamsi in captivitate ad id fuisset inductus, servare debet, quia paciscendo cum rebellibus censetur illis reatus gratiam facere, secus enim nullus conducibilis foret modus unionem cum seditiosis restaurandi, sed vel utraq; pars, vel alterutra interneccione deleretur, ergo pactum cum iis init tanquam cum non rebellibus, jam autem pactum cum non rebellibus initum servare debet.

Equidem pactum metu injusto extortum nullum est, si tamen super metu incusso transigatur, validum est, tunc enim jam licita est promissionis acceptatio. Verum etiam est rebelles posse puniri. Sed non amplius, si iis omnis reatus facta sit gratia. Denique imperantem habere jus
su-

supereminens. Huic tamen locus est tantum in statu civitatis extraordinario, in quo alios etiam nunquam rebelles cives juribus suis destituere licet, quia salus civitatis suprema lex est.

§. 115.

Sextum denique generale officium subditorum civitatis est tempore justitii observandum. Justitium est status, in quo judicia cessant, & quidem vel *universale*, si in tota civitate, vel *particulare*, si in aliqua solum civitatis parte judicia non celebrentur, *Dein* aliud est *necessarium*, quod ob publicas calamitates invito imperante invalescit, v. g. ob pestem, seditionem, aliud *voluntarium*, quod ab imperante indicitur, v. g. tempore melsis, *Denique* aliud est *continuum, perpetuum*, quando nulla est spes judicia restitutum iri, aliud *temporaneum*, quando potestas judiciaria nonnisi ad aliquod tempus suspenditur. Jam I. si justitium sit necessarium, sed tamen particulare, neque sit in mora periculum, tunc propria auctoritate sibi justitiam, administrare non licet, quia adsunt media leniora, vel expectare restitutionem judiciorum, vel superiora adire tribunalia, tunc enim judicia generatim non cessant; *At* si ex mora summum nasceretur periculum, nec judex statim adiri possit, v. g. si quis injuste meam possessionem, vel vitam aggrediatur, vel in insula deserta, aut oceano me lædat,

li-

licet se ipsum defendere, quia jus defensionis est jus connatum, & stricte tale, cui simpliciter non poterat renunciari.

§. 116.

II. Si iustitium sit voluntarium, licet universale, temporaneum tamen, resque moram patiat, tunc etiam non licet jus suum propria auctoritate persequi, quia minus malum est aliquo tempore expectare iudiciorum restitutionem, quam turbas concitare. Quod si autem res moram non pateretur, v. g. ageretur de vi, de alimentis, eundem est ad iudicem, quia feriæ judiciales ad similem speciem non solent extendi. III. Si iustitium voluntarium fiat particulare, v. g. alicui denegatur iustitia, vel imperans concedit debitori *moratorium*, hoc est, inducias solvendi: tunc hoc malum silentio oportet involvere, quia est minus malum, quam tumultus facere. IV. Hinc perniciofa est illorum doctrina, qui putant civem injuste condemnatum tacita uti posse compensatione, quia præfert bonum privatum publico, nimirum ordini, & vigori iudiciorum in civitate ob securitatem servando, quia compensans arrogat sibi, & quidem in propria causa potestatem iudiciariam, quia detectus potest ut fur puniri.

§. 117.

V. Si iustitium sit necessarium, atque universale, & perpetuum, tunc cives redeunt
ad

ad statum naturalem, quia suffertur nexus civilis, desinit imperium, & oritur anarchia, in qua status naturalis viget. *Hinc*, si deinde civitas restituatur, omnia interim gesta, integra manere debent, quia quæ in statu naturali geruntur, externe saltem justa sunt; *Deinde* sine summa perturbatione ad priorem statum vix restitui possunt, *nisi* aperte de injustitia possessionis constaret, quia hæc etiam in statu naturali externe injusta est, & suo domino restitui debet. *Nunc* gradum faciamus ad explicanda specialia subditorum civitatis officia.

§. 118.

Specialia officia diversa sunt, sic aliud est officium Belliducis, aliud Ministri, aliud judicis, aliud advocati, quia ipsa munera, ex quorum natura, quid cuilibet officiali incumbat, erui debet, sunt diversa. Hæc tamen duo præcepta omnibus conveniunt: 1. Ut nemo aliquod munus ambiat malis artibus. v. g. pecunia, vel adulatione, quia hoc plerumque manifestum est signum inhabilitatis, vel certe talis aliud aliquid, quam ipsum officium quærit. 2. Ut nemo implendi muneris rationem desumat ex donis, aut xeniolis, quæ ipsi promittuntur, vel tribuuntur, quia secus male administrabit illud, cessante enim ratione cessabit rationatum.

§. 119.

§. 119.

Ecclesiae ministri debent I. Vera de cultu summi Numinis dogmata exponere, quia in his solida pietas consistit, cujus illi ex officio doctores sunt. II. Conspicuum se populo vitæ exemplar præbere, quia verba movent, sed exempla trahunt. III. Abstinere a negotiis profanis, quia multum abstrahunt a cura spiritualium. IV. Vitare fastum, & avaritiam, quia hæc maxime incurrunt in oculos populi, cui malum dant exemplum. V. Non persequi gladio aliter sentientes, quia nec arma, nec persecutiones sunt apta media propagandi religionem.

§. 120.

Ministri status, & consilarii debent I. Nosse rempublicam, ejus initia, progressus, jura, & vires, quia his conformiter debent imperanti dare consilia. II. Non proprias, aut suorum opes, vel potentiam, aut dignitatem spectare, quia eorum consilia ad salutem publicam debent tendere. III. Ab assentatione insolentia, & factionibus esse alieni, quia seculus non possunt solam salutem publicam spectare. IV. Quæ sciunt civitati esse utilia, modeste, & sine partium studio exponere, quia sic probabunt se & ab adulatione, & ab insolentia, & a factionibus omnino esse alienos. V. Denique deliberationibus adesse ibique consilia suo modo depromere, quia opti-

optima licet consilia, si tamen debito tempore, loco, & modo non proponantur, nihil proficiunt.

§. 121.

Belliduces ii tantum esse possunt, qui prudentia, fortitudine, & ingenii celeritate excellunt, ut norint in arena capere consilium, quia secus civitatem una cum militibus perdent, officium autem eorum est: I. Exactam servare castrorum disciplinam, quia hæc est præcipuum medium & milites in officio continendi, & hostem debellandi. II. Militem diligenter, & tempeſtively ad ministerium bellicum, & molestias perferendas habitum reddere, quia sine forti, & exercitato milite hostis non vincitur, III. Non exponere periculis militem sine necessitate, quia inutiliter debilitabitur exercitus. IV. Non intervertere annonam, aut stipendia, quia sine his non conservatur miles. Atque V. Probe intelligere: fortioſiorem esse rempublicam, quæ præclaros Duces, quam quæ numerosum alit exercitum, quia perſæpe victoriam non tam vis, quam prudentia militaris, qua Duces excellere debent, procurat.

§. 122.

Milites autem ipsi debent I. Juramenti, quo se ad militandum obstrinxerunt, meminisse, quia hoc iis obligationem in memoriam revocabit. II. Suis præfectis obedire, quia se-

cus

cus nullus erit ordo, nulla disciplina. III Nec vexare, nec expilare rusticos, quia hi non sunt hostes, & alioquin habent sua stipendia milites. IV. Strenue vacare exercitationibus, & corpus laboribus consolidare, quia inexercitatus, & effeminatus miles nullus est miles. Hinc debent vitare potum, & libidines, quia ista frangunt vires. V. Non dimicare secum ipsis, sed nec cum hoste temere, seu si nec tempus, nec postulet necessitas, quia secus se inhabiles reddent ad bellum. VI. Scire debent pulchrius esse pro patria mori, quam fugere, quia moriendo implent officium, non item fugiendo.

§. 123.

Judicum officia sunt: I. Rite cognoscere, an facta sint idonee probata, quia aliter non possunt veram pronunciare sententiam. II. Secundum leges judicare, quia hæ solæ ostendunt ex cujus parte stet veritas, neque enim potestas eorum arbitraria est. III. In adeundo se faciles præbere, & utramque partem patienter audire, quia sic cognoscent, an facta sint idonee probata. IV. Nec excandescere contra malos, nec illacrymari precibus calamitosorum, quia hi affectus multum impediunt rectam factorum cognitionem. V. Non sine re se donis corrumpi, sed justitiam inopi æque, ac potenti administrare, quia leges, secundum quas judicare debent, omnibus æqualiter

ter sunt scriptæ. VI. Lites potius diminuere, quam protelare, quia secus accumulatur expensæ litis, & actor re sua diutius carere cogitur, quod injustum est.

§. 124.

Præfetti arario, seu officiales, qui sumtus ad reipublicæ defensionem necessarios colligunt, & in usus publicos expendunt, debent I. Exactas inire rationes inter redditus, & expensas, quia alias vel plus exigent a civibus, quam deponat finis civitatis, & tunc injulte eos gravabunt, imminuentque capacitatem contribuendi, vel minus, & tunc civitas detrimentum patietur. II. In exactione reddituum æquam proportionem adhibere, quia redditus admensurari debent unius cujusque facultatibus, III. Excogitare lenissimum, & minime sumtuosum percipiendi redditus modum, quia sic nec acerbum, nec immoderatum erit tributum. IV. Præcavere inutiles expensas, quia optimum vectigal est tempestitiva parsimonia. V. Invigilare, ne inferiores quæstores pecuniam publicam in suos convertant usus, quia secus vel deberent cives de novo exhauriri, vel civitas careret sumtibus necessariis.

§. 125.

Legatis incumbit I. Noscere rempublicam in qua versantur, quia talis notitia multum confert ad tractanda suæ gentis negotia. II. Inquirere in ingenium, & indolem hominum, qui

quibuscum agere debent, iisque, quantum par est, se accomodare, quia sic eos facilius in sua vota pertrahent. III. Celare comissa sibi negotia, quia immatura talium manifestatio sæpe jam invertit optatum exitum. IV. Non recedere a formula sibi præscripta, quia imperanti, cujus legati sunt, parere obligantur. V. Rumores quoslibet nec spernere, nec studiose sectari, quia sæpe vera continent, sæpe falsi sunt. VI. Gentis suæ gloriam virtutibus tam intellectualibus quam moralibus tueri, quia hoc plurimum conducet, ut suæ civitatis negotia feliciter terminent.

§. 126.

Doctores denique scientiarum obligantur I. Indefessam habere diligentiam, quia sine ea perfunctorie tantum docebunt. II. Morum honestate præstare, quia eorum exemplum multum ponderis habet apud juventutem, cum qua ferme quotidie conveniunt. III. Doctrinas proponendas summa attentione examinare, inque earum fontes, & causas investigare, quia secus vel inanes, vel falsas, vel perniciosas tradent sententias. IV. Ea potissimum proponere, quæ usum præstant humanæ vitæ, quia iste est finis publicarum scholarum, ut utiles patriæ cives efformentur. V. Omnia, quæ docent, solidis munire rationibus, quia hoc est docere, sic enim auditorum intellectus vincitur. Hinc VI. Non debent jurgia, vanamque

que ostentationem quærere, sed veritatem, quia solida scientia in demonstrata conclusio- num veritate conquiescit.

§. 127.

Interea inter hæc officia certi dantur li- mites ad evitandam confusionem: 1. Ut ne- mo officialium in alterius munus involet, quia hoc esset arrogare sibi potestatem ab imperan- te non concessam. 2. Ut nemo suum officium alteri comittat, nisi id expresse, vel tacite fuerit permissum, quia talis usurparet jus mu- nera publica conferendi. *Hinc* nullus iudex ul- tra limites suos judicare potest, quia secus in alterius munus involaret, quod non licet. In- de enatæ sunt exceptiones *fori incompetentis*, quod tripliciter tale est: vel *ex re*, si res litigiosæ non subsint jurisdictioni iudicis, vel *ex loco*, si in illo loco iudex non habeat jurisdictionem, vel *ex persona*, si iudici in aliquam personam non competat potestas iudiciaria, ideo etiam sunt tot jurisdictionum species, videlicet: *fo- rum ecclesiasticum, maritimum, civile, criminale, aca- demicum, cambiale* &c quæ omnia propriis regun- tur legibus.

§. 128.

Ad quæstionem, an iudex secundum priva- tam suam scientiam judicare, an sola proba- ta, & allegata sequi debeat, *præmissis* eo 1. quod publica iudicis scientia sit illa, quam ex alle- gatis, & probatis nanciscitur, privata vero,

I 2

quam

quam aliunde haurit. 2. quod condemnare reum sit, eundem in petitione actoris convincere, absolvere autem, a præensione actoris reum immunem declarare. 3. quod causa civilis sit, dum actor jus suum, vel mulctam pecuniariam, criminalis vero, dum pœnam mortis, vel mutilationis membrorum contra reum deposcit: *Respondeo* tres esse diversos casus: I. Judex neque in causa civili, neque criminali potest eum *condemnare*, qui non est probatus reus, licet privata scientia sciat illum esse reum, quia turbaretur ordo judiciorum, via aperiretur fraudibus in detrimentum publici boni. Sed nec potest eum *absolvere*, quia secus in causa civili actor pateretur damnum, in criminali delinquens maneret impunitus; *Ergo* debet officium deponere, & testem agere, hoc enim est inter non condemnare, & non absolvere medium. Quod si officium deponere non possit, debet reum absolvere, quia scientia publica præferenda est privatæ.

Propterea autem judex non mentitur, Quia ejus publica locutio est conformis scientiæ publicæ, Duplicem enim judex sustinet personam, ideo etiam duplicem potest habere scientiam.

§. 129.

II. Judex in causa civili non potest illum *absolvere*, qui probatur esse reus, v. g. teneri 100. florenis, licet privata scientia sciat eum non esse debitorem, quia turbaretur ordo judicio-

diciorum, qui in eo consistit, ut sententia sit allegatis, & probatis conformis; sed nec *condemnare*, quia condemnato faceret injuriam, *Ergo* debet officium deponere, & testem agere, quod si facere non possit, debet ex publica scientia eundem condemnare, quia bonum publicum præferendum est privato. III. Judex in causa criminali non potest eum *condemnare*, qui probatur reus, si eum privata scientia sciat esse innocentem, quia nulla civitas, ergo nec judex, qui suam potestatem a civitate accipit, habet jus innocentem puniendi, sed nec *absolvere*, quia publica scientia præcedit privatam. *Ergo* officium deponere, & testem debet agere, quod si non posset, debet omnes probationes minutatim revidere, testes separatim examinare, aut extrema quævis pati, quam sanguine innocentis se polluere, quia exigit quidem salus publica ut judiciorum ordo salvus sit, verum ad conservandos, non autem occidendos innocentes.

In causa quidem civili judex ultimo debet sequi allegata, & probata, non tamen in criminali. Quia civitas in bona civium habet jus eminens, quod ad vitam, vel membra innocentis auferenda non pertingit. *Potest etiam civitas in conflictu civem innocentem hosti dedere,* Affirmative, sed hoc est tantum periculo mortis exponere, non autem occidere.

§- 130.

Appellare est sententiam a iudicibus inferioribus latam examini iudicum superiorum, vel ipsius imperantis substernere. *Jus appellandi competit subditis*, quia iudices sive ex malitia sive ex ignorantia legis, vel facti possunt erroneam dictare sententiam, ergo vel actorem vel reum lædere, atqui quilibet subditus habet jus læsiones a se avertendi, ergo appellandi, per appellationem enim potest sententia reformari. *Verum appellatio non est promiscua concedenda*, quia secus ea subditi ad protrahendas lites abutentur. Hinc. 1. debet determinari *quantitas*, ob quam liceat appellare, debet ratio haberi *personæ, modi, & temporis*, quia sine his promiscua erit appellatio. 2. potest quibusdam collegiis *privilegium de non appellando ulterius* tribui, quia sic citius erit finis litium. Hoc tamen omnem supplicationem protractæ, aut denegatæ justitiæ non excludit, quia secus cives privarentur jure læsionem declinandi. 3. Ut, si lis in supremo tribunali decisa sit, de ea amplius disceptare non sit integrum, quia aliter nunquam finientur lites. Potest quidem etiam hic pars victa instituere *accusationem syndicati*, hoc est contra iudicum fraudes, corruptelas, vel manifestam ignorantiam conqueri, quia nunquam potest læsis auxilium denegari: Sed si in probatione deficiat, graviter puniri debet, quia totius civita-

vita-

vitatis interest supremi tribunalis auctoritatem fartam, tectamque conservari.

C A P U T XI.

De forma imperii, & quidem simplici.

§. 131.

Forma imperii est determinatio personæ, cui imperium civile inhæreat; alia est *simplex*, *pura*, *regularis*, quando imperium civile uni personæ physicæ, vel morali competit, alia *mixta*, *composita*, *irregularis*, quando imperium civile, duæ, vel tres personæ simul tenent. Formam imperii ab initio civitatis potest populus determinare, quia tunc illud habet in se suo, de quo libera est dispositio. Atque hic determinatus regiminis civilis habendi modus vocatur *lex*, vel *pactum fundamentale*, quia fit conventionione inter populum, & imperantem, qua in hunc imperium transfertur, jam autem talis conventio est pactum, & lex fundamentalis. Formæ imperii simplices sunt tres: *Democratia*, *Aristocratia*, & *Monarchia*, quia in his penes unam tantum personam est majestas.

§. 132.

Democratia, vel regimen populare est forma imperii simplex, in qua imperium civile

le habent omnes cives simul sumti. Hinc I. In democratia singuli cives habent particulam majestatis, quia majestas est penes universos, quos singuli simul sumti constituunt; *Majestas* tamen in nullo singillatim reperitur, quia in hæret universis; ideo singuli sunt *subditi*, quia nisi singuli forent subditi, cum imperium sit penes universos, tunc imperium esset absque subditis; ideo etiam singuli possunt criminis læsæ majestatis, & rebellionis rei fieri, quia hæc proprie tantum subditi committunt.

Frustra objicis singulos non esse subditos, quod non sint distincti ab universis, Quia singuli quidem simul sumti non distinguntur ab universis, sed singuli singillative considerati, nam simul sumti faciunt totum, singillative sumti partem, pars autem a toto distincta est. Neque contradictio evenit, quasi iidem essent imperantes, & subditi. Quia collectim considerati imperant, seorsim sumti parent, unde non sibi ipsis, sed universitati subjecti sunt,

§. 133.

II. Democratia magis accedit ad anarchiam, & statum naturalem, quam ceteræ formæ, quia cum imperium sit penes universos, omnes cives æquali jure utuntur sine prærogativa, quæ naturalis æqualitas in aliis formis non est; *Hac de causa* cives democratice se liberos republicanos vocant, quia omnia sua negotia communi deliberatione, & communi-
bus

bus votis concludunt. III. Quilibet civis gaudet jure *comitiorum*, quæ sunt conventus populi ad negotia publica ordinanda institutus, seu quilibet potest comitiis interesse, & votum ferre, quia imperium est penes universos, qui non nisi simul in aliquo loco collecti illud exercere possunt. IV. Pro comitiis celebrandis debet locus, tempus, & modus designari, deinde, quibusdam vel in perpetuum, vel ad aliquod saltem tempus dari jus *convocandi* populum, quæstionesque negotia publica tangentes *proponendi*, quia secus perpetuæ erunt confusiones. V. In democratia debent quotidiana negotia, & conclusorum in comitiis factorum executiones certis personis committi, quia totus populus non potest semper congregatus manere, neque omni momento convenire.

Non est tamen metus, ut propterea democratia abeat in aristocratiam. Quia hi officiales respectu populi manent subditi, non enim nomine suo exercent jura majestatica, sed nomine populi, qui eorum acta irritare, eosque punire potest.

§. 134.

VI. Species democratix variant, pro diversa suffragia ferendi ratione, quia pro ratione hujus diversitatis diverso etiam modo imperium civile exercetur. Sunt vero suffragia quoad modum ferendi quatruplicia: 1. *virilia*, si pendeant a numero capitum, seu personarum.

sonarum. 2. *curiata*, si certus territorii districtus unum habeat votum. 3. *centuriata*, si vota pendeant a quantitate bonorum seu mobilium, seu immobilium, 4. *seniora*, si a certæ ætatis personis ferantur. VII. In democratia naturaliter major civium pars imperium civile obtinet, quia imperium exercetur per suffragia, sed naturale est, ut inter æquales majora vota concludant, *nisi* alius concludendi modus placuisset, v.g. ut duæ tertiæ suffragiorum ad decisionem debeant adesse, quia pacta servanda sunt. *Hinc decreta comitiorum sunt leges civiles*, quia sunt voluntas imperantis civilis, statuuntur enim communi voluntate eorum, penes quos est imperium.

Nulla hic est contradictio: Quia in democratia imperium quoad jus est penes universos, quoad exercitium autem penes majorem civium partem. *Neque oritur propterea aristocratia*. Quia in aristocratia imperium & quoad jus, & quoad exercitium est penes minorem civium partem ita, ut reliqui nec jus suffragii habeant, in democratia autem quilibet civis gaudet jure comitiorum.

§. 135.

VIII. Democratia potest degenerare vel *in ochlocratiam*, quæ est status, ubi omnia a multitudine tumultuarie aguntur, vel *in oligarchiam* seu statum, quando pauci dominatum ad se trahunt: Hinc 1. servandus est bonus ordo, quia

quia sine eo multitudo, utpote ex hominibus vario ingenio, atque indole præditis composita facillime perturbationem parit, nasciturque ochlocratia. 2. sollicite custodienda æqualitas, quia secus facile pauci quidam dominatum usurpabunt, & erit oligarchia. 3. fugienda est ambitio, quia tollit æqualitatem. 4. vigere debet apud cives excellentior quidam patriæ amor, quia sine hoc vel omnia tumultuarie agentur, vel multitudo corrupta a potentibus serviet paucioribus. 5. curandum est, ut suffragia sint potius centuriata, vel curiata, quam virilia, quia minus est periculum, ut pauciores, iisque honorum possessores negotia tumultuarie gerant. 6. denique non admittendum, ut duces, aut iudices sint perpetui, quia talibus facilius est imperium sensim sibi arrogare.

§. 136.

Aristocratia est forma imperii simplex, in qua imperium civile est penes minorem quamdam civium partem. Isti pauci vocantur, *Optimates*, *Proceres*, *Ordines*, aut *Primores*. Hinc I. In aristocratia imperium est penes collegium optimatum, quia imperium est penes minorem civium partem, qui optimates dicuntur, & simul sumti faciunt unum collegium. II. Singuli optimates sunt subditi, quia imperium est penes collegium optimatum; adeoque separatim nihil possunt constituere, sed col-

collectim tantum, quia non subditorum, sed imperantis est gubernare civitatem. III. Aristæ obligantur de loco, tempore, & modo habendi *senatum*, seu comitia inter se convenire, atque jus convocandi, & quæstiones ad usum jurium majestaticorum spectantes proponendi uni largiri, quia alias nascentur confusiones. IV. In aristocratia negotia finem civitatis concernentia votis majoribus concluduntur, quia inter æquales major numerus votorum minori præferri debet, secus negotia exitum non haberent.

§. 137.

V. Senatus decreta sunt leges civiles, quia feruntur communi voluntate eorum, qui habent imperium VI. In legibus fundamentalibus definiri debet, quot numero, & quibus qualitatibus præditos oporteat esse optimates, item an ad tempus, vel ad dies vitæ, an ex certa familia, aut ex provinciis, an soli prædiorum possessores constituendi, quia ista determinare pertinet ad constitutionem formæ imperii aristocraticæ, ergo ad leges fundamentales. *Quod si* hac de re nihil constituit populus, poterit senatus, quia populus in senatum suum jus, nempe imperium transtulit. VII. In aristocratia potest uni aut pluribus salva æqualitate certa prærogativa concedi, v. g. jus convocandi senatum, quia propterea reliqui a re-

gi-

gimine non excluduntur, & hæc prærogativa dependet ab arbitrio simul sumtorum: *Interea* cavendum, ne tunc vel unus imperium ad se trahat vel plures dominatum obtineant, quia in *primo* casu aristocratia degeneraret in monarchiam, in *secundo* in oligarchiam.

§. 138.

VIII. In aristocratia debet a Proceribus observari virtus, amor patriæ, & æqualitas civilis, quia secus vel unus, vel pauci usurpabunt imperium. IX. Optimates repræsentant totum populum, quia ab eo habent imperium civile; Senatus vero comitia, quia sicut in comitiis jura majestatica, ita etiam in senatu exercentur. Hinc aristocratia, & democratia quibusdam communi *Reipublicæ* nomine notantur, quia utrobique negotia civilia communibus administrantur suffragiis.

§. 139.

Diarchia est status, in quo duæ simul personæ civile gerunt imperium: Hujus aliqui tres faciunt species: *Primam*, quando duæ personæ in solidum imperant, quam vocant monarchiam, sed male, quia una, & indivisibilis est in quâlibet civitate majestas, ergo duobus in solidum competere non potest; *Deinde*, ea est natura monarchiæ ut in ea una tantum singularis persona possit habere imperium. *Secundam*, quando duæ personæ ita imperant, ut, quælibet, certam civitatis regat par-

partem, & hanc dicunt aristocratiam, verum etiam non bene, quia si dividantur regiones non jam una existit, sed duæ civitates monarchicæ. *Tertiam*, quando duæ personæ communi consilio gubernant civitatem, referuntque ad aristocratiam; Atque hi soli recte ratiocinantur, quia tunc nec unus, nec major civium pars imperat, qui status aristocratia est.

Non dicas Aristocratiam esse collegium, ad quod tres ad minimum requiruntur personæ. Equidem est collegium aristocratia, id est societas, sed societatem etiam duo faciunt. *Neque putes ideo quatuor esse distinctas formas imperii simplices.* Quia dyarchia est species aristocratiae.

§. 140.

Monarchia est forma imperii simplex, in qua civile imperium una singularis tenet persona. Hæc vocatur *Monarcha*, vel *Rex*, civitas autem, in qua talis forma imperii viget, *Monarchia*, aut *Regnum*. Ex natura monarchiæ sequentia deducuntur. I. In monarchia simplici unus tantum potest, quantum potuissent universi in ipsa imperii origine, quia illud ipsum habet imperium, quod universi ab initio civitatis. II. Jura regalia monarchæ sunt jura majestatica, quia jura regalia sunt, quæ in Rege, qua tali, reperiuntur, illa autem sunt majestatica, Rex enim qua talis habet majestatem. III, Regi subsunt omnes, & singuli subditi civitatis, quia ille solus habet imperium ci-

vile. *Hinc* eidem subsunt etiam personæ de illius familia, & quidem in actionibus, quæ cum fine civitatis nexum habent, qua Regi, quia in talibus ut cives considerantur, in aliis autem subsunt eidem qua Patrifamilias, quia vivunt in societate domestica, cujus ille caput est.

§. 141.

IV. Actiones regię ab actionibus Regis secernendæ sunt: *Illæ* pertinent ad exercitium imperii civilis, v. g. leges ferre; *Istæ* autem sunt indifferentes ad finem civitatis, v. g. venari. Quia in actionibus regiis est persona publica, in actionibus vero Regis est persona privata vivens in statu naturali. V. Monarcha jura sua ad felicitatem populi externam dirigere tenetur, quia jura majestatica mensuram accipiunt ex fine civitatis, in quo felicitas populi sita est. VI. Monarcha regulariter non potest rempublicam alienare, quia hoc jus sub imperio non continetur, imperium enim est jus gubernandi civitatem, sed is civitatem non gubernat, quia eandem alienat.

§. 142.

Imperans civilis Bona fisci, vel ærarii potest tunc alienare, quando alienatio medium est necessarium ad securitatem publicam, quia imperans habet jus ad omnia media necessaria ad finem civitatis, secus au-

tem-

tem non, quia jura majestatica conformiter tantum fini civitatis exerceri possunt: Hinc successor bona ab antecessore absque necessitate alienata vindicare poterit, quia alienatio fuit sine jure facta, ergo nulla, talis autem revocari potest, *si tamen* simul in privatum principis patrimonium succedat, eatenus tenebitur evictionem præstare, quia omnis alienans tenetur præstare evictionem, heres autem succedit in omnes reales obligationes defuncti, sed non ultra vires hereditarias. *Ceterum hac in re observandum* 1. Ad evitandas disputationes, quæ sæpe oriri solent, an adfuerit alienandi necessitas, tutissimum est *ordinum*, & *statuum*, qui totum populum repræsentant, consensum adhibere, quia cum tali consensu etiam sine necessitate facta alienatio est valida, populus enim est directus dominus honorum fisci, & ærarii, qui de illis pro arbitrio potest disponere. 2. Si vi pacti fundamentalis necessarius sit iste consensus ordinum ad omnem alienationem, tunc semper adhiberi debet, quia pacta servanda sunt.

§. 143.

At partem populi invitam etiam in summa necessitate alienare non potest, seu hosti in ditionem dare, potest tamen deserere: *non alienare ideo*, quia alienatio reipublicæ regulariter sub imperio non continetur. Et, qui
socie-

focietatem civilem ingressi sunt, non voluerunt cuicumque imperanti parere, aut cum quibuscunque sociis vivere, sed determinatas sociorum qualitates & specialem imperantis personam sibi elegerunt: *Deserere autem propterea*, quia ejus defensio est physice, & moraliter impossibilis; *physice*, quia hostis vires sunt majores, secus enim non esset summa necessitas, *moraliter*, quia majus malum esset partem populi defendere, & totam civitatem subjugari, quam illam deserere, non licet autem majus malum eligere.

Coccejus contradicit 1. quod deserere, & alienare partem populi fit idem, 2. quod sicut in corpore physico ad salvandum totum debeat pars abscindi, ita etiam in corpore politico. 3. quod innumera extent exempla, in quibus alienata quadam provincia pax redimi debuit. Ad primum dico, hæc duo non esse idem, nam in alienatione pars populi subjicitur victori, non item si deseratur, civitas enim tantum juri suo in illam renunciat, quæ suam libertatem tueri potest, uti olim fecerunt Siculi in Italia. *Conf. Muratori Annal. d' Ital. ad an 1296.* Ad secundum: paritas hæc probat tantum licitum esse deserere partem populi, per id enim salvatur reliqua civitas. Ad tertium, exempla non faciunt jus.

§. 144.

Dantur tamen aliquando imperia civilia, quæ cum facultate alienandi sunt connexa, §

K

nimi-

nimirum vel bello justo occupata sint, quia jus belli indefinitum est, vel ipse populus hoc jus in imperantem transfulerit, quia populus ab origine imperium habuit in *τὸ* suo, de quo poterat pro arbitrio disponere. Hinc monarchia alia est *patrimonialis*, seu *alienabilis*, quam imperans sive inter vivos, sive mortis causa potest in alium transferre, alia *non patrimonialis*, quæ nunquam potest alienari.

Nemo vero objiciat, cives homines esse liberos, & ideo alienationis incapaces. Quia non personæ alienantur, sed jus gubernandi civitatem. Neque in hac divisione monarchiæ contineri circulum vitiosum. Quia est quidem ideo regnum patrimoniale, quia Rex habet facultatem alienandi, sed non ideo habet facultatem alienandi quia est regnum patrimoniale, nam regnum patrimoniale, & alienabile idem est, quod vel jure belli, vel ex ultronea populi voluntate obtinetur. Minime vero: Regnum alienabile non differe a despotico. Quia despota non tantum habet imperium in personas, sed etiam dominium in omnes res, & operas subditorum, adeoque eos alienat tanquam servos, Monarcha autem alienat tantum facultatem cives moderandi.

§. 145.

Monarchæ jura ex titulo Regis, Imperatoris, Cæsaris non rite cognoscuntur, quia multi sunt, qui sine his titulis imperium civile tenent, ita etiam Ruffiæ Imperatores usque ad
Pe-

Petrum I. Duces vocabantur, sicuti contra, qui regio decorantur titulo, veri monarchæ non sunt, sic apud Spartanos duo Reges olim quomodo cunque demum ab Ephoris tamen judicabantur: Imperans quidem pro suo territorio potest titulum, quem vult assumere, quia in actionibus suis est independens ab arbitrio alterius, atque subditi talem agnoscere tenentur, quia assumptio tituli intuitu subditorum pertinet ad jura imperii, quæ subjecti perfecte agnoscere obligantur. *An autem ad titulum imperantis recognoscendum exteri possint cogi, pertinet ad jus Gentium.*

§. 146.

Sed nec dependet summa potestas a coronatione, ab insignibus, præstatione homagii, seu externe declarata subjectione, aliisque inaugurationum ritibus, quia naturaliter sunt signa arbitraria, sic Dux venetus coronatur, & non est monarcha, Turcarum Imperator non coronatur, & habet summam potestatem: *Nisi sit aliud legibus fundamentalibus cautum*, quia in his potuit populus de imperio pro arbitrio disponere. Ita etiam non imminuitur potestas monarchæ, si eo fine convocet comitia, ut subditorum suorum consilia intelligat, vel facilius sua postulata iis declaret, quia talia comitia unice ab arbitrio imperantis dependent. *Nec denique ejus majestati officit, si tale collegium constituat, ut acta sua non sint va-*

K 2

lida,

lida, nisi ab eo confirmentur, quia acta, quæ ab hoc collegio rescinduntur, ipsius Regis imperio pro nullis habentur.

§. 147.

Monarcha temporarius, qui ad certos annos, vel menses tenet imperium, uti ante legem Valeriam romanus Dictator, habet summam potestatem, quia imperium non dependet a modo illud habendi, sed transfertur pro arbitrio populi in legibus fundamentalibus. Hinc etiam, qui precario habet regnum, est monarcha summus, quia est monarcha temporarius, Et diversæ sunt hæ duæ quæstiones: quid est res, & quomodo illa possidetur. *Equidem talis monarcha potest omni momento a populo revocari.* Sed potest etiam diutius imperare, ergo res concernit tantum modum habendi imperium: *Hoc autem de illo dici non potest, quod sit tantum nudus mandantarius populi.* Quia, quam diu non revocatur, jura majestatica nomine proprio exercet, sicut alter monarcha temporarius. Nonne qui precario habet librum, ita illo potest uti, quemadmodum is, qui habet ad determinatum tempus. *Attamen Tutor regius non habet majestatem, quia illam habet pupillus Rex, & duæ in una civitate majestates non dantur.* *Deinde, tutor finita administratione ad dandam gestorum rationem compelli potest, quod majestatis independentiæ adversatur.*

Di-

Dices forte tutorem Regium omnia jura majestatica exercere Verum est, sed nomine alieno; subinde impedito Rege supremum ejus consilium jura imperii administrat, & non habet majestatem, jus enim cum juris exercitio confundi non debet. *Sed tutor non nisi finita administratione debet rationes reddere.* Ita, at non ob independentiam, sed ob defectum ætatis pupilli, qui si deinde exigat, tenetur tutor de toto administrationis tempore eas dare.

§. 148.

Monarchomachorum sententia est, quod in monarchia imperans habeat tantum *personalem majestatem*, seu summam dignitatem, & populus habeat *majestatem realem*, hoc est civile imperium. Sed falsa est, quia monarcha & personalem, & realem habet majestatem, monarchia enim est ea forma imperii, in qua una singularis persona tenet imperium civile; *Deinde*: In hac sententia Monarchia esset democratia, præter enim titulum uni civi tributum omnia jura majestatica penes populum manerent, quod absurdum est. *Denique* In hac sententia populo fit inferior ille, qui eidem imperat, quod contradictorium est.

Objicitur 1. Receptus usus loquendi est majestatem esse penes populum: Scito populum in duplici sensu sumi, pro familiarum multitudine, quæ unam civitatem constituit, & penes talem populum esse majestatem certum est, nulla enim civi-

tas

tas sine imperio cogitari potest, deinde pro multitudine subditorum, quæ ab imperante distincta est, & penes talem populum esse majestatem falsum est, nam subditi non habent imperium. 2. *Ruffovius putat hominum multitudinem unius imperio se subjicientem sana mente carere, consequenter nec pacisci posse.* Enim vero, qui in navi sunt, & uni navarcho parent, non sunt stulti, nec exercitus, qui ab uno Duce regitur, neque illi, qui imperio herili se submitunt, ergo nec Patresfamilias, qui ad evitandum majus malum sibi monarcham elegerunt, nam facere discrimen inter majus, & minus malum, seque ad minus malum prae majori amplectendum determinare illi tantum possunt, qui ratione utuntur. 3. *Insanum est multitudinem a regimine excludere.* Nequaquam, nam in aristocratia minor pars majorem excludit, in democratia quidem minor tantum pars amovetur, sed quot sunt feminæ, homines juniores, alique multi, qui ad deliberationes non vocantur. 4. *Sed nullæ sunt causæ, cur foret monarchia præferenda.* Negatur: v. g. summum discrimen a victoris potentia, ne populus penitus deleatur, exemplum vicinorum populorum in democratia infeliciter, feliciter autem sub Regibus viventium, hac de causa Hebræi Regem postularunt; *Vel* metus belli civilis inter Proceres, ideo quondam *Augusto* summa potestas delata fuit. 5. *Monarcha est tantum manda-*

da.

datarius populi, & minister. Minime, nam proprio nomine gubernat civitatem, populus enim suum jus in illum transtulit, illique se subjecit, nec tenetur alteri, quam Deo actionum suarum rationem reddere. 6. *Constituens major est constituto.* Concedo, si constituens constituto se non subjiciat, secus nego, alias servus patitius suo domino jure imperaret. 7. *Licet Rex alicui committat jurium majestaticorum exercitium, penes illum tamen manet majestas, ergo etiam penes populum.* Dispar est ratio, Rex suo officiali se non subjicit, uti facit populus, secus enim non conderet monarchiam. 8. *Monarcha constituitur in favorem populi, quia sæpe aliter vel optimatum, vel multitudinis furor non poterat coerceri.* Verissimum est, sed etiam tutor Regius in favorem pupilli nominatur, propterea tamen non habet majestatem. 9. *Ex sacris litteris constat populum fuisse aliquando punitum ob peccata Regum, quod populus suos Reges in officio non continuerit.* Falsum est, Republica Judæorum fuit Theocratica, & justissimus Deus neminem punit, nisi qui se malefactorum reddit participem, Atque omnia mala physica pænæ dici haud possunt. 10. *Majestas est a Deo, ergo in monarcham transferri nunquam potuit.* Retorqueo argumentum; Majestas est a Deo, ergo, a monarcha auferri nunquam potuit, Nonne ut has duas sibi oppositas consequentias conciliemus, debemus antecedens ita distingvere, ut majestas sit a Deo remote,

non

non vero proxime. II. *Sed denique non potest præsumi populum tantam uni homini concessisse potestatem.* Sed nulla opus est præsumptione ibi, ubi adest veritas Regem proprie talem esse constitutum.

§. 149.

Machiavellistarum secta originem trahit a Machiavello florentino, qui probabilius, ut principatum florentinis redderet exosum, docuit subditos a Principe lædi non posse, quod nulla habeant jura, quia omnia in suum Regem transtulerunt: *Sed doctrina hæc falsa est*, quia subditi habent & jura connata, & jura socialia, jura connata videlicet jus se conservandi, jus perficiendi, quibus nec renunciari potest; jura autem socialia, quia singuli universis, & universi singulis se obstrinxerunt ad mutua[m] felicitatem promovendam, *Deinde* ex simplici pacto subjectionis non aliam aquirit imperans potestatem, quam quæ necessaria est ad finem civitatis obtinendum, si ergo majorem sibi arroget, lædit subditos, horum enim libertatem civilem sine jure restringit, quod lædere est.

§. 150.

Propterea tamen cives ab imperante læsi non habent jus eidem *resistendi*, id est quietem publicam mediis violentis perturbandi, & quidem nec singuli, nec magistratus, nec totus populus. *Non singuli*, quia isti tenentur bonum publicum præferre bono privato, *Deinde*

inde habent media leniora, uti sunt litteræ supplices, aut tandem fuga, non licet autem adhibere duriora, quamdiu leniora sufficiunt. *Denique* pro imperante ob jus connatum bonæ existimationis stat præsumtio, etiamsi forte aliquid contra jus subditi faciat, facere ex ignorantia invincibili potius, quam dolo, læsionemque causa cognita tollere velle juxta illud: *A Principe male informato datur appellatio ad eundem melius informandum.* Non magistratus, quia hi intuitu imperantis subditi sunt, privatæque personæ, quæ potius publicum, quam privatum bonum quærere debent, *Deinde* possunt adhibere media leniora, uti sunt repræsentationes, *Denique* omnis, quam habent potestatem, a monarchæ nutu dependet, qui porro sibi resistendi tribuisse facultatem male præsumeretur, *Non demum tota multitudo*, quia hæc etiam monarcha est inferior, eique obedire tenetur, atque promisit, se nunquam velle securitatem publicam turbare.

Sed licitum est ex jure connato lædenti resistere. Ita, si ex resistantiâ majus malum non oriatur, eadem enim natura, quæ jura connata tribuit, præcipit, ut in conflictu majus malum fugiamus, jam autem ex resistantiâ imperanti facta majus malum consequitur, quam si læsionem patienter feramus, nam ex resistantiâ nascitur bellum intestinum, perit securitas, quo malo majus cives habere non possunt. *Sed populus*
se

se imperanti sub ea conditione subjecit, si recte imperaverit. Nequaquam, hoc enim idem foret, ac obligationem ad nutum obligati dissolvendam, adeoque inanem celebrare, *Deinde* iudicium de imperantis actionibus, & de eo, quid sit e re civitatis, esset penes populum, quod naturæ Monarchiæ adversatur, *Denique* talis conditio infinitis turbis civitatem replet, sæpe enim plebs mala putat, quæ sunt saluberrima. *Ad minimum non potuit populus ad id se obligare, ut male imperanti obediat.* Negatur, quia certa status naturalis pericula licite cum incertitudine, an malus sit futurus Rex, commutamus; In statu naturali, ubi nullus est Rex, bona nostra, immo ipsa vita quovis momento latronum injuriis exposita est, sub malo autem Rege ingens adhuc multitudo servatur incolumis, neque incommoda imminent continua, sed meliorum interventu compensantur, ut adeo satius fuerit sub malo, quam sub nullo Rege vivere.

§. 151.

Non licet etiam resistere imperanti, si leges violet fundamentales, quia cives ab imperante læsi non habent jus resistendi, quia majus malum oritur ex resistantia, quam ex violatione legum fundamentalium, quia nemo potest decisive affirmare, violatas esse leges fundamentales ab imperante, si ille neget, aut, si ostendat id factum esse jure eminenti, nul-
lus

lus enim est iudex imperantis, quia denique adsunt media leniora; repræsentationes, denegatio obedientiæ, utpote in rebus sine jure præceptis.

At inquires, In talibus negotiis cives imperanti se non subjecerunt, & statum æqualitatis tuentur Ita est, verum nec æqualis contra æqualem ita se tueri potest, ut majus malum eligat, & media leniora prætereat. *Sed si ita, leges fundamentales sunt inutiles.* Non, pacta enim imperantem obligant in conscientia, quæ si non observet, reddet rationem summo Numini: sicut, licet ad officia imperfecta nemo possit cogi physice, eorum tamen obligatio non est inanis. *Hac ratione posset imperans talia etiam præcipere, quæ, legi naturali, aut divinæ certo adversantur.* Absit, Quod si tamen faceret, obediendum est magis Deo, quam homini, at nec tunc resistere licet, sed patientia utendum, non ex jure imperantis, sed propter obligationem singulorum erga se invicem, Aliud enim est resistere, aliud non obedire, qui non adstringitur ad obedientiam, ad patientiam tamen obligatur. *Sed in sacris litteris I. Reg. 3. jus Regis esse dicitur: agros vestros, & vineas, & oliveta optima tollere, & dare servis suis &c.* Pro foro externo, quatenus subditis facultas resistendi denegatur, non vero, ac si Rex, qui hoc facit, pro foro interno immunis esset a peccato.

§. 152.

Tyrannus olim Regem significabat, hodie duæ sunt ejus species, *tyrannus titulo tenus*, de quo in §. 199. & *tyrannus exercitio*, seu imperans, qui totius evertendæ civitatis propositum manifestat. *Hinc* nondum tyrannidem exercet, qui vel illimitato utitur imperio, vel privatim cives lædit, quia per id non manifestat propositum evertendæ totius civitatis, ab unius enim civis, vel plurium læsione non valet argumentum ad totam civitatem, sed nec ille est tyrannus, qui ex culpa, ignorantia, aut ingenii defectu integræ civitati mala infligit, quia hæc non proficiscuntur ex defectu voluntatis, sed ex defectu intellectus, propositum autem est actus voluntatis, quo decreti executio determinatur. *Neque tyranno licet resistere*: Quia imprimis non existit, nam nullus imperans potest prudenter præsumi velle se ipsum per summum scelus, & absque omni utilitate imperio privare; Et nec competit subditis de suo imperante tale judicium ferre, præsertim cum multitudo proclivis sit de everfione civitatis perperam judicare, majorem enim quandam negligentiam pro derelictione imperii, remedia violenta, quæ pro sanandis reipublicæ morbis adhibentur, pro crudelitate habet, ut hoc obtentu optimi jam periverint Reges. *Deinde tametsi existeret, arma tamen in ipsius personam movere non licet*. Quia
dan-

dantur media leniora 1. non suppeditare illi vires. 2. non obedire in re illicita. 3. securo includere loco, atque custodire, non enim esset sanæ mentis, sicut, qui in propria sævit viscera, talis autem commiserationem potius meretur, quam odium. Quod si extraneis resistatur hostibus, nulla jam fit injuria majestati. *Conf. Car. Ant. de Martini de Jur. Civ. pos. 383. &c.*

Barclajus, Wolfius, Achenwalus dicunt in tali casu majus malum esse pati, quam resistere, Transeat, si sermo sit de malo physico, in utroque enim casu perit securitas, at resistentia majus malum morale est, adhibetur enim neglectis mediis lenioribus. Sed tyrannus ipso facto renunciat imperio, voluntas enim imperandi, & perdendi simul consistere nequeunt. Nequaquam, si enim daretur tyrannus, non esset sanæ mentis, talis autem nulla voluntas, nulla renunciatio. Sed Machabæi contra Antiochum legitimum Regem religionis causa arma corripuerunt. Machab. I. c. 3. Speciali mandato Dei, cujus etiam in Reges summum jus est, secus a crimine rebellionis non possent excusari, jam autem quod licet Dei auctoritate, sine ea illicitum est, sic licet Israelitæ vasa abstulerint Aegyptiorum, & Samson se occiderit, minime tamen sequitur licitum esse furtum, vel autochiriam.

C A P U T XII.

De forma imperii mixta.

§. 153.

Ut formam imperii mixtam comprehendamus, imperium debemus tanquam aliquod totum, ex variis partibus compositum considerare, quia imperium plura continet jura, uti potestatem legislativam, inspectivam, & executivam, Hæc jura majestatica *partes potentiales* appellantur, quia potestatem civilem denotant. Imperium hoc vel est *plenum*. si nulla sui potenciali parte sit diminutum, vel *minus plenum*, si aliqua tali parte careat. Item vel est *absolutum*, cujus exercitium nonnisi finis, & natura civitatis restringit, vel *limitatum*, cujus exercitium pactis præterea fundamentalibus coarctatur. *Vi suæ originis* imperium penes populum semper est plenum, & absolutum, quia tale est ex natura sua, & nemo tunc erat, qui illud vel aliqua parte potenciali diminuisset, vel eidem limites posuisset. *Sed si in alium transferatur*, potest esse plenum, & absolutum, vel tantum limitatum, vel minus plenum, quia populus de imperio potest pro libitu disponere; Et imperans civilis haud majorem acquirit potestatem, quam ei per pactum subjectionis a populo tributa sit.

§. 154.

§. 154.

Imperium potest esse partim absolutum, partim limitatum, partim minus plenum, quia fieri potest, ut in aliqua civitate imperans v. g. solus utatur jure belli, & pacis, & quidem nulla adjecta conditione, at leges ferre non possit, nisi cum consensu statuum, tributa vero indicere ab arbitrio populi unice pendeat, tunc imperans quoad jus belli, & pacis habet imperium *absolutum*, quoad potestatem legislatoriam *limitatum*, & quoad tributa *minus plenum*. Denique potest imperium esse plenum, & tamen limitatum, si v. g. imperans habeat quidem & potestatem legislatoriam, & inspectoariam, & executoriam, sed aliquam non nisi juxta certam formulam exercere possit, tunc imperium est *plenum*, quia nulla sui potentiali, parte diminutum, *limitatum* tamen quoad aliquam, quia ejus exercitium non tantum sine civitatis, sed etiam pacto fundamentali est restrictum. Hac ratione etiam *democratia limitata* concipi potest, quia non repugnat, ut quorundam jurium exercitium ad unius civis consensum restringatur, vel ut sit cautum, ne vota sint virilia, sed potius curiata, aut centuriata, vel si conveniatur, ut vota majora non concludant, sed unanimia, aut duæ tertie.

Hobbesius dicit inanem esse limitationem imperii, quod imperans ea non obstante media necessaria ad finem assequere possit. Falsum est, nam pacta ser-

van-

vanda sunt, sed in tali casu civium est judicare, an velint in jure per pactum adquisito aliquid relaxare. *Sed limitatio obest summæ majestatis.* Non, si tantum juris exercitium limitetur, secus nec absolutum imperium esset summum, nam & hoc naturales habet limites, finem & naturam civitatis.

§. 155.

Possibilis etiam est forma imperii mixta, quia forma imperii mixta est, quando imperium civile duæ, vel tres personæ simul tenent, seu quando jura majestatica sunt in partes potentiales divisa, hoc autem nec naturæ imperii repugnat, illud enim plura jura majestatica complectitur; nec potestati populi, nam iste de imperio potest pro lubitu disponere. Et quidem multæ possunt reipublicæ mixtæ formæ existere, quia varia sunt jura majestatica, quæ diverso modo in partes potentiales dividi possunt; Quælibet tamen nonnisi ex legibus fundamentalibus intelligitur, quia in his tantum potest populus de imperio disponere. Hæc autem est ejus naturæ: 1. In forma mixta plures sunt partiales imperantes, v. g. Aristæ habent potestatem inspectoriam, populus legislatoriam, Monarcha executoriam, quia jura majestatica sunt in partes potentiales divisa. 2. Quilibet partialis imperans certam habet imperii partem vel communem cum aliis, vel propriam, quia jura
maje-

majestatica ita sunt divisa, ut certa pars vel uni personæ singulari, vel personæ morali, seu pluribus simul sumtis obtigerit. 3. Quilibet partialis imperans in exercitio juris majestatici sibi obvenientis a nullius hominis arbitrio pendet, quia nomine proprio habet certam partem imperii, quod ratione omnium suarum partium potentialium est independens. 4. Plenum, & absolutum imperium nonnisi conjunctim a partialibus imperantibus exercetur, quia tantum conjuncti habent imperium, quod nulla potentiali parte caret.

§. 156.

Denominationem verò accipit a pluralitate jurium majestaticorum, vel uni, vel optimatibus, vel populo concessa ita, ut respublica, jam monarchia, jam aristocratia, jam democratia mixta vocetur, & quidem illa forma primo loco ponitur, quæ prævalet, quia a potiori fit denominatio: Quod si nulla prævaleat, additur vox *æqualitatis*; sunt autem sedecim hujusmodi formæ: I Monarchico - aristocratica in qua plura jura majestatica habet unus, quam optimates. II. Aristocratico - monarchica. III. Monarchia & aristocratia æqualis. IV. Monarchico - democratica. V. Democratico - monarchica. VI. Monarchia, & democratia æqualis. VII. Aristocratico - democratica. VIII. Democratico - aristocratica. IX. Aristocratia, & demo-

L

crat

cratia æqualis. X. Monarchico - aristocratico - democratica, in qua plurima jura majestatica habet monarcha, pauciora optimates, & paucissima populus. XI. Monarchico-democratico - aristocratica. XII. Aristocratico-monarchico-democratica. XIII. Aristocratico - democratico - monarchica. XIV. Democratico-monarchico-aristocratica. XV. Democratico - aristocratico - monarchica. XVI. Monarchica, aristocratica, & democratica æqualis

§- 157.

In omni forma imperii actus ab imperante injuste susceptus est nullus, & invalidus, v.g. si in forma imperii mixta jus exerceat majestaticum sibi non concessum, vel in forma limitata agat aliquid contra leges fundamentales, quia omnis actus sine jure positus est nullus, repugnat enim ut non jus producat jus. *Hinc male argumentatur Grotius*, dum in forma limitata actum contra leges fundamentales positum agnoscit quidem injustum, sed non invalidum. Quia si est injustus, etiam invalidus esse debet, nunquam enim adest facultas moralis ad id, quod injustum est, ergo ponitur sine jure, talis autem actus est nullus. *Dein absurdum est ex injuria alteri facta jus consequi.*

§. 158.

Quibus appellatio reipublicæ mixtæ, valde exosa est, ita objiciunt: 1. *Possunt quidem jura majestatica in partes potentiales dividi, sed inde non-*

nonnisi forma limitata nascitur. Verum forma limitata toto cœlo differt a mixta, nam in illa imperans habet plenum imperium, & tantum quoad exercitium nonnullorum jurium majestaticorum est restrictus, in hac vero nullus partialis imperans habet plenum imperium.

2. *Sed forma mixta componeretur ex partibus contradictoriis, monarchia enim excludit aristocratiam, & vicissim.* Non dicimus formam mixtam ex integris simplicibus componi, sed ex illis tribus, aut binis denominationem participare, quemadmodum enim simplex monarchia est, ubi una persona singularis totum habet imperium, Aristocratia autem, ubi Aristæ imperant, ita Monarchico - aristocratica forma est, in qua una persona singularis alia jura majestatica, & alia Aristæ exercent.

3. *majestas est una & individua, ergo in partes potentiales dividi non potest.* Negatur consequentia, est enim una respectu totius populi, & talis semper manet, neque a civitate avellitur, licet inter ipsos cives per partes potentiales dividatur.

4. *Sed jura majestatica omnia invicem necessario connexa sunt.* Ita ab origine dum civitas coaluit, secus non potuissent omnia debite ad finem ordinari, non item post factam ordinationem civitatis, præsertim cum populus possit de imperio pro libitu disponere, secus nec limitari posset imperium, quod tamen adversarii liberaliter admittunt.

5. *Ex divisione jurium majestaticorum indu-*

citur aristocratia. Nequaquam, nam in aristocratia jura non dividuntur, sed optimatibus simul sumtis competunt, qui unum efficiunt imperantem, in forma autem mixta plures sunt partiales imperantes, & quidem quoad jura sibi competentia a se invicem independentes. 6. *Ergo per hanc formam facilius unio civilis turbatur.* Hoc quidem verissimum est, quod enim unus salutariter constituit, potest alter non exequi, sed, uti observat Grotius: *nihil in civilibus est, quod omni ex parte incommodis careat, & jus non ex eo, quod optimum huic, aut illi videtur, sed ex voluntate ejus, unde jus oritur, metiendum est.*

§. 159.

Datur etiam forma reipublicæ, quæ civitas composita, & unita audit, si nimirum plures civitates communi cuidam imperanti subjiciantur, illi enim, qui inter se connexi sunt, recte pro uno habentur. Est autem duplex unio civitatum: alia *incorporativa*, si aliqua civitas veluti pars, & accessorium cum altera tanquam toto, & principali coalescat, talis olim inter Romanos, & Latinos, & Albanos obtinuit; alia *non incorporativa*, & stricte civitas composita, quando plures civitates proprios habentes rectores ita in unam societatem civilem coadunantur, ut salva singulis rectoribus gubernandi suos populos propria potestate, communi tamen imperio subjiciantur.

§: 160.

§. 160.

A civitate composita differt *systema civitatum* seu corpus Rerumpublicarum fœderatarum, quales olim erant duodecim urbes Achaiæ, modo autem sunt provinciæ Helveticæ, quando nimirum plures civitates conjunguntur absque communi imperio in eum finem; ut communia pericula unitis viribus amoliantur, quia in civitate composita adest commune imperium, non item in *systemate civitatum*. *Ex natura hujus systematis sequentes deducuntur conclusiones*: I. Populi fœderatarum civitatum vivunt in statu anarchico, quia non habent commune imperium, pacto tamen obligantur ad præstandam sibi mutuo securitatem. II. *Systema civitatum* non est civitas, quia deficit commune imperium. III. Negotia communia per legatos in senatu conjunctos debent tractari, quia inter æquales, & disitos, atque nullum commune imperium habentes alio modo communia negotia finiri non possunt, ut autem universi cives conveniant, repugnat. IV. Quælibet fœderata civitas suam pristinam retinet formam, & sua jura majestatica, quia tantum paciscuntur de ferendo sibi mutuo auxilio, & ideo quælibet, quando ab hoste impetitur, ab omnibus exigere potest, ut se unitis defendant viribus, quia ex pacto nascitur jus perfectum exigendi promissum. V. Salus civitatis simplicis non potest præferri saluti omnium civitatum

tum fœderatarum, quia systema hoc est societas composita, in qua salus societatis compositæ præcedit salutem societatis simplicis. VI. Hæc fœderatio non potest pro arbitrio unius civitatis dissolvi, quia pacta servari debent, nisi aliqua non faceret, quod conventum fuit, quia perfidia est modus, quo pacta cessant.

§. 161.

Quæ sit ex civitatum formis, præstantior vana fere est disceptatio, quia sæpe ingenium, & indoles populi, clima, natura loci, ac situs longe aliam reipublicæ ordinationem exigit; *Deinde* quia quælibet forma sua habet commoda, & incommoda: *Democratix commoda sunt*: securitas ab oneribus superfluis, idem enim populus, qui singillative subditus est, simul sumtus imperat. *Incommoda autem*: tarda sunt consilia, facile propalantur, sæpe sunt temeraria, dantur enim in comitiis a multitudine, præterea si adsint oratores, vel tribuni plebis, oriuntur frequentius seditiones, denique virtutis excellentioris odium ex metu evertendæ democratix, ita apud Athenienses præclari viri ferme omnes vel exilio, vel morte mulctati sunt. *Aristocratix commoda*: Consiliorum maturitas, oculi enim plus vident, quam oculus, molliore utuntur imperio cives, & opulentia, plerique enim opificiis, & commerciis navant operam. *Ejusdem incommoda*: factiones perpetuæ, consiliorum lentitudo, quia etiam in senatu feruntur; ple-

plebis licet virtute , & meritis ornatæ exclusio ab omni honore , Officia enim vel ipsi Aristæ , vel eorum filii gerunt, demum magnitudo sumtuum ad alendos plures Aristas totidem quasi regulos.

§. 162.

Monarchiæ incommoda, naturalis libertatis amissio quam maxima, uni enim ceteri omnes subjecti sunt; deinde perpetuæ mutationes, denique res plena periculi, si malus foret, rerumque alienarum cupidus Princeps. *Commoda autem*: Remedia ad securitatem externam necessaria in promptu sunt, consilia magis occultantur, & celerius executioni dantur, virtuti, & meritis facilior via patet ad dignitates, ideo etiam elegantior obtinet vivendi ratio; *Hinc* si hæc invicem conferantur omnia, & cetera sint paria, inter has formas facile monarchia eminet. *De forma mixta ita scribit Polybius Hist. I. p. 628.* Eam rempublicam cense-ri debere optimam, quæ ex omnibus istis formis sit composita. *Sed respondet Tacitus, Annal. IV. c. 33.* Delectam ex his, & constitutam reipublicæ formam laudari facilius, quam evenire, vel si evenit, haud diuturnam esse posse. *Quapropter* boni civis est, formam, in qua vivit, tueri, & personam, quæ ipsi a divina providentia obtigit fortiter sustinere, quia facilius est, incommoda, quibus jam assuevimus, per-

perferre, quam novis nosmet assuefacere, ab assuetis enim non fit passio.

C A P U T XIII.

De modis aquirendi imperium civile.

§. 163.

Imperium civile sive sit democraticum, sive aristocraticum, sive monarchicum *origine tenus* non nisi pacto vel expresso, vel tacito aquiritur, quia imperium civile est jus perfectum, & affirmativum in actiones subditorum, tale autem jus non nisi lege, vel pacto aquiritur, sed imperium civile origine tenus lege non aquiritur, nam lex naturalis civitatem, consequenter imperium civile tantum in genere, non etiam in specie præcepit, liberum enim erat patribus familias consultare, an societatem civilem inire, an vero in veteri statu manere debeant, ergo aquiritur pacto.

Sæpiissime quidem imperium in alios ex præscripto legis transfertur. Sed non originarium, verum jam constitutum, cujus leges in præcedentibus pactis fundantur. Aliquando etiam nova regiminis forma per vim introducitur. Sed etiam tunc consensus vel ultroneus, vel secundum quid coactus supervenire debuit, sine unione enim

voluntatum civitas cogitari nequit, jam autem vis physica non cadit in voluntatem.

§. 164.

Imperium autem semel constitutum obtinetur vel electione, vel successione, vel mixtim. *Electiva civitas* est, in qua persona singularis imperantis eo fine eligitur, ut illa deficiente per novam electionem alia pro arbitrio substituatur. *Successiva civitas* est, in qua citra omnem electionem in defuncti imperantis locum ejus successor surrogatur. *Mixta*, in qua populus quidem per novam electionem substituit successorem, sed tamen ex certa familia. *Natura civitatis electivæ in his consistit*: I. In ea imperium civile soli electæ personæ inhæret; quia illud populus illi soli detulit, *Hinc* mortuo imperante imperium redit ad populum, quia tantum ad dies vitæ fuit in electum translatum, deficiente itaque imperante populus potest vel alium eligere, vel veterem etiam immutare formam, quia tunc imperium iterum est in $\tau\omega$ suo populi, de quo liberum est pro arbitrio disponere.

§. 165.

II. Inter electum, & eligentes intercedit pactum, quia eligentes quidem promittunt electo imperium, sed effectum non sortitur electio, nisi acceptetur, nemini enim invito potest obtrudi jus, cui renunciare licet, quod si electus acceptet, adest promissio acceptata, quæ

quæ pactum est. III. Electioni possunt certæ conditiones adjici, quia electio peragitur pacto, pactis autem possunt conditiones adjici: Ex talibus conditionibus prodeunt leges fundamentales, quia sunt conventio inter imperantem, & populum tempore translationis imperii; hæ in specie *capitulationes* vocantur, quod soleant in capita redigi, debentque servari, quia sunt pacta.

§. 166.

IV. Populus potest jus eligendi in certas personas transferre, quæ *electores* nuncupabuntur, quia quod quis per alium facit, per se fecisse videtur; Atque his requisita electionis intuitu personæ, loci, modi, ac temporis definire, quæ si non observent, non tenetur electionem agnoscere, quia mandans non nisi negotium intra fines mandati gestum rati habere obligatur. *Ceterum* in solo jure eligendi, jus capitulationem faciendi non continetur, quia posito uno ex duobus diversis, non ponitur etiam aliud. V. Electores debent imperantem votis majoribus eligere, quia inter æquales vota majora concludunt, & quidem vota debent esse majora respectu eligentium, non autem tantum respectu eorum, qui eliguntur, quia consensus eligentium electionem determinat. *Confer. Jur. Nat. æcon. cap. 1.* Nisi populo aliud placuisset, quia jus eligendi pertinet ad
po-

populum, qui de illo, illiusque modo potest disponere.

§. 167.

VI. Electus monarcha nec successorem populo obtrudere, nec futuri alterius imperantis electionem impedire potest, quia naturaliter non ab ejus, sed populi potestate dependet novæ electionis exercitium; Si tamen vivente adhuc monarcha ad evitandas turbas futurus imperans eligatur, iste se prioris regimîni eo invito immiscere non potest, quia jus imperii solius prioris electi personæ inhæret. VII. Etiam aristocratia potest esse electiva, quia non repugnat, ut novi optimates in locum mortuorum a populo eligantur. *At democratia, si semel stabilita sit, perpetuo successiva manet, quia sive virilia, sive curiata, sive centuriata, sive seniores vigeant suffragia, semper novi succedunt in locum mortuorum absque novo electionis actu, neque enim viri, neque districtus, neque bona, neque seniores deficiunt omnes, talis autem civitas est successiva.*

Neque dicas etiam in democratia posse eligi certas personas, quæ comitia celebrent, & quidem alias, & alias in locum mortuarum. Quia istæ personæ vel nomine proprio, vel nomine populi exercent jura majestatica, si primum, cessabit democratia, si secundum, non erit electiva civitas, quia electus vi electionis debet obtinere imperium.

§. 168.

§. 168.

Varia est ratio succedendi in civile imperium, quia omnis successiva imperii aquisitio certam legem præsupponit, secus enim turbæ orirentur, jam autem talis lex varia esse potest. *Hinc* civitas successiva alia est *patrimonialis*, in qua imperans habet facultatem alienandi imperium, alia *non patrimonialis*, in qua imperans alienare imperium non potest; Hæc vero vel est *familiaris*, seu hereditaria jure familiaræ, in qua certæ familiaræ imperium competit, vel *non familiaris*, sed legitima, in qua populus jus succedendi in imperio certo personarum generi detulit, v.g. ut senior civis, vel senioris filius sit Rex. Familiaris autem vel est *gradualis*, vel *linealis*, atque ista vel *agnatica*, vel *cognatica*, vel *mixta*. Vide *inferius* §. 176

§. 169.

De successiva imperii aquisitione hæ tenendæ sunt regulæ: I. Omnis civitas, præsumitur electiva esse, nisi successio probetur, quia populus eligens sibi imperantem spectat tantum personales ejus qualitates; industriam, fortitudinem, prudentiam, ergo imperium est illi jus personale, tale autem personam non egreditur. II. Etiam si constet aliquam civitatem esse successivam, non tamen potest præsumi esse patrimonialis, sed tantum familiaris, quia jus alienandi civitatem sub imperio non continetur. *Sed etiam si* im-
pe-

perium alicui familiæ generatim concedatur, non sit tamen ordo succedendi definitus, erit civitas mixta, quia, hoc ipso, quod ordo succedendi non sit definitus, liberum erit populo eligere de illa familia, quem voverit, talis autem civitas est mixta.

§. 170.

III. Regnum patrimoniale aliud est *perfecte tale*, dum imperans territorium civitatis dividere, imperium in partes potentiales distribuere, & ipsam gubernandi formam immutare potest, aliud *imperfecte tale*, dum imperans habet tantum jus transferendi imperium: Jam tametsi quis spontanea populi voluntate regnum obtineat patrimoniale, at tamen illud perfecte patrimoniale non præsumitur, quia tale & pacto unionis civilis, & securitati, & naturæ civitatis adversatur, *pacto unionis propterea*, quia vi illius cives sibi invicem stipulati sunt, se in una societate perpetuo permansuros, *securitati propterea*, quia civitas per divisionem viribus defendentibus diminuitur, *naturæ civitatis propterea*, quia quælibet civitas natura sua individua est, jam autem talia de populo præsumi non possunt.

§. 171.

IV. Immo si quis regnum patrimoniale jure belli aquirat, illud in regula non est perfecte patrimoniale, quia tantundem est civitatem bello subjectam in partes secare, ac
ho.

hominem in bello captum occidere, jam autem hoc non licet, ergo nec illud; *Nisi nulla alia ratione posset finis justo bello intentus obtineri, quia victori omnia licent, quæcunque iusti belli scopus exigit.*

Frustra objicis jus belli esse indefinitum. Quia non est infinitum. Aut: qualitatem, & quantitatem violentiæ pro fine consequendo necessariæ iudicio læsi esse relinquendam. Quia hoc verum est de foro externo in statu naturali; in quo nullus est iudex, non etiam pro foro interno.

§. 172.

Ex natura civitatis successivæ patrimonialis etiam imperfecte talis sequentia fluunt: I. Imperans potest regnum in quem voluerit, per testamentum transferre, adeoque filium secundo genitum præferre primogenito, mere naturalem legitimo, filium adoptivum, vel extraneum, aut feminam exclusa familia heredem regni nominare, sed etiam potest successores fidei comisso ligare, ut nimirum in perpetuum certo ordine fiat successio, quia in regno patrimoniali imperans potest de imperio pro libitu disponere. Verum in hoc casu fideicomissi successio, quæ antea fuerat patrimonialis, in successionem non patrimonialem convertitur, quia successores amplius de imperio disponere non possunt, sed debent legem ab antecessore latam observare.

§. 173.

II. Quisnam succedat in regno patrimoniali, si Rex ab intestato decesserit, distingvi debet inter regnum *jure belli*, & inter regnum *ultronea* populi voluntate aquisitum. In illo succedunt personæ juxta ordinem succedendi naturalem, nempe descendentes, ascendentibus, collaterales, ita tamen, ut ordo iste naturæ regni conformis sit; quia in tali regno sola voluntas imperantis est lex, secundum quam imperium obtinetur, & si non adsit expressa, recurrendum est ad præsumtam, jam autem præsumitur voluisse personas juxta ordinem succedendi naturalem in regno tanquam in patrimonio succedere, conformiter tamen naturæ regni, quia ob jus connatum bonæ existimationis non potest præsumi Rex voluisse male administrari rempublicam. *Hinc* præferendus est sanæ mentis stulto, & furioso, item, si cetera sint paria, mas feminæ, quia ille ad arma, & judicia plerumque aptior est, hæc autem imperium per nuptias ad extraneos transferret; Atque si plures sint descendentes, primogenitus excludit secundo genitum, quia & prius jus aquisivit, & divisio civitatis tam pacto unionis, quam securitati, & naturæ ejusdem adversatur. *In regno autem ultronea populi voluntate aquisito* non prius ordo succedendi naturalis habet locum, quam si deficiat hypotheticus legibus funda-

men-

mentalibus statutus, quia hæ semper observandæ sunt; Et si nihil foret eatenus expressis legibus fundamentalibus constitutum, tunc ille modus succedendi debet observari, qui erat inter privatos receptus eo tempore, quo imperium primo Regi fuerat delatum, quia eo respexisse conjicitur populus successionem patrimonialem admittens. Atque hæc succedendi ratio duraret, etsi postea inter privatos diversa successionis norma ab intestato introduceretur: quia dispositio de privatis facta non potest evertere publicas constitutiones, nisi expressa de iis fiat mentio.

§. 174.

III. Si inter filium nothum, & adoptivum oriatur contentio de successione ab intestato, præferendus est adoptivus, quia ille civiliter non est ejus filius, naturaliter autem sequitur conditionem matris. IV. In regno patrimoniali populus jus succedendi habentem non potest regno excludere, neque novæ regiminis formulæ alligare, quia totum ejus jus a voluntate antecessoris expressa, vel tacita derivatur, nemo autem invitus jure suo privari potest. V. Si Rex regni patrimonialis nulla prius facta dispositione decedat, sitque ejus familia penitus extincta, imperium redit ad populum, quia tunc nullus adest præter populum, ad quem imperium pertineret.

VI.

VI. Si debita sint ab antecessore exigente sine civitatis contracta, successor illa debet solvere, quia talia inhærent ipsi civitati; Sine necessitate autem facta *sub distinctione*: In regno perfecte patrimoniali tenetur, quia succedit tanquam heres in patrimonio, omnis autem heres succedit in omnes obligationes reales defuncti, In regno autem imperfecte patrimoniali non tenetur ex justitia solvere, quia non succedit in patrimonio fricte tali.

§. 175.

Ad naturam vero civitatis successivæ non patrimonialis ista referuntur: I. In hac ordo succedendi in imperio dependet a consensu populi per legem fundamentalem declarato, quia lex, secundum quam imperium obtinetur in civitate successiva non patrimoniali, est voluntas populi. II. In hac tot sunt posibles succedendi modi, quot possunt pacta fundamentalia concipi, quia ordo succedendi pendet a legibus fundamentalibus. III. Ille est legitimus successor, sive demum ex certa familia, quæ *stirps regnatricis* vocatur, sive ex alio personarum genere adveniat, qui juxta ordinem a populo statutum succedit, quia in hac civitate lex, secundum quam imperium obtinetur, est voluntas populi, jam autem id dicitur *legitimum*, quod legi conforme est. IV. Posteriores imperantes jus suum non ab eo, cui immediate succedunt, sed a populo, & primo

M

aqui

aquirente nanciscuntur, quia illud habent vi legum fundamentalium, jam autem leges fundamentales conduntur a populo cum primo aquirente. V. Successores debita antecessorum, necessitate publica haud exigente facta solvere nullo modo obligantur, quia illis in regno non succedunt ut heredes, nam nec jus habent ab illis, nec regnum est patrimoniale, jam vero nec heres tenetur ultra vires hereditarias.

§. 176.

Civitas successiva familiaris vel est *gradualis* quando ex stirpe regnatrice is succedit, qui proximior est gradu vel ad primum aquirentem, vel ultimum Regem, prout nimirum legibus fundamentalibus fuerit definitum; vel *linealis*, quando ex stirpe regnatrice is vocatur ad imperium, qui est proximior linea, sic primum succedit linea primogeniti, qua extincta, succedit linea secundo geniti, & sic porro. Hæc linealis, vel est *cognatica*, seu *Castellana*, quando post mares etiam feminæ admittuntur ad imperium secundum proximitatem lineæ, vel *agnatica*, seu *Salica*, quando feminæ, & ex iis nati etiam mares ab imperio in perpetuum excluduntur: vel *mixta*, seu *Narbonensis*, & *Austriaca*, quando etiam feminæ succedunt, sed non nisi post omnes quarumvis linearum mares. *Hinc* cognatica successio præ mixta favet feminis, agnatica autem nulla ratione, quia in cognatica feminæ

excludunt masculos remotiorum linearum, in mixta vero non, in agnatica autem feminæ nunquam succedunt,

§. 177.

De successione lineali veræ sunt hæ conclusiones: I. Filii adoptivi non succedunt, neque ascendentes, aut collaterales primi acquirantis, quia ab hoc non descendunt, jam autem successio familiaris tantum ad descendentes primi acquiritoris pertinet. II. Non succedunt liberi mere naturales, quia civiliter non sunt de familia regnatrice. III. Nepos ex primogenito præmortuo excludit patrum secundo genitum, quia est in proximioribus linea. IV. Primogenitus, licet ante regni adeptionem natus, præfertur tamen secundo genito in regia fortuna suscepto, quia reapse primogenitus ejus familiæ est, cui toti populus regnum detulit, primogenitura enim ex ordine natiuitatis æstimatur, *Nisi* legibus fundamentalibus aliud placuisset, quia hæ sunt fundamentum successione in omni civitate non patrimoniali. V. Si ultimus Rex relinquat fratrem, & filiam, tunc in successione cognatica filia Regis ejus fratrem præcedit, quia in hac successione feminæ excludunt mares remotiorum linearum, filia autem Regis est in proximioribus linea, quam frater Regis, nam proximitas lineæ computatur ab ultimo Rege, sic si ultimus Rex relinquat fratrem & filium, non frater,

sed filius Regis succedit. *At* in successione agnatica, & mixta frater Regis præfertur ejus filia, quia in agnatica feminæ nunquam, in mixta autem tunc tantum admittuntur ad imperium, postquam in omnibus lineis defecerunt mares.

Dices forte, in successione lineali magis respicitur ad primum aquirentem, quam ad ultimum possessorem. Ita, si quæretur, an quis sit de eadem familia, non vero, si in prioritatem lineæ inquiretur.

§. 178.

VI. Si in successione mixta post defunctum Regem superstit ex ejus sorore filius, & ex fratre filia, tunc filia ex fratre succedit præ filio ex sorore, quia filia ex fratre utitur jure paterno masculino, patrem enim suum repræsentat, filius autem ex sorore utitur jure materno, atqui in successione mixta mares præcedunt feminas. VII. In eadem successione mixta filia ultimi Regis præcedit omnes filias antecessoris, & illarum liberos, quia illa est in proximioribus lineis; Et a lineâ ad lineam non fit transitus, nisi sublata penitus lineâ regnatrice, aut deficientibus personis ad successione idoneis, secus enim non esset successio linealis. VIII. Si in successione itidem mixta concurrat ad imperium filia ex primogenito præmortuo cum sua amita, seu filia ultimi possessoris, tunc illa huic præfertur, quia est in proximioribus lineis, in successione autem mixta de-

deficientibus maribus succedunt feminae, sed secundum prioritatem lineae.

§. 179.

IX. In successione denique mixta, si duae essent filiae ultimi Regis, & soror primogenita pareret feminam, secundo genita autem marem, hoc tamen non obstante femina ex primogenita nata excluderet marem, quia utraque persona utitur tantum jure feminino, ex feminis enim descendit, sed femina ex primogenita nata est in proximiore linea, ab una enim linea ad aliam non fit transitus, si in illa etiam personae successione capaces reperiantur; *Nisi leges fundamentales aliud praescriberent*, Sed etiam tunc filia ex primogenita sorore praenortua praecedit sororem secundo genitam liberis adhuc carentem, quia est in propiore linea, & *quidem ita praecedit*, ut regnum non sit amissura, etiam si forte deinde soror secundo genita marem pareret, quia leges fundamentales intelligendae sunt, si mas cum femina concurrat ad successionem, non vero si successio jam delata sit feminae, secus enim haec jure suo privaretur.

§. 180.

Aristocratia etiam potest esse vel electiva, vel successiva, vel mixta: *Electiva*, si populus eligat optimates in locum mortuorum. *Successiva*, si citra novam electionem certis tantum familiis, aut praediorum possessoribus via ad senatum pateat. *Mixta*, si novos quidem opti-

ti-

timates populus eligat, sed tantum ex certis familiis, vel prædiorum dominis. *Hinc* quæ de electiva, & successiva monarchia dicta sunt, facile ad aristocratiam applicari possunt.

Non putes autem propter electionem eversum iri aristocratiam. Quia salva est monarchia, tametsi populus Regem eligat, ergo etiam.

§. 181.

De civitate successiva adhuc sequentia notari merentur; I. Ordo, & modus succedendi in ipsa reipublicæ constitutione quam diligentissime debet sanciri, quia secus, dum de persona successoris dubitatio orietur, turbis, motibusque accerimis miscebitur respublica, præsertim cum rationem succedendi determinare, nec ipse quantumvis absolutus monarcha possit, & nec populus alium succedendi modum invita stirpe regnatrice statuere; *Non monarcha*, quia talis potestas non continetur sub imperio, hoc enim ad dirigendâs tantum actiones subditorum pertinet, determinare autem ordinem succedendi in imperio non refertur ad dirigendos subditos, sed est objectum legum fundamentalium; *Non populus*, quia secus familiæ regnatrici jus quæsitum adimeret.

Equidem illi, qui sunt ex familia regnante, possunt de juribus ad se pertinentibus sine populi detrimento pactis, vel transactione disponere, ita Josephus I. jus suum in Hispaniam cessit fratri suo Carolo. Quia quilibet de juribus ad se pertinentibus, quibus renuncia-

re licet, potest pro libitu disponere, dummodo nulli præjudicium inferatur, quam in rem solida historiæ domesticæ notitia plurimum proderit, nemo tamen de juribus alienis pro arbitrio disponere valet.

§. 182.

Hinc litem de successione nec Rex superstes, sed nec populus potest decidere; *Non Rex*, quia causa successionis non subest imperio; *Non populus*, quia is durante stirpe regnatrice omni caret jurisdictione. *Nisi* de primæva populi voluntate esset dubium, v. g. an gradualem, vel linealem successionem detulerit, quia primævus populus hoc posset facere, paciscentes enim possunt suam dubiam voluntatem explicare, jam autem populus idem semper est, qui olim. *Verum illi ipsi, inter quos dubium est de successione, debent inter se litem suam mediis lenioribus componere*, quia inter homines in statu naturali viventes lis dubia mediis lenioribus componenda est. *Conf. Jus. Nat. Eth. cap. 16.* Quod si autem ad arma provolent, potest populus eise dedere, cujus causa rite perpensa videbitur probabilior, quia talem juris decidendi reservationem sibi fecisse præsumitur, voluit enim turbas vitare, & tamen jus litem hanc de Successione natam decidendi monarchæ non concessit. *Deinde* confligunt officia erga populum necessitatis, videlicet se conservandi cum officiis erga alios utilitatis, ne ni-

mi-

mirum jus dubium alteri auferatur, sed in tali conflictu officia necessitatis præferenda sunt.

§. 183.

II. In regno successivo successor non potest invitatus aliis rursus pactis, aut capitulationibus adstringi, quia secus jure per primum acquiritur quæsitum privaretur. III. Si integra domus regnatricis extingvatur, imperium redit ad populum, quia nemo extat de familia, qui jus haberet ad imperium; Et tunc populus potest vel veterem formam retinere, vel aliam eligere, vel novam familiam adsciscere, quia imperium iterum est in *res* suo populi, de quo pro lubitu potest disponere. IV. Si is fiat successor, qui in minorenni adhuc ætate constituitur, aliave de causa rempublicam administrare nequit, opus est tutela, aut vicaria administratione, quia alias respublica detrimentum capiet. Et quidem *Tutor*, & *vicarius regni* possunt legibus fundamentalibus constitui, quia leges fundamentales possunt esse de variis rebus ad imperii administrationem pertinentibus. *Quæ si non adsint*, potest imperans sine nova populi voluntate, & tutorem, & vicarium nominare, quia potest publicos officiales constituere. *Deinde* præsumendus est populus tutelam dispositioni patris reliquisse, nec enim minorennis exclusit ab imperio, nec tutelam definivit.

Grotius admittit a patre Rege filio posse dari tutorem,

rem, sed negat dari posse ipsi regno, quod id non ad imperium, sed ad habendi modum pertineat. Sed male, nam jus dandi tutorem, & constituendi vicarium non ad modum habendi imperium pertinet, illud enim nec tutor, nec vicarius acquirit, sed pertinet ad modum administrandi rempublicam, & officia publica conferendi. *Falsum quoque est imperantem posse tantum pro tempore suæ vitæ disponere.* Quia leges ejus durant etiam post mortem, & sic etiam constituti officiales.

§. 184.

Quod si eatenus & leges fundamentales, & Regis defuncti declaratio deficiat, Matris est educare minorem, quia hæc est ejus naturalis obligatio. Sed si nec mater adsit, totius erit populi de idoneo tutore prospicere, quia populi plurimum interest bene educari suum futurum Regem.

Quod enim sæpissime ii sint tutores, qui proximum jus, ac spem habent in regno succedendi, provenit ex pactis singularibus, non vero ex lege publica universali, nam non potest præsumi populus in hujusmodi tutelam ab initio consensisse, periculosum enim est imperantis personam talibus concedere, qui regnum post ejus mortem sperant.

C A P U T XIV.

De modis, quibus imperium civile desinit.

§. 185.

Modi, quibus imperium civile desinit, alii sunt ex parte populi, alii ex parte imperantis: Ex parte *populi* cessat imperium civile interitu populi, quia sine subditis nullum est imperium. Dupliciter autem potest populus interire, vel physice, vel moraliter. *Physice*, si physica membra, ex quibus civitas confociatur, omnia simul auferantur, sic integras gentes mari abreptas scribit *Plin. Hist. Nat. L. 2 c. 92.* terræ hiatu haustas commemorat *Seneca Epist. 92.* spontanea interneccione deletos *Saguntinos* narrat *Liv. L. 21. c. 14.* hostium armis deletos *Sidonios* refert *Just. Hist. L. 18 c. 3.* *Moraliter autem*, quando manet quidem multitudo hominum, sed cessat inter eos unio civilis, quod tripliciter evenire potest: 1. si cives vel sponte discedant a civitate, vel violentia quadam ita distrahantur, ut convenire imposterum nequeant, uti contigit populo hebraico. 2. si cives quidem simul maneant, sed amittant personalem libertatem, & fiant servi, quia unio civilis non nisi inter homines sui juris consistit, civitas enim est coetus hominum sui juris. 3. si corpus quidem sit reliquum, sed ple-

nam-

nam, & perfectam juris communionem per unionem incorporativam amittat, quia tunc principalis civitatis imperium agnoscere tenetur. *Aliud dicendum de unione non incorporativa*, quia in hac salva manent cujuslibet populi propria jura, *Uti etiam* dum duo populi amica conventionese uniunt, ut una fiat respublica, neutrius amittuntur jura, sed invicem communicantur, quia sibi invicem se non subjiciunt.

§. 186.

Non desinit autem imperium civile ex parte populi, si cives successive moriantur, quia succedunt novi, manetque idem populus, cum idem unionis principium remaneat: Apposite ad rem Aristoteles comparans flumini populum dixit: flumina eadem vocantur, quamquam alia constanter subeat aqua, alia decedat. *Immo* si vel pauci homines liberi superessent, haberentque animum civitatem continuandi, imperium civile, & reliqua jura retinerent: quia manerent in pacto unionis, quo posito ponitur imperium civile. *Sed nec desinit imperium civile*, Si populus animo alias terras occupandi, vel hostium armis, aut inedia compulsus e territorio migret, quia propterea non interit populus, neque cessat pactum unionis. Sic pater non amittit patriam potestatem, nec paterfamilias domesticam, quod veterem habitationem mutet; Sic homo liber non fit propterea

rea subjectus, quod per agrum eat vicini, ergo nec populus per alienum transiens territorium ideo perdit majestatem: Ita populum Francorum, quod in Galliam, Longobardorum, quod in Italiam, Hunnorum, quod in Hungariam transferint, populos esse desisse nemo dixerit.

§. 187.

Item non desinit imperium civile mutata regiminis forma, quia tunc tantum aliud pactum formæ specialis adjicitur, primævum autem unionis, quod ad condendam civitatem sufficit, permanet. *Hinc* populus easdem habet obligationes, & jura in monarchia, quæ habuit in democratia, vel aristocratia, & vicissim, v. g. obligabatur in democratia æs alienum solvere, vel fœdus implere, obligabitur etiam in monarchia, quia mutata forma manet idem populus. *Denique* si populus vel vi bellica, vel mutuo consensu, vel imperantis regno perfecte patrimoniali utentis voluntate in duas partes subjectivas dividatur, tunc quidem non manet eadem civitas, quia fiunt duæ, attamen imperium civile non cessat, quia pro una duæ existunt majestates. *Sic etiam*, si populus coloniam ex lege dimittat, ut non urbis matricis nomine, sed suo jure novas sibi sedes quærat, non finitur imperium civile, quia civitatis in duas partes subjectivas divisione non expirat

ma-

majestas, & discedens multitudo novum sibi pacto unionis efformat imperium.

At objicies: mutata religione mutari ecclesiam, ergo etiam mutata forma mutari civitatem. Disparitas est, mutatio religionis pertinet ad constitutionem ecclesiæ, quæ est societas ad Deum eodem modo colendum inita, mutatio autem formæ reipublicæ concernit tantum ejus ordinationem.

§. 188.

Manente autem populo ex parte imperantis cessat civile imperium I. *Morte Regis*, quia mortuus nullum amplius jus exercere potest: Quo in casu, si civitas fuit successiva, imperium ad legitimum^{*} successorem transmittitur, si vero fuit electiva, aut tota stirps regnatrice sit extincta, redit ad populum, quia jura ad certum solummodo tempus in alterum translata elapso hoc tempore priori cedere possessori manifestum est. Mortuo in civitate electiva Rege nascitur *interregnum*, seu status, in quo sedes regia vacat, vel tempus, quod a morte monarchæ usque ad novi electionem decurrit. Tempore interregni potest populus jura majestatica sibi perpetuo retinere, vel novum Regem eligere, vel rempublicam per *vicarios regni* administrare, quia imperium rediit ad populum, de quo, ut de re propria, pro arbitrio poterit disponere.

§. 189.

§. 189.

Jura vicariorum regni ex lege fundamentali, & populi concessione mensuram accipiunt, quia sunt tantum publici officiales, nomine enim populi administrant rempublicam, talium autem jura ex concessione imperantis colliguntur. *Sed etiam* potest populus jus eligendi novum imperantem certis personis, quas electores vocamus concedere, quia quod quis per alium facit, per se fecisse videtur; Propterea tamen electores non habent imperium, quia hæc duo jura diversa sunt, jam autem uno ex duobus diversis concessio, non sequitur aliud etiam concessum esse.

Dariesius putat 1. Si electores non habent imperium, civitatem esse absque majestate, 2. non posse imperium electo conferri. Sed utrumque falsum est, nam majestas est penes populum, & electores nomine populi conferunt electo imperium, neque enim requiritur, ut mandataris, iisdem sit præditus juribus, quæ nomine mandantis in alterum transfert.

§. 190.

II. *Abdicatione imperii*, seu actu, quo imperans expresse declarat, se juribus majestatis amplius uti nolle, quia renunciando imperio illud deinceps non pertinet ad eum suum imperantis. Celebriora abdicationum exempla habemus in Diocletiano, Carolo V. Imperatore, Joanne Casimiro Poloniæ, Victore Ama-

Amadæo Sardiniaë regibus, atquæ Christina Sveciæ Regina. Est autem abdicatio alia *innoxia*, ex qua populo nullum detrimentum nascitur, alia *noxia*, quæ calamitatibus patriam involveret, ut si imminente bello, vel in ætate futuri successoris pupillari susciperetur. Abdicatio *innoxia* invito etiam populo licita est, quia quilibet juri suo permissivo renunciare potest, invito etiam altero, dummodo nullum illi inde damnum nascatur; At abdicatio *noxia* illicita est invito populo, quia non licet esse causam moralem alterius damni. Sic etiam illicita esset abdicatio, licet *innoxia*, si expresse conventum foret, ne quis jure abdicandi utatur, veluti Polonorum reges inde a Michaele Wieznoviczkio se regno non abdicaturos promittere debebant, quia pacta non implere illicitum est.

Sed dices, inter regem, & populum tacitum intercedere pactum de non facienda abdicatione. Negatur, si de *innoxia* sit sermo, nec enim, qui regimen suscipit, se id ad ultimum vitæ momentum retenturum promittit, nec populus hoc intendit, cum etiam ab alio æque bene possit gubernari.

§. 191.

III. *Derelictione imperii*, seu facto indubitato, quo imperans demonstrat, se imposterum populum gubernale nolle, quia nemo potest cogi, ut invitus jura, quibus renunciare licet, retineat, Hujus exemplum præbuit Henricus I.

Va-

Valesius, qui Poloniae rex electus audita fratris Caroli IX. Galliarum regis morte ad capeffendam Galliae coronam clam se Cracovia subduxit, unde Poloni insequente anno Stephanum Bátory principem Transylvaniae regem creavere. Qui tamen tantum negligenter administrat regnum, illud non derelinquit, uti etiam, qui ex regno fugit vel ob metum ab invasore, vel a populo seditioso, vel quem extra patriam captivitas detinet, quia haec non sunt indubitata facta nolle gubernare populum: Hac de causa non dereliquit regnum Carolus XII. Sveciae rex amisso ad Pultavam praelio ad Turcas profugus, Atque Galliae regnum omnino retinuit Franciscus I. a Carolo V. Imperatore in praelio Ticinensi victus, captusque Madriti detentus. *Observandum:* Si rex post amissionem imperii remaneat in territorio, statum subditi amplectitur, atque adeo, si salutem publicam turbaverit, imperantis successoris coercitioni aequae, ac ceteri subditi erit obnoxius, quia in civitate alii non dantur, quam vel imperantes, vel parentes; *Nisi* independentiam sibi fuisset stipulatus, uti fecit Christina Sveciae regina, tunc enim non poterit mediis civilibus, sed tantum naturalibus coerceri, quia vivit in statu naturali.

§. 192.

IV. *Alienatione*, seu translatione imperii in alium facta, quia est sufficiens factum, quo
ces-

cessum alteri imperium in cedentis persona expirat. Hoc quidem verum est in regno patrimoniali, quia in tali imperans habet jus imperium alienandi, At in regno non patrimoniali invito populo alienatione non amittitur imperium civile, quia in hoc imperans non habet facultatem alienandi imperium, ergo alienatio est sine jure facta, ergo nulla, ergo per eam nec tertio jus quæritur, nec cedentis principis jus imminuitur, actus enim nullus nullos juris effectus operatur.

Sed talis imperans manifestam derelinquendi regni mentem prodit. Distingvo: sub conditione, si in alium translatio facta permittatur a populo, concedo, simpliciter, hoc est, seu valida sit cessio, seu nulla, nego, Hoc enim esset præsumere de imperante jactare voluisse sua jura, atque non scire naturam regni, cui præest.

§. 193.

V. *Renunciatione, vel derelictione a parentibus facta* liberi nondum nati, nec concepti amittunt jus succedendi in imperio, quia postquam deinde nascuntur, nascuntur a talibus parentibus, qui ipsi jus succedendi non habent, At jam natis, aut saltem conceptis renunciatio parentum nihil nocet, quia jam natis jus, fœtui autem spes juris per nativitatem aquirendi adimi nequit. *Et quidem ad renunciationem pro liberis nondum conceptis faciendam non est opus consensu populi, quia in tales a populo nullum*

N

jus

jus potuit transferri, non entis enim nullæ qualitates. *Sed nec nuda patris abdicatio sine liberorum mentione facta iis nocebit* : quia tunc censetur pater pro se tantum renunciasse juri succedendi, non etiam juri transmittendi illud ad posteros, hæc enim duo jura diversa sunt, ut adeo, qui uni renunciat, non potest dici renunciasse etiam alteri, nisi hoc expressis verbis faciat.

Sed ais : *jus liberorum venire a populo, ergo illi non posse a patre renunciari*. Ita tamen, ut illud ab ascendens ad ascendentes debeat transmitti, secus non esset regnum successivum familiare, jam autem si eo, quo liberi concipiuntur tempore, pater nullum jus habuit, nullum quoque in liberos transmittere potuit.

§. 194.

VI. *Ex heredatione* in regno patrimoniali, quia in tali imperans potest de imperio pro libitu disponere. Nihil autem operatur exheredatio paterna in regno non patrimoniali, quia in hoc imperans non potest pro libitu disponere de imperio ; Et filius jam conceptus jus suum a populo per patrem acquisivit, ergo a successione excludi nequit.

Sed pater filium rebellem potest morte punire, ergo multo magis exheredare. Disparitas est, jus enim vitæ, & necis est jus majestaticum, aut jus disponendi de successione non continetur sub imperio civili.

§. 195.

§. 195.

VII. Ex parte imperantis cessat civile imperium *furore, vel dementia* Regi superveniente, si nulla plane spes affulgeat, eum ad sanam mentem rediturum, quia in tali statu impossibile illi est eum finem obtinere, ob quem in ipsum imperium est translatum, *Deinde* talis imperans habendus est pro mortuo, morte autem cessat imperium civile. Sic Carolus Hispaniarum Rex auditis imperii ordinibus Philippum filium regni incapacem declaravit, & filiis nati minoribus successionem detulit. *Quod si* imperans fortuito quidem dementiae impetu fuerit laesit, spe tamen recuperandae sanitatis non omnino praclusa, imperium civile non amittit, quia tunc ut aegrotus tantum spectandus est.

§. 196.

Non est autem modus amittendi imperium civile, si imperans leges fundamentales violat, quia imperans violando leges fundamentales tantum plura jura arrogat, quam sibi concessa fuerint, nemo autem ideo sua vera jura amittit, quod alia plura sibi arrogaverit, sic propterea debitos sibi 100. florenos Petrus non amittit, quod ducentos praetendat, ita etiam, qui damnum fecit alteri ducentorum florenorum, propterea non amittit totum suum v.g. triginta millium patrimonium.

Sed si ita, tunc actus contra leges fundamentales

susceptus erit validus: Nequaquam, sed erit nullus quia sine jure positus. Sed ob perfidiam unius pacta cessant. Hoc ita est intelligendum, ex qua parte unus paciscentium pactum non observat, nec alter tenetur observare, at ex qua parte ille observat, etiam iste servare debet, ibi enim nulla committitur perfidia, cum ergo imperans violando leges fundamentales fidem frangat, in eo populus ei obedire non tenetur, obligatur autem obedire in aliis, servat enim fidem, promovetque finem civitatis, uti promisit.

§. 197.

Sed etiamsi imperans clausulæ, seu legi commissoriæ alligetur, non statim amittit imperium: Est autem *clausula*, vel *lex commissoria*, pactum imperantis cum civibus initum, ut violatis legibus fundamentalibus imperio cadat: *Talis clausula regiminis delationi adjici potest*, quia imprimis nullam involvit turpitudinem, deinde ab arbitrio populi pendet, quem sui regiminis esse modum, & qua sanctione reservatorum sibi jurium violationi obviare velit: Exemplum legis commissoriæ habemus in coronatione Stephani Polonorum regis *apud Thucanum L. 62.* Jam si regni concessioni apposita sit lex commissoria, videndum, an a principe, & populo constituti sint viri, debitaque ad id potestate instructi, ut de facto violationis pactorum publicorum cognoscant, vel non, si non sunt tales viri con-

sti.

stituti , tunc violatis licet pactis , non tamen amittit imperium , quia vel dubium est , vel certum violatas esse leges fundamentales , *si est dubium* , nemo est iudex , qui violatas esse leges posset decidere , *si autem certum* , tunc potest imperans jus eminens ob summam reipublicæ necessitatem obtendere , cujus iudicio standum est , quia prætermissa a populo arbitratorum designatione solius principis est de casu necessitatis sententiam ferre. *Nisi manifesta foret legum fundamentalium violatio* v. g. Rex contra conventionem a regno discederet , vel uxorem duceret peregrinam , eamque ipse princeps fateretur , negaretque necessitatis causam , quia tunc se tacite regno abdicaret , illudque dereliqueret , derelictio autem est modus amittendi imperium. *Si autem* sint ejusmodi viri constituti , & imperans violet leges fundamentales , amittit imperium , quia tunc jam tollitur perpetua de facto violationis incertitudo , evanescitque principem convincendi impossibilitas. *Attamen* constitutio talium virorum summitati majestatis non officit , quia illi tantum vices arbitratorum sustinent vi compromissi , per quod subjectio non inducitur , neque imperans in dirigendis subditorum actionibus ab eorum arbitrio pendet , in quo summitas majestatis consistit.

Sed si imperans absque designatis arbitris non amittit imperium , inanis est lex commissoria , Nequaquam

quam, obligat enim in conscientia. *Sed præsumendus est populus sibi reservasse jus actiones imperantis dijudicandi: Negatur, nam in dubio nihil eorum potest præsumi, quæ independentiæ majestatis adversantur; Deinde jus sibi reservare significat, retinere sibi jus jam prius competens, atqui populus tempore delati imperii judicium in eum, cui se subjecit, non habuit, ergo nec reservare potuit. Sed si emptioni venditioni adjiciatur lex comissoriam, illaque non observetur, venditor habet jus cogendi emptorem ad rem restituendam, ergo etiam. Dispar est ratio, in casu enim emtionis habetur certitudo violati pacti, at imperans deficientibus arbitris, qui ejus acta dijudicent, de violatione legum fundamentalium convinci non potest.*

§. 198.

Neque est modus amittendi imperium civile *dethronizatio*, seu depositio imperantis a subditis attentata, quia subditi nunquam possunt sibi judicium in imperantem arrogare: Quia etiam si tyrannidem exerceret, deponi tamen non potest, datur enim lenius medium præcavendi everisionem civitatis, videlicet custodia ejusdem, talis etenim furore, aut dementia correptus esse videtur, & ideo commiseratione potius, quam odio dignus, non licet autem media duriora lenioribus præferre. *Sed nec error, malitia, aut dolus in*

religione commissus principem throno dejicit, quia nemo in his terris eo civiliter est superior, majestas enim est summa, quæ præter divinum numen superiorem agnoscit neminem.

Sed talia patrando princeps peccat. Omnino, sed ob solum peccatum naturaliter nemo potest jure suo, aut rebus privari. *Sed imperans catholicus habet superiorem Romanum Pontificem, utpote Primatem universæ Ecclesiæ*, Affirmative in spiritualibus, negative in civilibus: Hinc potest Pontifex peccantem imperantem punire sed tantum pœnis spiritualibus, non autem civilibus, qualis esset privatio regni, nam qualis est potestas, talia debent esse & media, & consequenter pœnæ. *Sed præter alia exempla Gregorius VII. Henricum IV. Imperatorem regno privavit.* Exempla non faciunt jus; *Deinde habemus contrarium exemplum Christi, qui de Cæsare licet ethnico dixit: Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.*

§. 199.

Denique nec veniente usurpatore civile perit imperium: Is autem usurpator, vel invasor dicitur, qui sine justa belli causa vi, vel dolo majestatem alteri eripere conatur, qualis etiam *tyrannus titulo tenus* dici solet, atque si sit extraneus, *invasor* in specie vocatur, talis fuit Alexander M. si autem sit subditus, *rebellis* nomen meretur, quia directe, & animo doloso armis, tumultu, vel conspi-

rati-

ratione securitatem civitatis pessumdare attentat; Talis fuit apud Romanos Cæsar, apud Anglos Cromvellus. Ideo autem per usurpationem non amittitur imperium, quia facultas moralis, seu jus a virium physicarum quantitate non pendet, quia non datur jus victoriæ, nisi accesserit pactum pacis. *Ceterum* si populus nec resistere valeat invasori, nec possit ab ejecto imperante auxilium expectare, tenetur se usurpatori subdicere, quia secus deleteretur, quod est majus malum tam respectu populi, quam legitimi Regis, quam subjectio, *respectu populi* quia alias everteretur civitas, *respectu legitimi Regis*, quia eversa civitate non tantum exercitium juris, sed ipsum quoque ejus jus extingveretur, jam autem minus malum majori præferendum est. *Hinc* quamdiu durat invasio, usurpator jure potest occidi, quia vel est extraneus, & talis est hostis reipublicæ, qualem jure belli occidere licet, vel est subditus, & talis est rebellis, qualis morte puniri potest, consequenter executionem juris puniendi contra eum cuilibet ita committere licet, sicut contra viarum grassatorem; Postquam vero jam rerum potitus est, nihil hostile tentari potest, quia quælibet hostilitas adversaretur datæ invasori fidei; *Quare* lex fundamentalis, aut expressum Regis ejecti mandatum de occidendo usurpatore pro illo tempore intelligi debet, quo adhuc quieta

im.

imperii administratione non utitur, quia nulla humana lex legi naturali, qua perfidia reprobatur, derogare valet.

Sed populus nihil potest agere contra jus legitimi Regis, neque illi competit jus majestaticum faciendæ pacis, Affirmative, nisi id faciat cum consensu sui imperantis, jam autem ille præsumitur consentire, secus enim interiret civitas, quod & populo, & ipsi imperanti majus malum foret, quam subjectio.

§. 200.

Quamprimum autem subditi a legitimo suo imperante defendi possunt, obligantur ad eum redire, quia juri alterius quæsito non potest præjudicari, nisi in quantum ille consentit, jam autem legitimus imperans ideo datam usurpatori subjectionis fidem approbavit, quod suum populum tueri non potuerit: *Deinde ratio sufficiens factæ invasori subjectionis fuit metus evertendæ civitatis, qui evanescit, ut primum populus a suo priori Rege defendi potest, cessante autem ratione cessare debet rationatum. Nisi populus antea in democratia constitutus fuisset, quia tunc per subjectionem nulli alteri præjudicium est illatum. Quod denique ea concernit, quæ usurpator gessit, hæc tenenda est regula: I. Illa, quæ ad imperii administrationem pertinent, non possunt rescindi nisi ob utilitatem, vel necessitatem publicam, quia quasi nomine legitimi imperantis suscepta vi-*
den-

dentur, nam in subjectionem usurpatori faciendam, & consequenter in temporariam ejus administrationem ipse legitimus imperans consensit, jam autem quæ nomine legitimæ potestatis geruntur, nonnisi ob publicam utilitatem, vel necessitatem immutari possunt. II. Reliqua quoque firma manent reduce Rege legitimo, quia secus respublica summis perturbationibus misceretur, jam autem salus civitatis suprema lex est.

JUS GENTIUM.

CAPUT I.

De jure gentium generatim.

§. 201.

Gens in triplici sumitur significatione 1. pro multitudine familiarum, quæ genere, & agnatione sibi junctæ sunt. 2. pro multitudine familiarum, quæ idem patrium solum, & mores habent: 3. & quidem in proprio hujus loci sensu pro multitudine familiarum, quæ securitatis fruendæ causa sub communi imperio colligatæ sunt, seu pro *civitate*. Hinc nationes, populi liberi, ac civitates, sive regna sint, sive respublicæ, quacunque demum regiminis forma utantur, etiamsi nexui clientelari sint adstrictæ, aut habeant pactum de alterius majestate comiter veneranda, vel obligentur annum pendere tributum, aut sint feudatariæ, recte tamen gens in sensu proprio dicuntur, quia hæc summitati majestatis non obsunt, ergo sunt multitudo familiarum securitatis fruendæ causa sub communi imperio colligata. *At provinciæ*, quæ alterius parent imperio, et si singularibus prærogativis sint instructæ, in sensu

su stricto gens dici non possunt, quia non habent proprium imperium civile.

§. 202.

Gentes inter se vivunt in statu naturali, quia sibi invicem subjectæ non sunt; propterea tamen potest una gens cum altera esse in societate, quia dantur societates absque subjectione, v.g. systema civitatum, *Hinc* jura naturalia, quibus gaudebant singuli ante unionem civilem, facta hac unione intuitu extraneorum non sunt diminuta, quia intuitu eorum vivunt in statu naturali. *Equidem* Patresfamilias intrando civitatem renunciarunt naturali libertati, & æqualitati, sed tantum respectu propriæ civitatis, non autem respectu extraneorum. *Item* obligationes, & leges naturales, quæ ante unionem civilem ad singulos pertinebant, competunt etiam toti genti, adeoque gens debet curare officia erga Deum erga se, aliasque gentes tam imperfecta, quam perfecta, quia gens est persona moralis composita ex singulis, qui intrando civitatem naturam humanam non exuerunt, quia obligationes, & leges naturales sunt immutabiles. *Immo* jura, & obligationes gentis fortiores sunt, quam singulorum, quia gentis jura & obligationes sunt compositæ ex singulorum obligationibus, jam autem composita obligatio est fortior, quam simplex.

§. 203.

§. 203.

Gens præter jura naturalia potest etiam acquisita habere, quia potest pacta inire, per pacta autem nova jura acquiruntur; *Et quidem* gens potest talia jura sibi comparare, quorum singuli non sunt capaces, sic potest gens partem maris, insulam, fluvium occupare, non item singuli, quia singuli non habent tantas vires physicas, ut ista possent apprehendere, & custodire, habet autem multitudo; *Sed etiam* singuli habent aliqua jura, quæ gens habere non potest, v.g. singuli celebrant nuptias, utuntur patria potestate, quia facultatem generandi non habet corpus mysticum, sed solummodo persona physica. *Hinc* suum gentis a suo hominis diversum est, quia diversa sunt jura gentis a juribus hominis, atqui suum alicujus sunt bona, perfectiones, & jura, quibus is actu est instructus.

§. 204.

Jus gentium jam sumitur pro *facultate morali*, & tunc est facultas moralis agendi, quod lege gentium præceptum est, & omittendi, quod lege gentium prohibitum est, jam *objective* & tunc est complexus legum gentium, jam *subjective*, & tunc est scientia legum gentium. *Jam autem in omni sensu existit jus gentium*, quia existunt inter gentes obligationes, gentes enim inter se ponunt varias liberas actiones, cum quibus connexa sunt vel vera bona, vel vera mala,

con-

connexio autem veri boni, vel veri mali cum actione libera est obligatio: si existunt obligationes, debent etiam existere leges, lex enim est propositio enuntians obligationem; si existunt leges, existit etiam facultas moralis agendi, quod lege præceptum est, & omittendi, quod lege prohibitum est, quod est jus gentium pro facultate morali sumtum, sic etiam, si existunt leges gentium, existit quoque complexus earum, quod est jus gentium objective sumtum, sic denique si existunt leges gentium, existit quoque scientia earum, quod est jus gentium subjective sumtum. Atque hæc scientia si cum agendo jungatur parit *jurisprudentiam gentium*, seu habitum leges gentium demonstrandi, & casus obvenientes illis applicandi, quia omnis jurisprudentia in scientia legum, earumque applicatione versatur.

§. 205.

Licet autem gentes habeant officia tam erga Deum, quam erga se, ea tamen in jure gentium non debent pertractari, quia illa gentes non intuitu alterius gentis, sed intuitu Dei, vel suimet ipsius debent observare, & ideo gens, quæ ista non observat, non dicitur jus gentium violasse, *Deinde* in jure gentium jura majestatica externa pertractanda veniunt. Jus gentium aliud est *naturale*, seu philosophicum, quod ex natura gentium intelligitur, aliud *positivum*, seu historicum, quod gentes inter se
spe-

specialibus pactis constituerunt. Et quidem jus naturale vel est *absolutum*, quod ex natura gentium absque ullo facto derivatur, vel *hypotheticum*, quod ex natura quidem gentis, sed interveniente quoque facto intelligitur, v.g. fœdera servare. *Hinc* principium *possibilitatis* juris gentium remotum est essentia divina, proximum possibilitas gentis, *existentiæ* remotum Dei voluntas, proximum existentia gentis, *cognoscendi* subjectivum recta ratio, objectivum, fines rerum a Deo creatarum, Ita etiam leges gentium naturales sunt immutabiles, necessariae, æternæ, & universales, quia hæc sunt generalia principia, & proprietates juris naturalis hominum, ergo etiam juris naturalis gentium, sicut enim leges naturales hominum ex natura humana, ita etiam leges naturales gentium ex natura gentis deducuntur.

§. 206.

Jus gentium positivum differt ab omnibus juris naturæ partibus, quia illud sola ratione non cognoscitur, sicut jus naturæ. At jus gentium naturale ex iisdem profluit fontibus, ex quibus jus naturæ hominum hauritur, & ideo eadem sunt utriusque disciplinæ leges generales, quia jus gentium naturale est pars juris naturalis hominum, hoc enim dividitur in jus naturæ ethicum, æconomicum, & politicum, ad quod jus gentium naturale refertur: *Objecto tamen differt*, quia natura hominis

a natura gentium diversa est, aliter etiam nascuntur, perficiuntur, læduntur, & intereunt singuli, atque gentes; Ideo fit, ut non paucae existant regulæ, quibus actiones gentium, non item actiones singulorum hominum applicari debent. *Hinc* jus gentium naturale est jus naturæ ad negotia gentium qua talium applicatum, quia jus gentium naturale est quidem pars juris naturalis hominum, ab eodem tamen objecto differt; Et non omnia negotia gentium, v. g. officia erga Deum, sed tantum negotia gentium qua talium ad jus gentium pertinent.

Juris consulti romani jus gentium definiiverunt esse ius, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit. Verum hoc est jus naturale hominum simpliciter tale; fecerunt hoc illi, ut jus gentium distinguerent a jure naturæ, quod dicebant esse jus, quod natura omnia animalia docuit, sed etiam male, quia homines cum brutis confuderunt.

§. 207.

Jus gentium positivum universale non datur, quia pacta inter omnes populos expresse, aut tacite celebrata in medium produci non possunt, plures enim sunt nationes, quæ vix nomine, nedum societate, & commercio aliis innotescunt.

Grotius dicit multa inter gentes moribus, & consuetudine invaluisse. Ita inter aliquas, sed non inter omnes. *Wolffius putat omnes gentes*
vive-

vivere in naturali democratia ita, ut, quod majori parti placet, debeat etiam reliquis placere. Hoc figmentum est, nam non potest probari omnes gentes inter se pactum unionis celebrasse. *Sed omnes gentes vivunt in societate absoluta, Affirmative, sed hæc non facto hominum, sed a natura est instituta, neque a populari, sed a Dei unius imperio pendet. Vattelius provocat ad præsumtas conventiones ob mutuam necessitatem. & utilitatem.* Verum gentes in tales conventiones præsumuntur consentire vel ex lege naturali, vel non, si *primum* obligabuntur eas servare non ex jure positivo, sed ex jure gentium naturali, si *secundum*, valde erunt infirmæ, contraria enim populi declaratione evanescent, nam præsumtio debet cedere veritati.

§. 208.

At datur jus gentium positivum particulare, quia possunt produci inter aliquas gentes inita specialia pacta, diversaque fœdera, quia sunt consuetudines usu, & moribus inter Europæ potissimum populos introductæ, sic ut assidui habeantur legati, ut legatus Romani Imperatoris omnes alios antecedit, &c. Hoc autem studium pluribus indiget subsidiis, nimirum præter jus naturæ, jus publicum universale, & jus gentium naturale, hæc enim sunt fundamenta omnium jurium, comparanda est notitia rerum publicarum, & historiæ populorum, item fœdera, sanctiones pacis, ceremoniæ,

O

ob

observantiæque regionum sunt penitus noscendæ, quia ex his immediate deducitur jus gentium positivum particulare. Jurisprudencia vero gentium naturalis ideo potissimum discenda est, quia omnibus gentibus communis est, ex natura enim gentium derivatur, quia solæ fere gentes vivunt in statu naturali, ergo etiam ex jure naturali sua negotia componere debent, quia ignorantia, & violatio hujus juris non uni tantum, alterive homini, sed integris societatibus infelicitatem, & ipsum interitum adferre potest. *Ceterum convenientia populorum*, seu ratio status cum jure gentium confundi non debet, quia illa non quid sit inter gentes justum, sed quid sit alicui reipublicæ utile declarat, jam autem utile a justo multum distingvitur.

Puffendorfius, & Heineccius negant jus gentium positivum particulare posse dici jus, quod complexus pactorum non constituat leges, hæ enim tantum a superiore feruntur. Sed male, nam lex in sensu lato est propositio enuntians obligationem, jam autem pacta pariunt obligationem perfectam.

C A P U T II.

*De æqualitate gentium, aliisque cum eadem
connexis juribus.*

§. 209.

Non de physica, sed de morali gentium æqualitate nobis sermo est, quæ in eo consistit, quod omnes gentes æqualia habeant jura naturalia, quia vivunt in statu naturali, in quo omnium jura sunt æqualia, quia jura gentium naturalia ex natura gentis deducuntur, natura autem omnium gentium est eadem. *Hinc* quidquid una gens in causis aliarum gentium justum, vel injustum declarat, id quoque in suis causis justum, vel injustum agnoscere debet, quia jura gentium sunt æqualia. *Ex hac æqualitate quælibet gens habet sequentia jura: I. Quælibet gens habet jus se, juraque sua conservandi, quia quælibet persona moralis in statu naturali vivens habet jus se conservandi; Quapropter quælibet gens potest non tantum animo, corpori, bonis, rebusque singulorum civium ab internis, & externis injuriis præcavere, sed etiam efficere, ut unio civilis, forma reipublicæ, leges fundamentales, jura majestatica, eorumque usus perdurent, atque illa omnia, quæ vinculum civile dissolvere, & ita interitum sibi adferre possent, avertere, quia sic se, juraque*

O 2

sua

sua conservabit, qui autem habet jus ad finem habet etiam jus adhibendi media, & removendi impedimenta.

§. 210.

II. Quælibet gens est ab arbitrio alterius gentis independens, quia in statu naturali quilibet habet libertatem a subjectione. *Hinc* potest suas actiones pro arbitrio determinare, dummodo neminem lædat, formam imperii, quæ magis placet, eligere, eandem mutare, quia vi independentiæ nemini tenetur factorum suorum rationes reddere. Est immunis ab *obsequio*, seu habitu alterius arbitrio convenienter vivendi, & *pæna strictæ tali*, seu malo cum actione libera a superiore connexo, quia in his terris neminem hominum habet superiorem. *Sed etiam* non potest gens cives alterius nationis seu in loco nullius, sive tertii deprehensos, aut eorum naves, vel merces suæ jurisdictioni subijcere, quia etiam singuli cives eorumque res non dependent ab arbitrio alterius gentis. *Denique* potest sibi in suo territorio titulum sive imperatoris, sive Regis, sive Ducis pro lubitu assumere, quia potest actiones suas libere, ac nemine alio consulto determinare.

Equidem Aula romana Reges Hungariæ Apostolicos, Galliæ Christianissimos, Hispaniæ Catholicos, Angliæ Fidei defensores, Lusitaniæ Fidelissimos nominavit, Verum hi tituli non proveniunt ex natura civitatis,

tis, neque ideo dati sunt, quasi imperantes civiles in rebus civilibus dependerent a Romano Pontifice, sed quia eidem qua Primati universæ Ecclesiæ in spiritualibus subjecti sunt, & ut fidem catholicam majori zelo tuerentur, & propagerent.

§. 211.

III. Quælibet gens habet jus se perficiendi, quia tale jus habet quælibet persona moralis. *Hinc* potest fovere bonas artes, & bonos mores, suam potentiam mediis licitis augere, suis civibus patrocinari, ne justa iis lucra intercludantur, consequenter potest res, si nullius sint, occupatione, si vero alicui propriæ, modis derivativis acquirere, uti sunt pacta, commercia, hereditates, quia ista sunt media licita se perficiendi. IV. Inter gentes nulla datur naturalis prærogativa, aut præcedentia, quia hæc cum æqualitate jurium componi non possunt, quia quilibet populus, quæcunque demum fuerit regiminis formæ, eadem habet jura tam immanentia, quam transeuntia. Idem dicendum est de Imperantibus, quia hi vivunt inter se in statu naturali, suntque independentes.

Sed dices: aliæ gentes sunt antiquiores, aliæ artibus, & disciplinis magis deditæ, apud alias purior viget religio, aliæ sunt potentiores. Ita, sed hæc tribuunt tantum meritum ad prærogativam adventitiam, non vero pariunt naturalem, nam

ju-

jura naturalia eadem habet juvenis, & senex, doctus, & indoctus, gigas, & pygmæus, pius, & impius, *deinde* nulla gens potest alteram vi externa cogere, ut suam religionem judicet esse puriorem, quia etiam in judicando quælibet gens est independens ab arbitrio alterius, & alioquin coactio externa non cadit in intellectum. *Sed Dariesius, & Vattellius dicunt principem sedem esse prioritatem loci, quo, qui prius eum occupavit, non potest deturbari.* Omnino, sed hæc præcedentia erit tantum facti, & quare non posset, cujusvis locus ut æqualis judicari, uti v. g. si rotundæ mensæ assideatur, vel eodem loco alternatim uti? *Sed Imperator romanorum præ aliis regibus habet prærogativam. Ex pacto speciali concedo, ex natura civitatis, nego.*

§. 212.

V. Quælibet gens in extrema necessitate potest naves alienas arripere, detinere, iis uti aut loca munita, seu fortalitia vicinorum occupare, accedere ad portus alienos pro aqua, & alimentis, sedes quærere, si propriæ sint vi ademptæ, emere res necessarias; quia hoc est jus necessitatis naturale, jam autem genti omnia jura naturalia competunt, jus enim gentium naturale, est jus naturæ ad negotia gentium, qua talium applicatum. *Verum hac in re observandum.* 1. Ut prius omnia media leniora adhibentur, quia non licet adhibere duriora media, quamdiu leniora sufficiunt. 2. Ut al-

ter populus eadem necessitate haud pre-
 tur, quia in pari causa melior est conditio
 possidentis, & alioquin quamdiu jura sunt
 æqualia, unum altero efficacius esse non po-
 test, atque eatenus necesse est omnia in eo-
 dem statu permanere. 3. Ut cessante neces-
 sitate plena fiat restitutio, quia juris hujus
 ratio sufficiens est necessitas, ergo cessante
 necessitate cessare debet etiam rationatum.
Conf. meam expl. jur. nat. eth. §. 143.

C A P U T III.

De gentium humanitate.

§. 213.

Gentium humanitas consistit in officiis gen-
 tium erga se imperfectis, seu in mutua per-
 fectione: *Obligantur gentes se mutuo perficere*, quia
 quælibet gens tenetur se perficere, sed nulla
 se sine auxilio aliarum perficere potest, nulla
 enim gens in medium proferri potest, cui
 non aliquando ab aliarum gentium rebus,
 vel operis saltem aliqua major perfectio ad-
 feratur, ergo se mutuo perficere obligantur.
Hinc gentes debent esse comes, humanæ, mi-
 sericordes, & quidem non tantum erga ami-
 cas, sed etiam inimicas gentes, quia nemi-
 nem licet odisse; Ideo fit, ut tam in prospe-
 ris rebus v.g. occasione nuptiarum, nativi-
 tatis, coronationis, pacis, vicini populi ac eo-
 rum

rum rectores gaudium, quam in adversis, uti mortis, perduellionis, incendii, terræ motus dolorem sibi invicem testari confveverint, quia sic amorem internum signis externis declarant. Atque hanc amoris significationem exhibere tenentur gentes etiam hostilibus, & diversæ religionis populis, quia officia humanitatis non in externis quibusdam qualitatibus, aut determinata religione, sed in ipsa gentium natura fundantur, quæ apud omnes gentes eadem est.

§. 214.

In specie ex humanitate una gens alteri genti obligatur I. Veram religionem doctrina, & exemplo instillare, quia præterquam quod contrariæ in religione opiniones manifestum errorem, aut ignorantiam alterutrius gentis arguant, veritas enim tantum una est, perpetuis etiam litibus, atque odiis præbent occasionem, cum contra ex uniformi, rectaque divini cultus cognitione, novum quoddam, idque fortissimum societatis vinculum nascatur, Sed etiam ad hoc efficiendum gens duplici stringitur officio: *altero* erga supremum numen, hujus enim gloriam omnes gentes manifestare debent, *altero* erga alios homines, hos enim ab errore adeo pernicioso liberare verus amor est. *Hinc* collegium de propaganda vera religione institutum laudari satis nequit: At vituperari debet illorum

rum

rum impietas, qui quamcunque Deum colendi rationem putant esse idoneam, dummodo physica civitatis potentia inde accipiat incrementum, quia isti physicam perfectionem morali, & causam propriam præferunt causæ Dei.

Sunt quidem fortes rationes pro tolerantia religionum, Sed illæ non probant toleratam religionem esse veram, ast vim, metum, ac coactionem ad tradendam veram religionem inepta esse media.

§. 215.

II. Scientias, & artes sibi communicare, & ideo si una gens ad alteram Geometras, Astronomos, Medicos, Historicos ableget, debet iis accessum, & cetera media ad optatum finem perveniendi concedere, ita olim Roma ex græcia materiam XII. tabularum accepit: quia hac ratione alterius gentis intellectum, & voluntatem perficit, studia enim litterarum, & ingenuæ artes homines reddunt cultiores, atque mores solent emollire. III. Obligatur gens una alterius gentis gloriam, & existimationem promovere, atque efficere, ut ea, quæ ad ejus necessitatem, utilitatem, aut etiam jucunditatem pertinent, facilius consequatur, quia sic statum ejus externum perficiet, status enim externi perfectio in aucta gentis existimatione, & gloria, rerumque omnium abundantia continetur. Et quidem

dem gens una alteri non tantum ea præstare debet, quæ accipienti sunt utilia, danti autem parum damnosa, v. g. consilium in dubio negotio, medicinam grassante morbo, operam pro pace concludenda, sed etiam talia, quæ nonnisi cum diminutione rerum propriarum tribui possunt, v. g. annonam penuria ingruente, militem, quo injustus hostis depellatur, quia utrumque ad perficiendum alium valet.

§. 216.

Atque hæc gens una alteri debet præstare vel gratis, seu ex beneficentia, vel saltem ex contractu permutatorio, seu ex officiositate, quia ad humanitatem & beneficentia, & officiositas refertur. Plerumque tamen gentes ista sibi non gratis præstant, sed per commercium, quia nemo alteri jure perfecto aliquid gratis dare tenetur, si ille vicissim aliquid præstare possit, secus enim frustranea fuisset dominiorum introductio. *Est vero commercium longe utilissimum gentibus: quia alias multarum rerum usu, quas vita humana desiderat, ob locorum distantiam deberent carere, non enim omnis fert omnia tellus. Quapropter debent 1. Emporia, nundinas, & portus constituere tutos, quo merces invehî, commodeque permutari sine magna mora possint. 2. Nominare Consules, seu personas, quæ in emporiis, & portibus pri-*

privilegia suæ nationis custodiant, & lites inter mercatores ortas breviter, & sine magnis sumtibus definiant, quia hæc sunt media commercium promovendi. 3. Non facile concedere *propolium*, seu privilegium emendi res invectas, antequam eas aliis emere liceat, aut *jus stapulæ*, hoc est privilegium listendi merces in flumine publico, ut eas vendere, aut secus tributum præstare necesse sit. 4. Abrogare leges duras in peregrinos latis, nimiaque vectigalia, quia hæc commercia impediunt, jam autem qui obligatur ad finem, debet adhibere media, & tollere impedimenta.

Dicet fortasse aliquis, a regulis politices alienum est, iis præbere auxilia, qui ea ad nostrum interitum convertere possunt. Ita, si nullus in præstatione beneficii servetur modus, ut si hostibus arma, aut annonam suppeditet, aut artem aptiora conflandi tormenta, sale condiendi pisces, aliaque arcana opificia statim prodant, cum graviore enim proprio incommodo aliis prodesse non obligamur, nam in conflictu minus malum præferendum est majori.

§. 217.

Gens, quod uni genti præstat, id ipsum potest alteri sine injuria denegare, quia fieri potest, ut illud idem alteri nec possit præstare, aut nonnisi cum graviore suo detrimento, *Deinde in collatione beneficiorum ordo-*

do-

do est tenendus, ut pari in causa ii, a quibus plura in nos sunt profecta beneficia, ceteris præferantur, quia pro istis militat etiam gratitudinis, adeoque composita, & fortior obligatio. *Hinc* cujusvis populi iudicio relinquendum est, an, & quomodo valeat aliis opem ferre, v.g. an arbitri munus inter duos beligerantes possit suscipere, quia ille optime novit suas circumstantias: Quapropter, si commercia sint pacto speciali inita, ab iis pro libitu recedere non licet, quia pacta servari debent, sin minus, tunc potest ea gens vel prosequi, vel restringere, vel mutare, vel etiam penitus tollere, quia cujusvis gentis iudicio debet relinqui, an, & quomodo velit aliis opem ferre; Quia fieri posset, ut merces æquo pretio emi, vel vendi nequeant, vel ut res, aut personæ morbo pestilenti sint infectæ, quo in casu aut in finibus territorii 30, vel 40, dierum mora possunt detineri, aut plane arceri; quia nemo cum graviore suo detrimento alteri prodesse tenetur.

§. 218.

IV. Denique ex humanitate obligatur gens negotia in alieno territorio gesta in suo quoque pro firmis, & validis agnoscere, v.g. jura nobilitatis, majorennitatis, uti etiam testamenta, matrimonia, si legibus loci, in quo celebrantur, sint accommodata, quia hoc etiam pertinet ad perfectionem status

ex-

externi, quia secus alia gens utetur jure re-
torſionis, quæ res commercia, atque amici-
tias civitatum mirum quantum perturbare
poſſet. *Niſi negotia in alieno territorio geſta pro-
priis adverſarentur legibus*, v. g. ſi civibus cum
peregrina nuptiæ prohiberentur, quia talis
actus, utpote ſine jure poſitus, eſt nullus.

*Wolſius putat ſimpliciter omne teſtamentum judi-
ciale apud unam gentem factum, ab alia quoque eſſe
admittendum, quod ea debeat noſtram juridiſtionem
agnoscere.* Verum gentis juridiſtio in ſuo va-
let territorio, non extra illud.

§. 219.

Ad officia quidem humanitatis nulla gens
cogi poteſt, quia ad officia imperfecta non
datur coactio: Obſervari tamen debent, quia
cum eorum cuſtodia multæ ſunt connexæ uti-
litates: *amicitia, commercium, auxilium*, contra
transgreſſoribus non levia ab aliis populis
imminent incommoda: *jus reſtorſionis, ſimulta-
tes, odium, & ipſum bellum.* Poſſunt autem hæc
officia etiam perfecta fieri, ſi vel ſumma in-
gruat neceſſitas, vel pactum accedat, quia
tunc non jam in merito, ſed in ſuo gentis
habebunt rationem ſufficientem.

*Davieſus negat dari officia imperfecta inter gentes,
quod gens non qua gens, ſed qua homo tantum debeat
alias gentes amare.* Sed jura gentium coaleſcunt
ex juribus ſingulorum: *Dein plura dantur offi-
cia imperfecta, quæ nec cadunt in ſingularem*

ho-

hominem, v. g. Acta in alieno territorio rati-
 habere, iusto cum exercitu venire in auxilium.

C A P U T IV.

De iustitia gentium absoluta.

§. 220.

Iustitia gentium consistit in non lædendis aliis gentibus, est autem alia *absoluta*, quæ ex natura gentium absque ullo facto intelligitur, v. g. Gentis alterius suum non violare, alia *hypothetica*, quæ accedente primum facto cognoscitur, v. g. fœdera observare. Dantur officia iustitiæ inter gentes, quia dantur inter singulos, ergo etiam inter gentes, jura enim, & officia naturalia gentium ex juribus, & officiis singulorum coalescunt. *Hinc* quæ gens hæc officia violat, iniusta est, ergo lædit, ergo contra eam datur jus cogendi. Sunt vero in specie iniustæ gentes I. Quæ de aliarum æqualitate, & independentia, vel alio quodam jure majestatico quidpiam detrahere conantur, quæ legitimam imperii formam a populo electam mutare, aut evertere student, quæ territorium turbant alienum, quæ externorum civium personas, aut etiam res violant, quia ista omnia ad suum gentis spectant, qui autem suum alterius violat, iniustus est. II. Quæ aliquid in
 con-

contemptum, aut contumeliam alterius gentis moliuntur, vel absque speciali pacto peculiare titulos, atque honores prætendunt, quia bonam alterius existimationem, & independentiam violant.

Forte dices 'a qualibet gente posse titulum, qui placeat, assumi. Omnino pro suo territorio, sed non pro alieno præsertim prætensive.

§. 221.

III. Injustæ sunt gentes, quæ exterorum negotiis ita se immiscent, ut de iisdem iudicium affectent, v.g. proprium Dei colendi modum aliis vi obtrudendo, vel alienorum subditorum contumaciam re, opera, aut consilio sustentando, vel alteri populo qualitates Regis eligendi præscribendo; quia tale iudicium violat æqualitatem, atque independentiam gentium. IV. Quæ invita altera gente in ejus territorio possessiones capiunt, milites conducunt, fœminas matrimonii causa abducunt, quia ista sunt in *terro* suo gentis, cujus violatio injustitia est. V. Quæ alteram gentem impediunt, ne cum extraneis commercia excolat, vel ne ab amicis obtineat auxilia, vel ne modis licitis suam possit augere potentiam, quia is etiam lædit, qui alterum in exercitio sui juris impedit.

§. 222.

Ast illa gens injusta dici non potest, quæ cum hac potius, quam cum illa gente exercet commercium, quæ propriis mercibus majus
sta-

statuit pretium, quam eas comparare volentibus æquum esse videatur, quæ denique ab actibus, v.g. a collatione novi tituli, quos uni civitati concedit, alteram sine contumelia excludit, quia hoc jure suo facit, nempe libertatis naturalis, talis autem neminem lædit, ergo nec injustitiæ argui potest.

C A P U T V.

De juribus gentium circa dominia, & proprietatem.

§. 223.

Datur etiam inter gentes dominium rerum, quia datur inter singulares personas, jam autem gentes utuntur jure singularum personarum. *Deinde* jure naturali hypothetico datur rerum dominium tam modo originario, quam derivativo, atqui jus gentium est jus naturæ ad negotia gentium qua talium applicatum. *Denique* constat gentes territorium suum possidere, omnem inde utilitatem percipere, ac de eodem pro arbitrio disponere posse, quod dominium est.

Fortè putas rerum dominium sine consensu aliarum Gentium non potuisse induci, talem autem consensum non posse probari, Sed qui jure suo utitur, non eget consensu alterius, ita olim quilibet homo

pa-

potuit occupare res citra consensum alterius. *Hinc perperam Bynkershoek, & Gribnerus originem domini juri civili adscribunt.* Quia poterant homines occupare res nullius, antequam in civitatem intrassent. *Sed sola possessio physica non tribuit dominium.* Affirmative, immo inane foret dominium, si illud a perpetua detentione physica rei cujuslibet penderet, multarum enim rerum non posset haberi usus. At licet dominium corpore, & animo aquiratur, solo tamen animo retineri poterit, possessio enim juridica a physica separabilis est, nam dominus rei suæ dominio se sive toto, sive pro parte abdicare potest.

§. 224

Et quidem gentes dominium rerum modo originario aquirunt, si rem nullius, actu physico, & animo sibi habendi apprehendant, quia ista requiruntur ad occupationem, quæ est modus originarius dominium aquirendi. Res tamen, quæ a gente occupantur, non fiunt immediate singulorum propriæ, sed sunt tamdiu in communione positiva, seu condominio omnium, donec vel in minores societates, vel in singulos cives certæ portiones distribuantur, quia occupatio facta est per singulos simul sumtos. *Hinc aliæ res sunt communes, quæ sunt in communione positiva, aliæ publicæ, quæ sunt in dominio populi, aliæ universitatis, quæ sunt in dominio minoris alicujus societatis, aliæ*

P

fin

singulorum, quæ sunt in dominio singularis cujusdam personæ. Sicut autem res publicæ possunt fieri singulorum, ita vicissim res singulorum possunt esse publicæ, quia quilibet dominus de re sua potest pro arbitrio disponere.

§. 225.

Gens in occupato a se territorio acquirit generale dominium rerum omnium ad territorium pertinentium, adeoque quidquid supra, vel infra terram est, sive id *natura* proveniat, uti sunt montes, sylvæ, pascua, fluvii, lacus, feræ, metalla &c. sive *industria* producat, uti domus, arces, villæ, oppida, urbes, &c. id omne proprium est totius gentis ita, ut illa invita alter nec res jacentes occupare, nec in territorio morari, immo nec illud ingredi ausit, quia tale dominium acquirit quilibet homo in occupato fundo, atque iste est effectus domini, ut dominus de re sua possit cum exclusione aliorum disponere.

Sam. Coccejus dicit esse signum tale dominium, quod possessio physica ratione totius regionis deficiat. Sed neque Patrifamilias ad occupandum fundum opus est, ut singulas glebas circumambulet, dummodo ponat limites, jam autem gens vel limitibus naturalibus, quales sunt montes, fluvii, vel artificialibus, quo pertinent leuæ, pedes, occupatum territorium circumscribit. Grotius autem putat solum vacuum, & sterile non esse occupatum, quod non excolatur. Verum hoc potest in-

Infervire vel pascendis gregibus, vel avertendis hostium incurfionibus; Estque pars territorii, jam autem qui totum occupavit, recte cenfetur etiam partem occupaffe. *Sed ad minimum feræ ex alterius territorio transfuentes non funt in dominio gentis.* Negatur, nam naturaliter accedunt, funtque incertæ originis, jam autem naturalis accessio incertæ originis est primi occupantis.

§. 226.

Interim I. Loca ab alio populo, vel etiam familiis segregibus inhabitata, etiamfi illæ stupidæ, proprietate abutentes, nullius humanitatis, & religionis forent, non possunt occupari, quia non funt nullius, occupari autem possunt tantum res nullius. II. Non potest occupare gens fundos cultura, & cura, omni- que alio usu vastiores, & multo minus oceanum, quia res inexhausti usus, & quæ custodiri nequeunt, occupari non possunt. *Hoc tamen* de portibus, littoribus, fretis minoribus, aliisque partibus maris, quæ territoria populorum aluunt non valet, quia hæc & usui esse possunt, v.g. capiendis piscibus, margaritis, corallis, faciendoque sali, & vicinis classibus, atque tormentis custodiri; III. Ad occupationem non sufficit aliquid vidisse tantum, aut scire, ubi illud sit, aut medio non idoneo apprehendere; quare si gens una insulam vacuum detegeret, aut etiam grandioris tormenti globum in illam

vibraret, altera vero eandem ingrederetur animo sibi habendi, hujus, non illius insula fieret propria, quia ad occupationem requiritur factum sufficiens rem in vires physicas redigendi.

§. 227.

Occupata regione non etiam occupatur imperium in homines ibidem per loca deserta vagantes, quia homines nec sunt res, nec nullius, sed personæ sui juris. *Hinc*, si nulli homines segreges in terris occupatis reperiantur, tunc gens non tam novum occupat imperium, quam potius vim antiqui in eos extendit, qui provincias ita acquisitas sive perpetuæ habitationis causa, sive tantum ad tempus accedunt: quia gens vi dominii, & juris territorialis potestatem habet omnes ab aditu rei suæ excludendi, consequenter nemini ingressum ad suas terras aliter concedere intelligitur, quam si primo legibus negativis de non nocendo civitati generatim, dein etiam legibus affirmativis, quæ expresse in advenas feruntur, morem gerat, ergo qui alienum territorium intrant, his legibus se tacite subjiciunt, ergo ab imperio, & jurisdictione domini territorialis pro tempore commorationis pendent.

§. 228.

Ex quo conficitur I. Ut imperans possit causas advenarum controversas cognoscere, & decidere, quia advenæ sunt subditi tempo-

ra-

rarii, sed subditorum causas imperans potest cognoscere, & decidere. Atque ejus sententia in peregrinos lata justa præsumi debet, quia ab eo lata sententia, qui eam ferendi jus habet, præsumi debet justa ob jus connatum bonæ existimationis. II. Ut delinquens in alieno territorio possit ea pœna affici, quæ in foro delicti obtinet, quia sub ea conditione censetur esse admissus. III. Ut jus albinagii humanitati quidem gentium repugnet, quia impedit commercia, non tamen justitiæ, quia peregrini scientes in aliquo regno tale jus vigere, intrando illud eidem oneri se subjiciunt.

Non opponas autem: injustam esse actionem latronis, qua peregrino res aufert. Quia latro invito aufert, imperans autem volenti, jam autem in juribus permissivis volenti non sit injuria.

§. 229.

Modi derivativi acquirendi inter gentes sunt: *alienationes, oppignorationes, servitutes, testamenta*, quia gentes rerum suarum habent dominium, ergo de illis possunt pro libitu disponere, ergo in alias gentes suum dominium transferre, quod est modus derivativus acquirendi, huc tamen non pertinet usucapio, quia gentes vivunt inter se in statu naturali, in quo usucapio locum non habet. Interea gentes in pari causa, dum nimirum jus ex utraque parte dubium est, sufficienter se tuentur vel vi dominii putativi, vel possessionis immemorialis, quia

quia sunt bonæ fidei possessores, Ceterum optandum foret, ut inter gentes arbitraria quædam usucapio statueretur, quia negata usucapione prætensiones gentium majorem vim obtinent, ac firmitatem ita, ut sæpe in mutuas cædes, & apertum bellum erumpant, jam autem harum rerum causam tollere pro felicitate humani generis optandum est. *Conf. meam expl. jur. nat. eth. § 161.*

C A P U T VI.

De officiis inter gentes, quæ utilitatis sunt innoxia.

§. 230.

Officia innoxia utilitatis inter gentes sunt, quæ sine diminutione sui gentis præstantur, adeoque genti, quæ præstat, non sunt noxia, illi autem, cui præstantur, sunt utilia, alia sunt *affirmativa*, quæ in agendo, alia *negativa*, quæ in patiando consistunt; Ad officia affirmativa præstanda nulla gens potest cogi, potest autem ad negativa, quia hæc officiis perfectis, illa imperfectis accensentur: *Vide jur. nat. eth. § 121* jus enim gentium est jus naturæ ad negotia gentium qua talium applicatum. *Interim* circa officia innoxia utilitatis negativa duæ plerumque nascuntur facti quæstiones: *primum*, an al-

te-

terius desiderio sola patientia satisfiat, deinde an non hanc patientiam multa, eaque gravia incommoda consequantur, quorum si alterutrum eveniat, cessant esse officia innoxiae utilitatis, sic officium innoxiae utilitatis negativum est, si extranei veluti studiosi, artifices, aut mercatores per vias, fluvios publicos tantum transeant, sed si sint exploratores, aut merces ferant vel vetitas, vel contagiosas, tunc profecto eos per territorium transire parati non erit officium innoxiae utilitatis.

§. 231.

Quapropter hac in re ista cautela est observanda: Ut gens non prius judicet sibi impedimentum poni in exercitio libertatis naturalis, quam altera gens nudae patientiae officium rogata, illud nulla adducta probabili causa denegaverit, quia saepe noxia sunt genti, quae altera innoxia esse putat.

Dices forte, non obligari gentem ad dandam rationem denegatorum innoxiae utilitatis officiorum. Sed male judicas, nam haec officia natura sua sunt innoxia, & nonnisi ob incidentes circumstantias possunt esse noxia, jam autem omne naturale tamdiu praesumitur, donec probetur contrarium, ergo nisi gens haec officia denegans probet sibi esse noxia, alteram laedit, quod non licet etiam in statu independentiae, Sed si genti navis reparatio, vel alimenta essent necessaria, possent gratis, Et cum detrimento alterius gentis vini.

di

dicari, ergo etiam officia innoxie, utilitatis. Disparitas est, nam in primo casu confligunt officia necessitatis erga se cum officiis utilitatis erga aliam gentem, in secundo autem propria commoditas cum detrimento alterius gentis, jam licet propria necessitas possit præferri alterius utilitati, non tamen propria commoditas detrimento alterius.

§. 232.

Hinc I. Non est injusta gens, quæ exercitui, qui vel novas quærit sedes, vel contra injustum hostem movetur, transitum per suum territorium denegat, nisi omnimodam præstaret securitatem, quia alias non est officium innoxie utilitatis, nam. 1. talis armata multitudo consumit annonam in alieno territorio, unde potest caristia oriri. 2. etiamsi annonam secumferat, potest tamen tumultus excitare. Atque 3. licet id ob jus connatum bonæ estimationis non præsumamus, fieri tamen potest, ut hostis exercitum transeuntem præveniatur, & in alieno territorio theatrum belli excitet, quæ omnia noxia sunt.

*Neque hisce adversatur, quod ajunt, jus unius alterius metu haud infirmari, dein vias publicas in communi-
one primæva permanfisse.* Nam imprimis jus, quod in utilitate innoxia fundatur, evanescere debet, ut primum utilitas noxia evadit, atque metus iste non est vanus, sed probabilis, & conjunctus cum vera collisione officiorum erga se, &

er.

erga alios. Deinde communio viarum est commentum, quia gens occupando territorium occupavit etiam vias publicas, utpote partem.

§. 233.

II. Non est injusta gens, quæ domo ejectis domicilium denegat, quia non est officium innoxie utilitatis, ab illis enim imminet periculum cum ob malitiam ejecti sint. III. Non est injusta gens, quæ advenis solum desertum, ac sterile non concedit, quia non est officium innoxie utilitatis, non enim fit sine diminutione rerum. IV. Non est injusta gens, quæ peregrinis inopia feminarum laborantibus connubia cum suis denegat, quia hoc etiam fit cum diminutione iuris, quod civitas in feminas habet, Et si Rex Regi, civis concivi vi libertatis naturalis filiam negare potest in matrimonium, etiam gens genti; Accedit æqualem fere nasci numerum marium, & feminarum, ergo si harum major copia ex regno extraheretur, multi ex propriis subditis sine uxoribus esse deberent, quod noxium est impopulationi.

Et quamquam improba necessitas jus quærendæ habitationis tribuat, nuptias tamen armata manu expetere non licet. Quia se conservare absoluta est obligatio, non vero matrimonium inire, Raptus præterea repugnat mutuo amori, quo nuptiæ conciliari debent, Sed saltem consentientes feminas rapere licebit. Nequaquam, nam feminæ in raptum

tum consentire nequeunt ob subjectionem, quæ civitati suæ adstringuntur.

§. 234.

V. Etsi denique gentes non sint injustæ, quæ peregrinos secluso statu necessitatis in suum territorium non recipiunt, peccant tamen contra humanitatem, quia illos non perficiunt; At tunc nec inhumanitatis argui possunt, quando angustum habent territorium, vel a religionis diversitate turbas metuunt, vel si ignava foret multitudo, aut perfida, quæ abuti beneficio, & ipsos antiquos habitatores expellere posset, quia nemo tenetur humanitatem cum graviore suo detrimento exercere.

C A P U T VII.

De conventis, & sponsonibus publicis.

§. 235.

Conventa publica sunt pacta inter gentes, vel earum Rectores qua tales inita: *Utilia sunt*, quia licet quælibet gens alteram perficere etiam absque pacto obligetur, hæc tamen obligatio tantum imperfecta est; conventa autem perfectam pariunt obligationem: Sed probe secerni debent a privatis conventis, quæ nimirum civis cum cive, aut cum populo externo, vel imperantes inter se ineunt in negotiis pri-

vatis, v.g. si filia a rege alteri regi despondeatur, quamquam etiam hæc eo sensu *publica* dici possunt, quatenus ad totum populum pertinet omnes a suis civibus injurias præcavere. Conventa publica vel sunt *pactiones*, seu conventa publica, quæ ad singularem tantum, & transitoriam præstationem tendunt, vel *fædera*, seu conventa publica, quæ obligationem quamdam durabilem, & specialem societatem inter duas, vel plures gentes stabiliunt. *Pactionum innumere propemodum sunt species*, quia singulares, & transitorie præstationes fere infinitæ sunt, casus enim particulares sine fine cogitari possunt. Omnes autem servandæ sunt, quia sunt pacta, quæ servari debent.

§. 236.

Fædera autem vel sunt *simplicis amicitie*, quæ id constituunt, quod jam antea juris erat naturalis, v.g. pactum de non lædendo; hæc a nonnullis pudenda vocantur, quod aliquam infamiam habeat, id pacto promittere, ad quod etiam sine pacto perfecta datur obligatio: Utiliter tamen ineuntur cum hostibus, & iis, qui peregrinos hostium loco habent, quia tales si non sanctionia legis naturalis, ad minimum pudor perfidiæ a læsione deterret; vel *arctioris cujusdam conjunctionis*, quæ naturalibus officiis aliquid superaddunt; v. g. pactum de vectigali pro mercibus non solvendo, vel non ultra cer-
tam

tam quantitatem, vel ut delinquentes mutuo extradentur, ut mutua sit inter duas gentes successio, ut certus equitum, peditum, vel navium numerus ducatur contra communem hostem, &c. Hæc non sunt pudenda, quia non est pudor id pacto promittere, ad quod naturalis saltem perfecta non existit obligatio.

§. 237.

Fœdera arctioris conjunctionis vel sunt *æqualia*, in quibus gentes vel eadem, vel æquipollentia sibi mutuo promittunt, vel *inæqualia*, in quibus gentes nec eadem, nec æquipollentia sibi promittunt: Hæc vero inæqualitas quadrupliciter fieri potest 1. *ratione præstationis*, si ex una parte plus promittatur, quam ex altera. 2. *ratione honoris*, si una gens promittat se alterius majestatem comiter, id est, cum veneratione conservaturam. 3. *ratione libertatis*, si una gens in gratiam alterius juri cuidam permissivo renuntiet, v. g. quod velit moenia diruere, navigatione abstinere, certam gentem bello non aggredi. 4. *ratione imperii*, si ita sit conventum, ut pars quædam potentialis imperii, vel ejus exercitium a consensu alterius gentis dependens efficiatur: veluti ne bellum cuiquam facere, vel copias conscribere liceat injussa alterius gentis. Tale fœdus imminuit majestatem, quia in pri-

primo casu imperium fit minus plenum, in altero limitatum: At reliqua nihil imminuunt de imperio, nullam enim involvunt dependentiam.

§. 238.

Porro aliqua fœdera sunt *realia*, quæ etiam ad successores transeunt, aliqua *personalia*, quæ tantum ad dies vitæ paciscentium durant. Et quidem in dubio omnia foedera præsumenda sunt esse realia, quia tendere debent ad utilitatem publicam, quæ extincto monarcha non extingvitur, nisi contrarium appareat vel ex *verbis*, ut si fœdus ad dies vitæ principis ineatur, vel ex *causa contrahentium*, ut si militare imperium senior, vel peritior fœderatus obtineat, vel ex *natura negotii*, ut si tutelæ gestio promittatur, quia personales qualitates personam non egrediuntur. Attamen propterea non est personale fœdus, quod nomina paciscentium monarcharum sint inserta, quia hoc ideo fit, ut constet inter quos sit fœdus initum; Sed nec ideo personale efficitur fœdus, quod ad tempus, v. g. ad quinquaginta annos, vel ad certum reipublicæ statum sit restrictum, quia in utraque specie obligatio ad successores imperantes etiam plures transire potest, tale autem fœdus est reale.

§. 239.

§. 239.

Omnis autem generis fœdera legitime inita sancte sunt servanda, quia sunt conventionum publicorum species, ergo pacta, sed pacta servari debent, deinde, violatio foederum multis, id est communi gentium saluti adversatur, ergo gravis læsio est, atqui lædere non licet. Si ad fœdera inæqualia, irrepsit error, vel dolus substantialis, sunt nulla, quia pacta in tali errore inita sunt nulla, si vero error fuit tantum accidentalis, valent, quia pacta in errore accidentali inita valida sunt, Illi tamen error nocet, qui est illius causa, quia qui est causa causæ, est etiam causa causati. Quodsi in fœderibus inæqualibus nullus intercessit dolus, nulla competit restitutio prætextu læsionis, quia reipsa nulla est læsio, plures enim possunt subesse justæ causæ, ob quas ab æqualitate recedatur.

Equidem ad mutua gentium officia pertinet, ut æquitatis habeatur ratio in fœderibus. Sed æqua sunt fœdera etiam inæqualia, quæ mutuo consensu fiunt, sicut naturaliter justum, & æquum est pretium, quod communi consensu pacifcentium introducitur, *Deinde* non requiritur physica semper æqualitas, sed sufficit moralis, moraliter autem æqualia sunt, quæ pacifcentes talia judicant.

§. 240.

§. 240.

Si de fæderibus dubium oriatur, illa juxta regulas de interpretatione pactorum datas *in jur. nat. eth.* §. 204. explicanda sunt, quia fædera sunt pacta. Sic v.g. fœdus, ne populo bellum infcio altero facere liceat, necessariam defensionem haud excludit, quia sequeretur absurdum, videlicet interitus populi: Et alioquin per bellum simpliciter prolatum intelligitur bellum offensivum. *Vel* si bellum contra alterius socios susceptum non iri promittatur, præsentés intelliguntur socii, non futuri, quia verba debent substratæ materiæ esse conformia. Fædera possunt etiam tacite iniri sicut alia pacta, & ideo, quæ natura insunt conditiones fæderibus, observari debent, quia ea est vis pacti taciti, quæ expressi: Ita qui promisit auxilia, sed habet domi suæ hostem, ea præstare non tenetur, Et petens colloquium, hoc ipso etiam pollicetur id collocutoribus fore innoxium, quia hæ conditiones sunt naturales, alias absurdum sequeretur.

§. 241.

In concursu plurium fæderum pôtissimum belliorum, si omnibus satisfieri nequeat, illi genti sunt prius præstanda auxilia, quæ prius fœdus inivit, quia qui prior tempore, est potior jure. *Nisi forte* illa gens gereret, bellum manifeste injustum, quia injustum hostem adjuvare non licet. Qui tamen fœdus inivit se-

cun-

cundum, & prius ei contrarium dissimulat, tenebitur indemnitate læso præstare, quia egit dolo, ergo læsit, atqui lædens tenetur damnum reparare. Si vero ex duabus gentibus fœderatis nulla habeat temporis prærogativam, tunc si bellum gerant contra extraneum, utriusque simul imploranti pro rata danda sunt auxilia, quia sunt promissa: sed si se fœderati invicem bello laceſſant, neutri in causis dubiis possunt dari auxilia, quia secus ejusdem gentis copiæ contra se pugnarent, quod pacto unionis primo adversatur.

§. 242.

Licitum est fœdera inire cum gentibus etiam diversæ religionis, & quidem non tantum nudæ amicitie, & commerciorum, sed etiam bellica propter salutem publicam, quia fœdera sunt jure naturæ licita, sunt enim pacta de re honesta, nempe ut a læsionibus abſtineatur, vel ut se gentes mutuo defendant, atque perficiant, jam autem quod jure naturæ licitum est, id sine discrimine religionis cum quocunque licet inire, juris enim naturalis omnes homines capaces sunt. *Deinde* Certum est christiano privato licitum esse implorare officium judicis, aut socii infidelis contra debitorem, aut latronem christianum, ergo etiam gentibus. *Denique* hoc in sacris litteris est plene permissum: Sic Judas Machabæus cum romanis fœdus pepigit. *I. Mach. c. 8. & 12.*

Fru.

Frustra allegas in contrarium leges divinas positivas, aut Bullas Pontificum romanorum. Quia hæc sonant de fœderibus ob externas causas illicitis, uti si fierent in contumeliam Dei, vel detrimentum veræ religionis.

§. 243.

Fœdera confirmantur & *modis communibus*, quibus confirmantur pacta, uti est juramentum, pignus, fidejussio &c. quia fœdera sunt pacta; & *modis propriis*, uti sunt Obsides, & gvarantia. *Obsides* sunt personæ, quæ consensu unus imperantis in alterum transferuntur, ut ibi resideant quasi pignus in securitatem rerum præstandarum: Ex qua definitione sequitur

1. In obsidum datione non vitam, sed libertatem tantum obsidis oppignorari, quia obsides dantur vi juris eminentis, quod se ad vitam innocenti non extendit.
2. veri nominis obsides non dari nisi ab imperante, quia huic soli competit jus eminens.
3. posse dari tantum subditos, eosque etiam invitos, quia in subditos licet invitos datur jus eminentis. *Hinc* obsides possunt dari feminae, & clerici, quia sunt subditi, non tamen peregrini inviti, quia tantum ad actiones negativas obligantur: Sed etiam personæ, quæ vi, & armis abducuntur in securitatem contributionum mancipii magis, quam obsidis jure censentur, quia non dantur consensu imperantis.
4. Obses etiam invitus fugere non potest, quia secus non haberetur

securitas fidei, ob quam datus est; *Hinc* obses potest in honesta custodia detineri, quia datus est quasi pignus in securitatem rerum præstandarum: Neque eum aufugientem recipere suæ civitati licet, quia ageret contra pactum.

5. Obses tamen non fit statim servus, quia datus est tantum in securitatem quasi pignus, jam autem pignore uti non licet; *Nisi* gens obsidem dans fidem interpositam non impleret, quia sub hac conditione ejus libertas fuit oppignorata: Sed etiam tunc ejus bona non possunt in fiscum redigi, quia non ejus bona, sed tantum libertas fuit oppignorata, *Nisi* ipse pro sua gente fidejussisset, vel expromississet, quia tunc evadit debitor ita, ut hæc obligatio etiam ad ejus heredes transeat, quia heres succedit in omnibus realibus obligationibus defuncti. 6. Obses causa, ob quam datus est, impleta, in aliam retineri non potest, quia etiam pignus soluto debito primo restitui debet, Et calamitosa foret conditio obsidis, si tamdiu deberet in custodia detineri.

Neque dicas legem esse juris civilis romani: Pignus ex una causa datum ob aliud debitum retineri posse. Quia jus romanum non est jus naturæ, Et licet jure naturæ detur pignus quoddam naturale in omnibus bonis debitoris, illud tamen indeterminatum est. Denique dato non concessio: disparitas est, denegata pignoris restitutio nocet soli debitori, ast incommoda esset no-

va hæc detentio obsidi, qui eatenus fidejussori potius comparandus est, habetque beneficium ordinis.

§. 244.

Gvarantia est promissio adjectitia, quam populus extraneus uni, vel utrique contrahentium facit, fidem datam servatum iri: qui talem promissionem adjicit, vocatur *gvarandus*. Iste obligatur auxilium bellicum præstare contra gentem fædus violantem, quia promissit fidem datam servatum iri, quod si lenioribus mediis non possit, tenetur bello efficere, secus violatæ fidei reus evaderet; *sed non ante* obligatur dare auxilia bellica, quam fuerint implorata, quia fieri potest, ut gens læsa iis non indigeat, vel plane reparationem suæ læsionis intermittere velit. *Sic etiam* non obligatur dare auxilium in aliis causis, aut contra alias personas, quia nemo aliter obligatur ex pacto, quam se obligatum velle declaraverit, atque res inter alios actæ aliis non possunt præjudicare. Differt autem gvarantia a *fædere defensivo*, quod hoc per se possit subsistere, illa vero semper aliud præcessisse fædus supponat; item a *fidejussione*, quod in hac solutio, in gvarantia autem auxilium bellicum promittatur. Hoc tamen commune est omnibus hisce conventis, quod etiam eo inconsulto, de cujus fide metuitur, celebrari possint, quia vi libertatis naturalis quilibet cum quo-

cunque altero etiam non consulto potest pacisci, dummodo per id huic non noceatur.

§. 245.

Cessant fœdera *generatim*, remissione, mutuo diffensu, lapsu temporis, promissione impleta, atque ob alterius perfidiam, quia his modis cessant pacta, fœdera autem sunt pacta. *Speciatim* vero desinunt *personalia* morte personæ, quia ad dies ejus vitæ erant restricta, *realia* autem interitu populi, quia tunc ad successores obligatio transire non potest. Non cessat tamen fœdus reale mutata regiminis forma. aut mutato rectore, quia propterea idem manet populus: *Nisi* sub hac conditione fuisset initum, quia deficiente conditione deficit conditionatum. Sed nec gens tertia potest remittere obligationem fœderis, quia nemini invito jus suum auferri potest, *Nisi* in gentem creditricem haberet imperium, quia imperans habet jus disponendi de actionibus subjectorum. Denique fœdera obligant ex justitia etiam sine juramento, quia sunt pacta, quæ per se producant obligationem justitiæ. Hinc romanus Pontifex frustra dispensaret in vinculo religionis, quia fœdera obligant etiam sine juramento, sed nec habet potestatem relaxandi, quia talis relaxatio involvit dispositionem de juribus publicis, & profanis liberarum gentium, adeoque earum summitati, ac independentiæ adversatur, *Conf. L. B. de Jckstatt elem. jur. gent.*

L.

L. 3. c. 4. Verum solæ gentes illud relaxare possunt, quia in foro naturali, ubi nullus est superior, ii tantum relaxant juramentum, quorum est vinculum justitiæ remittere, cessante enim obligatione justitiæ, obligatio quoque religionis cessat, nam juramentum sequitur naturam actus, cui adjicitur.

§. 246.

Si Rex a sua natione expellatur, illeque, aut ejus antecessores sibi pro hoc casu stipulati sint auxilia, tunc gens fœderata tenetur ex justitia præstare auxilia, quia adest casus fœderis, fœdera autem debent ex justitia impleri: *Quod si* autem promissa sint auxilia tantum contra extraneos, in casu ejecti regis ex justitia præstari non debent, quia non adest casus fœderis, *Si demique* nihil horum declaratum sit, sed tantum in genere promissa auxilia, tunc etiam gens fœderata regi ejecto succurrere obligatione perfecta non tenetur, quia sic tantum opem suam pollicita est, ut vires suas cum viribus illius conjungeret, in hoc vero casu deberet contra easdem vires vel omnes, vel majorem partem dimicare, Licet illi tamen ex humanitate suppetias ferre, quia populi regem dejicientis causa est injusta, jam autem alteri contra vim injustam succurrere licet.

Coccejus quidem dicit: fœdus initum esse cum capite & membris, ergo nec regem, nec subditos posse adjuvari, sicut, si duo fœderati inter se decertarent.

Ve-

Verum jus fœderum, utpote jus majestaticum non subditis, sed monarchæ competit; Paritas autem fallit de fœderatis, si unius causa sit manifeste injusta, qualis est subditorum regem suum dethronizantium. *Ergo etiam ex justitia debet adjuvari ejectus rex, licet auxilia fuerint tantum in genere promissa, jus enim regni manet penes ejectum.* Nego, quia non est casus fœderis, nam vires unius cum viribus alterius haud conjungerentur.

§. 247.

Sponsio publica est conventum a ministris civitatis de rebus ad eandem pertinentibus sed sine ullo mandato imperantis initum. *Sponsiones* non obligant imperantem, quia nemo alterum invitum pactis obligare potest. *Hinc* 1. si gens sponsonem faciens damnum sentiat, propterea gens altera non tenetur ex justitia rem reponere ad eum statum, in quo erat ante sponsonem, quia non est causa moralis damni: Lucrum tamen, quod spe ratihabitionis ex re alterius perceptum est, non secuta ratihabitione ex justitia naturali restitui debet, quia non licet cum damno alterius locupletari; Sic etiam gentes ex æquitate sponsonem non iniquam approbare tenentur, quia se mutuo perficere obligantur: 2. Quæ ministri gerunt intra fines mandati saltem taciti, non sunt sponsones, sed conventa publica, quia fiunt cum consensu imperantis.

tis. Contra si imperans conventionem faceret legibus fundamentalibus adversam, illa naturam sponsonis indueret, quia foret sine ratihabitione populi. Sponforum publicorum istæ sunt obligationes: I. Si tantum promiserunt ratihabendas suas sponsones, obligantur omnem adhibere industriam, ne improbentur, quia qui promittit factum tertii, satisfacit suæ obligationi, si de illo impetrando agat efficaciter. II. Si vero diserte polliciti sunt rem ratam habitum iri, vel plane callido consilio de ceperunt alterum, præseferendo potestatem publico nomine contrahendi, tunc si certa pænitia pœna fuit adjecta, ad illam præstandam, si vero nulla fuit adjecta, ad omne damnum vel proprio ære, vel si hoc non sufficiat, etiam servitute reparare tenentur, quia culpose, vel dolose agendo alterum læserunt, jam autem lædens omni possibili modo damnum reparare obligatur.

C A P U T VIII.

De Legationibus.

§. 248.

Necessarii sunt legati inter gentes, quia debent sæpissime inter se agere de fœderibus, commercio, aliisque humanitatis, & justitiæ officiis, ista autem non nisi per legatos possunt confici, nam litteris agere res est plena
am.

ambagibus, colloquia vero cum singulis instituire inter imperantes gravibus laborat incommodis, inter ipsas autem gentes est impossibile. *Legati* sunt personæ, quibus tanquam subditis gentes sua negotia cum aliis gentibus coram, & solemniter gerenda committunt. *Hinc* jura, & obligationes legatorum ex duplici officio dignoscenda sunt, nimirum procuratoris, & ministri publici. *Procuratores* sunt, quia negotia sibi demandata nomine suæ gentis gerunt, *Ministri publici*, quia negotia publica obire perfecte obligantur, sunt enim subditi. Non sunt autem legati, qui non sunt subditi ejus gentis, cujus agunt internuncios, vel licet sint subditi, sed non tractant negotia publica, vel licet sint, & subditi, & negotia tractent publica, eaque externa sed in territorio, vel tractent illa extra territorium, sed sine solemnī mandato, quia legati sunt subditi, quibus gentes sua negotia cum aliis gentibus coram, & solemniter gerenda committunt. Sed nec missio semper in legatis requiritur, quia fieri potest, ut subditus gentis, jam alia de causa sit in territorio alterius gentis, cum qua solemniter tractare jubeatur. Denique feminæ etiam sunt capaces legationis, quia sunt subditæ, & sæpe aptæ, ut negotia suæ gentis cum aliis gentibus coram, & solemniter gerant.

§. 249.

Character legati est qualitas repræsentationis, quam legatus in rebus suæ curæ concreditis præfert, quicumque enim nomine alterius agit, eum repræsentat, jam autem legatus & qua procurator, & qua minister gentis omnia ejus nomine agit. *Character* iste vel est *generalis*, quatenus legatus gentem mittentem tantum ratione solius negotii repræsentat, vel *specialis*, quatenus etiam dignitatem mittentis repræsentat, ut legatus perinde haberi debeat, ac si mittens ipse præfens esset. Hæc est omnibus legatis communis, quia ex natura legationis intelligitur, legatus enim est gentis suæ mandataris, ergo eam in negotio sibi commissio repræsentat, iste vero non est omnibus communis, quia ab arbitrio mittentis dependet, potest enim legatus negotia suæ gentis tractare, quin repræsentet ejus dignitatem: Deinde legatus cum speciali caractere habet titulum excellentiæ, solemnem introitum, solemnem audientiam, jus tegendi caput in solemni audientia &c. quæ ex diversitate negotiorum, formula missionis, & populorum moribus cognoscuntur, & ad jus gentium positivum pertinent.

§. 250.

Jus mittendi legatos illi tantum habent, penes quos est summum imperium, sive
dein

dein regna sint, sive respublicæ, sive sint proceres imperii electivi durante interregno, immo etiam, qui inæquale habent fœdus, aut nexum feudalem, quia jus mittendi legatos est jus majestaticum. Quando autem in bellis civilibus duo inter se decertant regni æmuli, tunc jus legationis habet is, qui est in possessione, quia in dubio ille pro imperante habendus est, in dubio enim melior est conditio possessoris; Atque, nisi gens legatum ab hoc missum agnosceret, læderet alteram gentem, in ejusdem enim negotiis arrogaret sibi judicium decisivum: Quod si tunc populus in duas partes sit divisus, uterque æmulorum habet jus mittendi legatos, quia tunc duæ sunt pro tempore respublicæ, jam autem quælibet respublica habet jus mittendi legatos.

§. 251.

A Legatis veri nominis differunt: *Agents*, quia hi intra, vel extra civitatem procurant privata imperii, vel civium negotia, *Deputati*, quia hi a subditis ad Imperantem, *Commissarii*, quia hi ab imperante ad subditos mittuntur, legati autem a gente ad gentem negotiorum publicorum tractandorum causa constituuntur. Debent autem legati habere *litteras credentiales*, seu scriptum testimonium publicæ fidei, ex quo imperans, ad quem venit legatio, cognoscere possit, quis, & a quo, in
quam

quam rem, quali cum caractere, & potestate legatus mittatur, quia secus possent aliqui personam legati mentiri. Ab his vero discernendæ sunt *litteræ instructoriæ*, in quibus mandati limites legato definiuntur, & agendi, concludendique modus penitus præscribitur, quia hæ non solent cum gente, ad quam missus est legatus, communicari, quemadmodum *litteræ credentiales*; *Hinc* si legatus fines mandati in litteris credencialibus expressos egrediatur, civitatem mittentem non obligat, quia nemo magis ex facto alterius obligatur, nisi quatenus se obligare velle declaraverit, Et gens contrahens potuit ex litteris credencialibus scire, legatum non habuisse potestatem contrahendi. Aliud foret, si conventio secretæ tantum instructioni repugnaret, quia tunc fieret cum consensu imperantis in litteris credencialibus declarato.

§. 252.

His præmissis legati vel sunt *primi ordinis*, qui cum caractere speciali, vel *secundi ordinis*, qui cum generali caractere mittuntur: Porro ambo vel *ordinarii sunt*, & *affidui*, qui animo residendi apud gentem cum mandato generali veniunt, & rebus variis obvenientibus adhibentur, vel sunt *extraordinarii*, & *temporales*, quibus vi mandati specialis unus potissimum negotii gestio committitur, v. g. celebratio nuptiarum, vel gratulatio.

De.

Denique vel sunt *plenipotentarii*, qui plenam habent potestatem tractandi, & concludendi negotia, vel *formularii*, quibus tractare tantum licet, sed nihil concludere. Interim legatos præsertim primi ordinis decet esse viros dignitate illustres, quia debent agere vel cum imperante, ad quem mittuntur, vel cum primariis ejus ministris, ne secus naturalis gentium æqualitas violari credatur.

§. 253.

Admittere legatum obligantur gentes jam perfecte, jam tantum imperfecte, aliquando vero nec imperfecte: *Perfekte tunc*, quando gens mittens jus perfectum habet mittendi legatum, v. g. ut bona naufragio amissa quaerantur, ut res promissa præstetur, quia juri perfecto correlata est obligatio perfecta. *Imperfecte tunc*, quando gens mittens jus tantum imperfectum habet mittendi legatum, v. g. ut officia humanitatis exhibeat, quia juri imperfecto tantum imperfecta obligatio correlata est, *Nec imperfecte autem tunc*, quando gens mittens nullum jus habet mittendi legatum, v. g. periculosum, vel honestis conditionibus subscribere nolentem, quia nulli juri nulla est correlata obligatio. *Hinc* v. potest gens legatum lubenter receptum, sed postea periculosum deprehensum territorio amovere, quia talem non obligatur admittere, ergo nec retinere, sic etiam potest legatum re peracta comiter
di-

dimittere, quia, qui hodie invaluerunt legati absidui, ad mores gentium arbitrarios referuntur, negotia enim non sunt continua. 2. Si dubium sit, quo jure mittantur legati, ad minimum in finibus territorii audiendi sunt, quia secus gens exponeret se periculo violandi obligationem perfectam, vel imperfectam admittendi legatum, quod non licet.

Dariesius putat semper necessitatis esse admittere legatos, quod secus gens mittens impediretur in exercitio juris mittendi legatos, Verum non impeditur tunc, quando nullum jus habet. Gundlingius autem admissionem legati dicit semper esse meri arbitrii, 1. quod a cujusvis arbitrio pendeat alterum in domum suam recipere, cum eo colloqui, Et pacisci. 2. quod uti nemo obligatur mittere, ita etiam nemo obligetur admittere legatum. Primum tunc verum est, si alter nihil habeat, quod jure perfecto deberet proponere, secus falsum est, nam alterum impedire in exercitio sui juris non licet; Secundum autem sophisma est, a libertate enim morali unus non valet consequentia ad libertatem moralem alterius, alias sicut liberum est creditori debitum exigere, vel non, ita etiam liberum esset debitori illud solvere, vel non solvere.

§. 254.

Commeatus, sunt litteræ, quibus facultas alicui fit, ut ad locum certum ire, & inde redire tuto possit, Quæ gens obligatur admittere legatum, obligatur etiam illi dare litte-

ras

ras commeatus, quia secus inutilis, aut elusoria esset ejus admissio. Sed etiam aliæ gentes regulariter legatis liberum per suum territorium transitum concedere debent, quia in regula est officium innoxiae utilitatis negativum.

Forte dices inutiles esse litteras commeatus, quod etiam sine his possit alienum ingredi territorium, Sed male, nam sine commeatu utetur solummodo jure privati peregrini, & ideo si ab hoste veniat, poterit tanquam hostis comprehendi; litteris autem commeatus instructus, acceptatisque litteris credentialibus fit persona publica, potestque etiam ad hostem tuto ire, & redire, quia pacta etiam hostes servare debent. Sed sufficiunt ad hoc litteræ credentiales. Nequaquam, nam dantur ab imperante legati, quibus alterius gentis subditi obligari non possunt.

§. 255.

Jura legatorum sunt I. *Quod sint sancti, atque inviolabiles*: quia neminem licet lædere, a fortiori talem non, qui integram gentem repræsentat, & cui gens in litteris commeatus inviolabilitatem promisit; *Hinc* major est obligatio non violandi legatum respectu illius gentis, quæ admisit legatum, quam per cujus territorium tantum transit, quia ejus est composita obligatio ex naturali neminem lædendi, & adventitia per admissionem declarata, sed etiam gravius imputatur læsio gentibus, quæ

noverunt legatum imperantis non hostis, quam quæ ignorarunt, quia illarum actio dolosa est, harum autem culposa: Sanctitas vero legatorum tripliciter violari potest: 1. *dictis*, si afficiantur injuria verbali. 2. *factis*, si injuria realis illis inferatur, 3. *neglectu*, si nimirum cum honore aliis legatis exhiberi solito non recipiantur, rector enim civitatis alterum, cujus imaginem repræsentat legatus, ut sibi æqualem spectare tenetur.

§. 256.

II. Quod gaudeant *extraterritorialitate*, vi cujus licet sint in territorio, non sunt tamen de territorio, seu, quod sint immunes a jurisdictione gentis tam civili, quam criminali, apud quam commorantur, & quidem non tantum in negotio legationis, sed etiam in ceteris privatis actionibus, quia gentes, & imperantes ita sunt inter se æquales, ut unus alterius potestati non sit obnoxius, jam autem legati repræsentant gentes, & imperantes: *Deinde*, legati ut personæ publicæ, quæ cum extraneis in statu naturali vivunt, alienum territorium ingrediuntur, tales autem immunes sunt ab alterius jurisdictione. *Denique* imperans, qui mittit legatum, ea conditione eum dimittit, ut sit immunis a jurisdictione, ne nimirum impediatur legatio, ergo admittens recipiendo legatum, & nihil excipiendo tacite consentire præsumitur in hanc immunitatem.

Sed

Sed peregrini ingredienti alienum territorium sunt de territorio, ergo etiam legati. Dispar est ratio: illi enim ut personæ privatæ, hi vero ut publicæ, referunt enim imaginem imperantis æqualis, subeunt territorium. *Sed legati repræsentant imperantem tantum in negotio legationis, ergo in aliis actibus subsunt jurisdictioni,* Negatur consequentia, quamdiu hac de re tacitum intermittentem, & admittentem imperantem subsistit pactum, secus enim legatus ab officio suscepto legationis avocaretur. *Sed possunt legati munus suum obire, quin sint immunes a jurisdictione quoad actus privatos.* Absolute concedo, hypothetice nego, id est, ut illud obeant absque avocatione ab officio, & decenter. *Sed leges romanæ legatos subjiciunt jurisdictioni.* Imprimis leges romanæ non unum errorem continent contra jus naturæ, deinde non loquuntur de veri nominis legatis, sed de urbium municipalium deputatis. *Sed tali immunitate possent legati abuti in perniciem civitatis, in qua degunt.* Nequaquam, sufficientia enim sunt in jure naturali remedia, quibus æqualis contra æqualem jura sua potest persequi: Legatus enim vel jam læsionem intulit, vel probabiliter illaturus est, vel actu infert, si *primum* potest vel dimitti, vel coram proprio imperante conveniri, qui si justitiam administrare recusaret, fieret ipse lædens: si *secundum*, potest publica teneri custodia, & interrogationibus subjici, æqualis enim

enim contra æqualem habet jus securitatis, si *tertium*, qua injustus aggressor etiam occidi potest, non quidem per modum judicii, quia in statu naturali nemo sibi in alterum judicium arrogare potest, sed per modum necessariorum defensionis. *Sed hac ratione melior est conditio legati, quam ipse imperantis, hic enim in læsione deprehensus non remittitur, sed statim ad præstandam satisfactionem compelli potest.* Differentiarum hujus ratio est, quod imperans careat superiore, non autem legatus, qui a suo imperante pro demeritis puniri potest.

§. 257.

Attamen huic immunitati quoad actus privatos possunt gentes renunciare, quia favoribus pro se introductis renunciare integrum est: quia hæc immunitas nititur pacto gentium præsumto, sed si non aliter admittatur legatus, atque in id consentiat gens mittens, tunc adest in contrarium veritas, cui præsumptio cedere debet. Sic restricta est legati immunitas, si sit subditus loci, in quo legationem obit, quia in ejus arbitrio non est priorem conditionem exuere: Vel si legatus consensu suæ gentis in alieno territorio munus quoddam suscipiat, quia omnis officialis subest jurisdictioni ejus, a quo munus habet.

Neque dicas per renunciationem immunitati legatorum factam tolli essentiam legationis. Quia legationis essentia in eo saltem consistit, ut possint

R

gen-

gentes sua desideria sibi invicem tuto exponere. *Sed immunitas legatorum est juris naturalis gentium, cui renunciare non licet.* Est juris hypothetici, & pacticii *concedo*, absoluti, & necessarii, *nego*.

§. 258.

Sanctitas, & immunitas, legatorum pertinet etiam ad legati comites: *uxorem, liberos, scribas, famulos, cursores, veredarios*, tum ad *vasa* seu suppellectilem, nec non ad *ædes*, quas inhabitat, ob quem finem *ædium* portis insignia suæ gentis affigere potest, atque *currus*, quibus utitur: quia hæc omnia communi legationis nomine veniunt, sunt enim accessio legati ad sustinendam ejus dignitatem necessaria, consequenter ex legati persona jus participant. *Deinde*, qui horum aliquem lædit, lædit ipsum legatum, tanquam caput legationis, legatus autem est sanctus. *Denique* ideo legatus est immunis a jurisdictione, ne avocetur a suo officio, sed avocaretur, si ejus familia subesset jurisdictioni, pro ea enim respondere deberet tamquam paterfamilias.

Hinc tamen haud sequitur a legati liberis, & famulis impune posse lædi cives. Quia in causis civilibus, aut minoribus criminalibus possunt a legato tamquam paterfamilias puniri, in gravioribus autem criminibus vel vincti mittuntur ad patriam, vel judici loci traduntur, ut ferat sententiam, aut latam exequatur, quia
le-

legatus qua paterfamilias in suos domesticos jus vitæ, & necis non habet, sed nec ejus imperans illud in alieno territorio exercere potest. Hoc tamen de secretario, & scribis legationis non debet intelligi, quia isti non referuntur ad familiam legati, sed sunt officiales mittentis, & ideo legati jure censentur.

§. 259.

Interim legatus tenetur solvere vectigalia, si exigantur, quia hoc non tollit æqualitatem, nam etiam æqualis æquali non tenetur gratis usum rerum suarum concedere; Deinde hæc ipsa exactio ostendit, eum non nisi sub hac conditione admitti: sed nec licet legato merces vitæ, aut periculosas introducere, quia secus noceret salutis publicæ, qualem nec admittere, nec retinere obligatur gens: Quod vero ejus bona attinet: *Mobilia* non possunt pignoris causa, vel ad solutionem debiti detineri, quia est immunis a jurisdictione territorii. At a bonis *immobilibus*, v.g. ab ædibus debet tributa pendere, quia talia jam antea juri territorii erant subiecta, jam autem veniente legato naturam suam non immutant. III. Denique jus legatorum est, quod possint in suis ædibus suam religionem exercere, quia quilibet in statu naturali vivens potest in sua domo Deum suo modo colere.

Si dicas legatum non posse in suis ædibus asylum concedere: ergo nec religionem exercere. Audito di-

paritatem: jus asyli est jus majestaticum, jus autem religionem exercendi est jus naturale. *Hinc* delinquentes subditos ad ædes legati se recipientes, ni ad media leniora dedantur, extrahere licebit, quia ejus ædes sunt quidem pro legato, ejusque familia, & rebus inviolabiles, sed non pro aliis præsertim cum diminutione juris territorialis.

§. 260.

Finitur legatio 1. si negotium fuerit impletum, ob quod legatus missus est, quia cessante ratione cessat rationatum. 2. si legatus avocetur a suo imperante, quia tunc adimitur ei agendi potestas, sine qua nulla est legatio. 3. si ab eo, ad quem missus erat, dimitatur, quia secum ipso tractare nihil prodest. Non finitur autem, si ipse legatus muneri suo renunciaverit, quia non est nudus mandatarius, sed simul officialis publicus, qualis invito imperante officio se abdicare non potest. 4. morte legati, quia mortuus nihil amplius agere potest. 5. morte alterutrius imperantis, quia incertum est, an successores velint eundem esse legatum, ideo in his casibus legatio novis litteris credentialibus instaurari debet. Ædes autem legatorum etiam mortuo legato manent inviolabiles, donec scripturæ, & vasa legationis sint in tuto, sed etiam eorum privilegia non ante expirant, quam dum in patriam sunt reversi, ut adeo maneant in-

vio-

violabiles, etiamsi ante eorum discessum inter ambas gentes bellum oriretur, quia admissio legato fides data est in litteris commeatus, eundem a gente nunquam violatum iri, fides vero data etiam hosti servanda est.

C A P U T IX.

De eo, quod justum est inter gentes circa belli initia.

§. 261.

Jus belli competit gentibus, quia jure naturæ competit singulis, sed gentes utuntur jure singulorum: *Deinde* jus belli oritur ex obligatione se, resque suas conservandi, jam autem gentes etiam habent obligationem se, resque suas conservandi. Bellum ratione personarum illud gerentium vel est *publicum*, quod inter civitates geritur, vel *privatum*, quod inter privatos propria auctoritate fit, vel *mixtum*, quod ex una parte publicum est, ex altera privatum. Ratione autem formæ, vel est *justum*, quod ab iis geritur, qui jus belli habent, vel *injustum*, quod illi suscipiant, qui jure bellandi carent, in hoc sensu bellum publicum justum, privatum vero injustum est, quia jus belli gerendi competit tantum imperantibus, est enim jus majestaticum. *Hinc* reliqui, si arma corripiant, vel sunt *rebelles*, si ea convertant adversus

sus

sus proprium imperantem, vel *latrones*, si ea usurpent adversus extraneos; quorsum etiam magistratus, qui sine consensu imperantis, & milites, qui absque facultate præfectorum exercent hostilitates, referuntur, quia jus belli gerendi competit tantum imperantibus.

§. 262.

Item bellum publicum ratione causæ vel est *justum*, quod ex legitima causa suscipitur, secus *injustum*. Est autem legitima belli causa: sola læsio aliter indeclinabilis, quia non licet aliis mala inferre nisi ob solam læsionem, & quidem aliter quam bello, indeclinabilem, non licet enim adhibere media duriora, quamdiu sufficiunt leniora. *Hinc* circa belli initia duo potissimum sunt spectanda: 1. an vera subsit læsio, 2. an non alio modo possit declinari, quia sola læsio aliter indeclinabilis est justa belli causa. Atque hoc intelligendum est tam de bello defensivo, quam offensivo, sive istud fuerit *reparativum*, quod ad illati damni reparationem geritur, sive *punitivum*, quod ad securitatem a futura læsione obtinendam suscipitur, quia in omni bello ad legitimam causam attendi debet. Inde manifestum est posse aliquod bellum esse justum ratione formæ, & ratione causæ injustum, quia potest quis habere jus belli, & non habere justam belli causam, immo ratione formæ potest esse bellum utrinque justum, quia utraque pars po-

potest habere jus belli gerendi; At ratione causæ utrinque justum esse nequit, quia secus una pars jure hostilitatis actus exerceret; & altera jure iisdem resisteret, quod contradictorium est. Sed & bella justa intuitu causæ sæpe sunt iniqua, quia cum nulla utilitate conjuncta. *Conf. meam expl. jur. nat. eth. §. 216.*

§. 263.

Non est autem justa belli causa I. si aliqua gens officia erga Deum negligat, v. g. dedita sit idololatriæ, blasphemix, superstitioni &c, quia his criminibus alias gentes non lædit, sola autem læsio aliter indeclinabilis est justa belli causa. *Nisi* ejusmodi religioni esset addicta, ut humanas imolaret victimas, & peregrinos occideret, quia tunc lædit gentem cujus cives occidit. II. si officia erga se negligat, v.g. non curet rem familiarem, dedita sit vitiis, non sepeliat mortuos, carnes humanas voret, &c. quia his imperfectionibus alias gentes non lædit; *Nisi* etiam peregrinos adventantes interimeret, aut captivis in bello non parceret ea de causa, ut eorum carne vescatur, quia tunc adesset læsio. III. Si denegat officia imperfecta, v.g. sit inhumana, non promoveat externa commercia &c., quia propterea non lædit.

Forte dicos cum Grotio licitum esse bellum ad pœnam, si delicta manifestis naturæ legibus adversentur. Verum in hoc sensu bellum punitivum non da.

datur, quia non adest læsio. *Sed Darieſus dicit: obligatio alios perficiendi ſæpe tantum bello poteſt impleri.* Sed primo media officiis contraria eſſe non debent, dein falſum eſt religionem, & humanitatem armis promoveri. *Sed Hebræi varios populos facinoroſos vi deſtruxerunt.* Omnino, ſed non propria auctoritate verum expreſſo Dei mandato. Num. 33. *Sed blaſphemia, aliquando etiam ingratitude puniuntur legibus civilibus.* Diſparitas, per hæc enim civitas læditur, ſed non aliæ gentes. *Sed ſæculo XII. & XIII. erant expeditiones, cruciatæ.* Enim vero juſtitia earum unice fundari poteſt in jure reparandi injurias chriſtianis ab infidelibus illatas, & terras occidentis ab eorum incurſibus ſalvas conſervandi,

§. 264.

IV. Non eſt juſta belli cauſa gentis vicinæ mediis licitis *crescens potentia*, quia quæ gens mediis licitis, v.g. nuptiis, commerciis, pactis ſuam auget potentiam, neminem lædit, quia ſecus gens haberet juſ ſe perficiendi, & non haberet, atque debilis, vel pauper juſ belli in divitem, & robuſtum ſemper haberet, quod abſurdum eſt, *Niſi* mediis illicitis, v.g. per oppreſſionem aliarum gentium ſuas vires auget, vel ſaltem animum proderet hoſtilem, quia tunc juſtus eſſet metus, ne & alias gentes aggrediantur, ergo ob juſ connatum ſecuritatis juſta daretur belli cauſa. V. Non eſt juſta belli cauſa, ſola *æquilibrii conſervatio*, eſt autem æqui-

librium inter gentes, dum vires ita inter illas divisæ sunt, ut una alterius impetum sustinere valeat, quia potest æquilibrium turbari citra læsionem alterius, v.g. per fœdera, nuptias, jam autem sola læsio est justa belli causa. *Nisi* gens, quæ rumpit æquilibrium, potentia aquisita abuti, & in aliena jura evagari velit, quia talis probabiliter lædet, ergo competit jus belli punitivi.

Objicit Dariesus: ab eo, cujus potentia nimis aucta est, probabiliter imminet læsio, quod patet ab experientia, debiliores enim a potentioribus opprimuntur. Primum generaliter falsum est, neque enim mala statim inferre velle præsumitur ob jus connatum bonæ existimationis, qui ea inferre potest; Alterum autem verum est de iis, qui mediis injustis nimiam potentiam sunt adepti.

§. 265.

Sed nec sufficiunt VI. Ad bellum jure inferendum *rationes suasoriae*, quæ nimirum a solo privato commodo, & utilitate ducuntur, veluti cupiditate amænioris sedis, desiderio plurium provinciarum, quia utilitas non est justa belli causa. Qui vero bella gerunt solius voluptatis, ac vanæ gloriæ causa, feritate belluas superant. Itaque jus solius convenientiæ, sive opportunitatis est figmentum, quia quo jure ego solam meam utilitatem apud alterum quærerem, eodem jure ille ageret, ne sibi eandem eriperem, quod contradictorium est.

qua.

quapropter utilitas tunc tantum locum habet, si quærat, an bellum per se justum etiam cum emolumento suscipi possit. *Hinc* inter rationes belli justificas, & svasorias hæc est differentia, quod illæ a belligerantibus soleant palam proferri, hæc vero occultari.

§. 266.

Tametsi autem adsit læsio, non licet tamen tamdiu ad bellum provolare, quamdiu præsto sunt alia remedia se defendendi, quia illa tantum læsio, quæ aliter, quam bello declinari nequit, est legitima belli causa. *Hinc* si de jure dubio sit quæstio, & neuter litigantium jus suum sufficienter probare possit, instituere debent sermones, aut concilia legatorum, adhibere arbitratores, vel mediatores, aut litem decidi nesciam mutua conventionem sive gratuita, sive onerosa componere, vel facere compromissum, vel denique sorti honestæ rem totam comittere, quia ista sunt media leniora, quibus jus dubium inter homines in statu naturali viventes deciditur, gentes autem vivunt inter se in statu naturali. *Conf. meam expl. jur. nat. eth. §. 214.*

Grotius putavit hæc incommoda præcaveri posse per commune christianarum gentium tribunal, Abbas autem S. Petri per comitia statuum Europæorum, Gundlingius denique per monarchiam universalem. Sed imprimis ista non existunt, & vix existere possunt, æqualitati enim gentium adversantur, deinde gen-

gentes non tantum cum gentibus christianis, & europæis, sed etiam cum aliis incidunt in controversiam, *denique* Monarchia universalis repugnat, sicut jus gentium positivum universale.

§. 267.

Male autem ad sortes licitas refertur certamen inter singulos, vel aliquot viros utriusque populi ea lege conductum, ut cujus populi athletæ victores evaserint, illi alter populus debeat rem litigiosam præstare quasi probatione jam secuta, quia hoc est duellum, quod ad rem dubiam decidendam ineptum est medium, sed etiam in causis controversis leniora adsunt sortium genera, quam sit effusio humani sanguinis. *Nisi* populi alicujus res jam foret desperata, hostisque talem optionem permetteret, quia tunc non esset proprie duellum ad litem decidendam, sed medium unicum certam multorum cladem incerto paucorum periculo redimendi.

Incaustum autem provocas ad Alciati argumentum licitum esse inter duo mala minus eligere, Quia hoc verum est in conflictu officiorum, qui tam diu non adest, quamdiu alia leniore sortis specie res dubia finiri potest. Item ad pugnam Davidis cum Goliatho, aut S. Wenceslai Regis Bohemiarum cum Radislao comite de Garime. Quia quod licet Dei auctoritate, non licet statim etiam humana.

§. 278.

§. 268.

Denique etiamsi læsio sit certa, & indeclinabilis, præmitti tamen debent: retorsio juris, pignorationes, clarigatio, vel belli indictio, quia sunt media leniora. Est autem *retorsio juris*: actus, vi cujus extranei eo jure apud nos uti compelluntur, quo apud extraneos nostri concives utuntur, v. g. si cives nostri a punitis, muneribus publicis in altera civitate excludantur, idem cum extraneis observare licebit, quia gentes sunt inter se æquales, & sæpe hæc via est idonea ad bellorum strages evitandas. *Verum* actus retorsionis ita debent esse comparati, ut ad juris læsi expletionem, & obtinendam satisfactionem valeant, quia secus essent vindicta, quæ illicita est; *Hinc* legatos, vel obfides alienos occidere non licet, etsi nostri ab aliis interficiantur, quia hujusmodi factum malo, quod jam illatum est, avertendo, aut reparando non est idoneum.

§. 269.

Pignorationes vero sunt actus, quibus res, vel personæ subditorum populi unius ab altero populo capiuntur, & pignoris loco detinentur, donec de injuria illata satisfactum sit. Hæ vel sunt *repressaliæ*, dum res alterius gentis pignori capiuntur, vel *androlepsia*, quæ circa personarum capturam versatur. Utraque fundamentum habet in jure gentium na-

tu-

turali, quia jure naturæ quilibet creditor in rebus debitoris, & si illæ non sufficiant, in ejusdem operis habet naturale quoddam pignus in securitatem debiti, jam autem gentes utuntur jure singulorum; In eo tamen est differentia, quod jure naturæ in specie res auferantur debitori, at jure naturali gentium bona cujuslibet civis pro debito civitatis sunt obligata, populus enim unum corpus morale constituit, in quo cives singuli veluti totidem membra, eorum vero bona tamquam partes in toto civitatis patrimonio continentur.

Grotius hoc jus putat non natura introductum, sed tantum moribus gentium esse receptum, quod nemo innocens pro nocente multari possit. Sed male, nam res, non velut privatis propriæ, sed ut pars patrimonii universæ civitatis lædentis occupantur, exteræ enim gentes sicuti aliam gentem unice sub specie personæ moralis agnoscunt, ita quoque singulorum bona, tamquam hujus personæ moralis propria contemplantur.

§. 270.

Tunc autem potissimum pignorationes locum habent, quando suprema gentis tribunalia legitime requisita justitiam administrare denegant, vel protrahunt injuste, quia tunc alter lenior modus cogendi, ut læsio cesset, non datur, quam sint pignorationes.

At-

Attamen bona per repressalias capta tantum pignus sapiunt, quia præstita satisfactione restitui debent; personæ vero per androlepsiam apprehensæ jure obsidum censentur, quia in securitatem rerum præstandarum detinentur. *Jure repressaliarum* non nisi imperantes gaudent, quia est species juris cogendi, quod in civitate majestaticum est: *Hinc* subditi illud exercere non possunt, nisi auctoritate imperantis litteris, quas vocant *marcæ* obtentis, quia illis jura majestatica non competunt; Sed nec duo cives ejusdem civitatis inter se, quia habent communia judicia, quorum sententiæ omnimode aquiescere, omnemque vim, utpote fini civitatis adversam, intermittere tenentur.

§. 271.

Civitas tamen non tenetur ex debito a suo cive cum extraneis contracto, nisi se ipsam ea de re obstringat, v.g. non administrando justitiam, quia actio privati civis non potest civitati imputari, nisi sit ejus causa moralis: At tunc si per pignorationes civis aliquis lædatur, eum propria civitas debet indemnem servare, quia qui est causa damni, debet illud reparare, nam civitas, quæ repressalias exercuit, usa est jure suo. *Denique* in rebus depositis, Legatis, & obsidibus illicitæ sunt pignorationes, quia ea est harum rerum, & personarum natura, ut populus quoad has ju-

juri pignorandi renunciassè videatur, res enim depositæ debent, quandocunque placuerit deponenti, restitui, legati sunt inviolabiles, obsides autem ob aliam causam detineri non possunt, jam autem ad jus, cui licite renunciatum est, non licet provocare.

Sed in dictis rebus & personis potest jus retorsionis exerceri, ergo etiam jus pignorationis. Disparitas est: Retorsio enim juris non est actus contra proprium factum, sed alienum, esset autem pignoratio.

§. 272.

Clarigatio est rerum, vel cujuscunque alterius juris clara voce facta repetitio. Hæc ad justitiam belli offensivi necessaria est, quia media leniora durioribus præferenda sunt, jam autem verba sunt lenius medium, quam arma. Belli indictio autem est expressa declaratio voluntatis jus suum vi armata persequendi. Hæc post clarigationem fieri solet, quia continet minas, jam vero verba sunt lenius medium, quam minæ. Interim facta clarigatione prætermitti poterit, quia in clarigatione tacite continetur belli indictio, ex eo enim, quod quis jus suum repetat, probetque, alter satis intelligere potest, modis placidis violentos esse successuros.

Equidem omitti posse clarigatio visa est Coccejo, primo jure talionis, deinde si inutilis foret, denique si credatur damnosa futura. Sed nihil horum dici potest,

test, nam talio, seu vindicta illicita est, id autem inutile non est, quo posito absque omni vi haberi potest satisfactio, Damnosa denique potius esset omisio clarigationis, tunc enim populus armis lacesitus posset se contra aggressorem iusta ignorantia tueri. Quod si tamen nec legatis, nec litteris ullus pateat ad hostem aditus, omitti debet, quia est impossibilis; Sic etiam in bello defensivo, quia omni destitueretur effectu.

§. 273.

Si autem clarigatio fuisset omissa, necessaria est belli indictio, quia continet minas, si non satisfiat, sed minæ sunt lenius medium quam vis: *Hinc* injuste is ageret, qui sub colore amicitiae, vel præstandi auxilii accederet terras alienas, & vi bellica eas sibi subiceret, quia talis neglectis dolose mediis lenioribus provolaret ad duriora, quod injustum est. Sed etiam facta clarigatione necessaria est belli indictio tunc 1. quando spes est fore, ut alter metu ad jus tribuendum impellatur, quia quamdiu sufficiunt media leniora ad avertendam læsionem, tamdiu non licet adhibere duriora, 2. si belli indictio fuit promissa, quia pacta servanda sunt. *Ceterum* inter clarigationem, et belli initia tantum temporis debet intercedere, quantum requiritur, ut alter possit debitum vel agnoscere, vel denegare, quia scopus
cla-

clarigationis est, ut possit satisfactio offerri, ad quod tempus requiritur, secus inutilis, immo elusoria esset clarigatio.

Male itaque Grotius generatim asseruit: non esse opus interpellatione, si dominus rei suæ manum velit injicere. Quia fieri potest, ut res aliena ab altero bona fide possideatur, quo casu ante dominii probationem res cedi non debet.

§. 274.

Modi, ac ritus bellum indicendi sunt arbitrarii, modus enim substantiam rei non afficit; Olim per legatos, & præcones, in specie autem apud romanos per faciales, seu caduceatores bella denunciabantur, hodie per *manifesta*, seu libellos publicos, in quibus gentes justificas rationes suscepti adversus hostem belli exponunt. Hæc debent bellum præcedere, quia continent belli indictionem, quæ bello præmittenda venit; Nisi facta clarigatione ulterior denunciatio justæ causæ noceret, tunc enim possunt bellum inchoatum subsequi, quia facta clarigatione belli indictio prætermitti potest, præsertim cum nemo obligetur manifesto periculo incurrendi damnum se exponere. *Hinc bellum publicum aliud est solemne, cui præmissa est belli denunciatio, aliud non solemne, quod nulla præcessit belli denunciatio, illud ratione solemnitatis justum est, hoc injustum.*

§. 275.

A belli indictione differt ejusdem *publicatio,*

S

illa

illa enim fit ab aggressore ei, cum quo armata manu congredi cogitat, hæc autem ab utraque parte belligerante tam propriis subditis, quam etiam aliquando aliis imperantibus, *propriis subditis idco*, ut sciant, quid sibi durante bello in personas, & res hostiles liceat, & quomodo sibi ab hostium impetu præcavere teneantur, civitas enim talia damna raparare non obligatur; *aliis vero imperantibus propterea*, ut ex justitia causæ sumant argumenta assisendi, vel saltem hostibus nostris nulla præstandi auxilia: Hunc in finem prodeunt etiam *antimaniesta*, seu confutationes manifestorum. Non raro etiam belli publicationi adduntur *litteræ svocatoriæ*, quibus subditi, ut ex territorio hostili redeant, admonentur.

C A P U T X.

De eo, quod in hostem publicum licet.

§. 276.

Bellum publicum quod ratione formæ, causæ, & indictionis est justum, potest ratione modi, quo geritur, esse injustum: si nimirum vehementiora mala, quam scopus belli exigat, hosti inferantur, quia jus est tantum tot, & talia mala inferendi, quot, & qualia scopus belli postulat, ergo reliqua sine jure inferun-

runtur, ergo bellum fit injustum ratione modi, quo geritur. Hujus quidem rei æstimatio in dubio iudicio læsi relinquitur, quia is optime scire potest, quid sibi per læsionem decesserit, ideo etiam jus belli ad jura indefinita refertur; Attamen si vis ejusmodi adhibeatur, quæ ad injuriam declinandam non est accomodata, *crudelitas bellica* vocatur, & justitiæ etiam externæ adversatur, quia talis vis læsioni non est proportionata, ergo ea utens ex læso fit lædens, quod etiam pro foro externo injustum est; Sed etiam si remediis de se licitis populi belligerantes abutantur, pœnas saltem fori interni non evadent, quia nullo jure abuti est licitum pro foro interno. *Conf. meam expl. jur. nat. eth. §. 217.*

§. 277.

Hinc in genere licitæ sunt contra injustum hostem omnes molitiones, quæ natura sua ita comparatæ sunt, ut eidem lædendi voluntatem, vel vires adimere, atque ad præstandam integram satisfactionem permovere possint, quia ob conflictum officiorum sunt media necessaria ad læsionem avertendam, sed qui habet jus ad finem, habet etiam jus ad media necessaria: Atque hæc tamdiu licita sunt, donec oblatis, vel acceptis, aut etiam vi extortis æquis conditionibus securitas, atque indemnitas gentis læsæ sit obtenta, quia tamdiu durat læsio, & conflictus officiorum. *Quapropter*

licitum est hostem quocunque loco, tempore, vi aperta, vel occulta, metu, siti, fame dearmare, quia sunt media apta ad scopum belli obtinendum; primum tamen ingenio, arte, ac prudentia, & demum prælio est dimicandum, quia non debet vita hominum, aut sanguis sine necessitate profundi, quia in præliis amplius solet fortuna potestatis haberi, quam virtus.

§. 278.

Et quidem vis bellica porrigitur tam in personas, quam res hostiles, hoc est tam in omnes, & singulos civitatis, cum qua bellum geritur, subditos, sine sexus, aut ætatis discrimine, quam in totum patrimonium, quod ab universis vel immediate, vel etiam mediate possidetur, quo pertinent etiam res incorporales, atque id, quod hosti tertius debet, quia hæc omnia sunt hostis, cum quo bellum geritur. *Hinc* capi possunt non milites tantum, sed etiam alii, veluti viri dignitate conspicui, illustres feminae, ac virgines, & vel ad modum androlepsiæ detineri, vel etiam ad subjectionem servilem cogi, immo si se opponant, invadi, vulnerari, & occidi, quia sunt media necessaria ad finem belli obtinendum, his enim hosti adimuntur vires lædendi, permoveturque ad eos redimendos, & pacem amplectendam.

§. 279.

§. 279.

At illi hostium subditi, quos exorto bello in nostro territorio deprehendi contigerit, non possunt illico capi, sed discedere volentes intra certum tempus dimitti debent, quia admisso peregrinis ingressu in territorium, etiam ta discedendi facultas concessa esse intelligitur. *Sed etiam* peregrinis in solo hostili deprehensis, eorumque bonis parcendum est, quia non sunt hostes. *Immo* etiam personam hostilem in territorio alieno pacato deprehensam violare non licet, quia secus violaretur jus territoriale gentis non hostilis. *Denique* bello capti non possunt illico in servitutem redigi, quia non licet media duriora præferre lenioribus. Crudelitas autem bellica foret occidere senes, effætos, infantes, pueros, feminas, aut religionis ministros, qui ab omni vi abstinent; aut captos, sed nullius præcedentis delicti reos, vel arma deponentes, aut eos, qui fortiter restiterunt in obsidione, seque dediderunt, quia horum occisio non est medium necessarium ad fines belli, sed sufficit illos capere,

Sed sæpe in bello inermes interimuntur, v. g. si navis, domus, urbs tormentis impetatur. Ita, sed indirecte, & extra agentis propositum, ut adeo his mala non tam inferantur a justo aggressore, quam ab eo, qui sine jure resistit.

§. 280.

§. 280.

Intuitu vero rerum hostilium jure belli sequentia sunt licita: Res debita hostibus retinere, mobiles eripere, immobiles sibi subicere, fortalitia expugnare, & demoliri, contributiones militares pro viribus cujusque loci devicti exigere, immo & totum territorium cum imperio eidem adnexo, in suam potestatem redigere, seu occupatione bellica acquirere, quia his vires nostræ augentur, hostis autem minuuntur. *Non licet* autem sine necessitate agros depopulari, incendere urbes, destruere templa, imagines, sepulchra, & res, quæ religionem unice respiciunt, quia his vires nostræ non augentur, hostis autem magis imminuuntur, quam scopus belli exigit, sed etiam cum religione bellum non geritur. *Neque* licet res hostium in alieno territorio pacato, etiam si illud pars maris sit, occupare, quia secus violaretur gentis pacatæ jus territoriale.

§. 281.

Præda sunt res mobiles a militibus hosti ablatae. Hujus domini non sunt milites, sed gens belligerans, quia præda jure belli venit ad dominium, jus belli autem non militibus, sed genti competit: Potest tamen gens præscribere an aliquid, & quantum singulis prædatoribus sit relinquendum, quia dominus de re sua potest pro libitu disponere. *Postliminium* est restitutio in pristinum statum rerum, ac
per-

personarum ab hoste captarum, si in potestatem suæ gentis redeant: Jure postliminii gaudent & personæ, & res ab hoste captæ, quia summa potestas subditos suos, eorumque jura contra vim externam hostium defendere tenetur. Hinc persona, postquam ex captivitate bellica ad suos redit, recuperat omnia jura quæ prius habuit, atque res recuperatæ prioribus dominis restituuntur, quia hoc est jus postliminii.

§. 282.

Stratagemâ est simulatio, aut dissimulatio ad hostem circumveniendum adhibita, v. g. metum, aut fugam fingere, insolitas vestes induere, *exploratores* mittere, seu tales, qui apud hostem clam degant, ejus consilia, vires, statumque omnem expiscantur, ac prodant; Stratagemata sunt licita in bello, quia referuntur ad artem, & ingenium, his autem magis licet bellare, quam vi aperta, & prælio. At non licet veneno globos, sagittas, aquas corrumpere, & ita hostem interimere, quia usus veneni majora infert mala, quam scopus belli postulet, multi enim etiam inermes, & quos tantum capere, aut vulnerare suffecisset, interimuntur. Sed nec licet *percussores* immittere, id est tales, qui fugam, subjectionem, amicitiam simulant, ut ex insidiis, & dolo vel rectorem, vel belliducem exercitus hostilis interficiant, quia hoc remedium

&

& utenti maxime periculofum est, & generatim ad finem belli obtinendum minime idoneum, his enim licet occisis non tamèn illico pax concluditur.

Sed licet ex improvifo hostem aggredi, ergo etiam percussores immittere. Dispar est ratio: Illud est stratagema, hoc dolus, illud aptum, hoc vero ineptum medium læsionem declinandi.

§. 283.

Ita etiam illicita sunt stupra, adulteria cum victis, sicut prohibitum impuras feminas ad inficiendum hostilem exercitum submittere, quia jus belli neutiquam propagari potest ad media per se incongrua, & turpia, & profecto quid peccavit, aut quem læsit fides conjugalis, vel pudicitia, ut in hoste vim patiatur? Illicitum quoque est uti *magia superstitiosa*, quia imprimis inane est commentum, deinde repugnat officiis erga Deum negativis, quæ semper & pro semper obligant, At ad magiam naturalem recurrere integrum est, quia pertinet ad media naturalia licita, sed non omnibus nota, estque stratagema. Denique non licet subditos hostiles ad proditionem sollicitare, quia etiam is peccat, qui alteri peccandi causam dat.

At inquires, licet a subditis hostilibus operam sponte oblatam acceptare, transfugas recipere, ergo etiam. Nego cõsequentiam, in primo enim casu non sum auctor perfidiæ, sed illa pa-

tra-

trata utor ad rem mihi licitam, ad minuendas vires hostis, in altero autem essem causa moralis perfidiæ, quod non licet. *Sed jus hostis in hostem est indefinitum, & quod quis per se potest facere, potest etiam per alium executioni dare.* Verum primum axioma verum est de mediis tantum justis, & licitis, secundum autem patitur exceptionem, si ex parte exequentis adsit impedimentum personale, quale omnino est perfidia subditorum.

§. 284.

Auxiliatores, vel belli socii sunt, qui genti bellum gerenti auxilia dant bellica: Quælibet gens habet jus implorandi auxilia bellica, adeoque bellicam societatem ineundi, quia auxilia bellica sunt media apta vires hostium frangendi, sed qui habet jus ad finem, habet etiam ad media necessaria. *Hinc, 1. quæcunque licent in hostem, ea etiam licita sunt in ejus socios, quia socii adjuvantes hostem, sunt etiam hostis. 2. Bellum uni genti indictum, omnibus etiam ejus sociis indictum censetur, quia socii sunt tantum accessio hostis principalis, atque unum est bellum, cui assunt socii, sed in uno bello una sufficit belli indictio; Nisi unus quisque sociorum propriam causam persequeretur, quia tunc duæ essent belli causæ, & duo bella separata, ergo opus foret duabus belli indictionibus.*

Di-

Displicet hoc Koehlero & Vattelio, qui belli socios distinguunt ab auxiliatoribus, priores sunt, qui ad communem injuriam communibus viribus vindicandam se associant, posteriores vero, qui genti bellum gerenti copias auxiliares ex fœdere mittunt, illi sunt hostes, non item isti. Verum hæc distinctio non a rationibus juridicis, sed potius politicis, seu svasoriis derivatur, genti enim bello implicite sæpe consultius est leniorem concursum tertii ad suam injuriam tolerare, quam vires illius hostiles contra se concitare.

§. 285.

Cum belli sociis, qui ex fœdere dant subsidia bellica, non debent dividi res occupatione bellica acquisitæ, quia non suo, sed ejus nomine, cujus causam defendunt, bellant, ergo non habent jus belli, ergo nec jus ad res in bello captas, *Nisi* per pacta fuisset acquisitum, quia juri permisso licet renuntiare præsertim ad evitandas lites. Quod si gens socia peculiare bellum gerat in gratiam belligerantis, habet jus ad res occupatione bellica obtentas, quia habet jus belli, ergo etiam jus ad belli confectaria. Licitum autem est in bello justo auxilia præstare bellica, etsi nullum eatenus præcesserit fœdus, quia licet alterum contra vim injustam juvare, tametsi nullum præcesserit pactum, ex solo enim humanæ naturæ vinculo alios perficere obligamur.

Prop.

Propterea tamen, qui auxilium bellicum sine pacto præstat, se judicem bellantium non constituit. Quia tantum causam bellantium examinat, ut resciat, quid sibi circa eam liceat, non vero decedit, quid bellantes sequi teneantur, secus etiam is se judicem bellantium constitueret, qui ex fœdere præstat auxilia, nam etiam iste causam bellantium debet perpendere, non potest enim injusto hosti assistere. Sic improbum esset militiæ genus, quo peregrini mercede conducti militarent sine ulla causæ cognitione, fieri enim posset, ut apud injustum hostem militarent, quod non licet. Hæc vero causæ justitia ita cognoscitur: vel est notorie injusta. v. g. Legatus est occisus, aut carceri mancipatus, vel est dubia, quo casu bellum offensivum præsumitur esse injustum, defensivum autem justum. Conf. expl. jur. nat. eth. §. 216.

§. 286.

Neutralitas est status, vi cujus gens bello alieno se non immiscet, seu neutras bellantium partes sequitur. Jure neutralitatis uti potest quælibet gens, quæ nullo speciali fœdere obstricta est auxilia bellica suppeditandi, quia ferre auxilia alteri est actio positiva, in quibus ponendis, vel omittendis quælibet gens vi libertatis naturalis sequi potest suum judicium. Quæ gens alieno bello se non immiscet, vocatur pacata, in bello media, & neu-

neutralis: Ejus *officium* est a favore, & studio partium abstinere, hoc est, nullum conatum alterutri belligeranti peculiaria præstandi auxilia præferre, quia secus recederet a neutralitate. Hinc, si talis gens uni parti quid permittit, v. g. annonæ coemptionem, transitum militum, idem etiam alteri debet permittere, quia alias non esset a studio partium aliena.

§. 287.

Gens neutralis non tenetur pati, ut in suo territorio hostis unus res alterius capiat, aut personas persequatur, quia regionis suæ violationem admittere non obligatur, propterea enim, quod sit neutralis, non est hostis. Contra, si urbi obsessæ ad fovendam defensionem aliquid adveheret, ejus res sine injuria possent intercipi, quia fieret hostis, ob favorem enim uni parti præstitum non maneret media, sed hostis res sine injuria intercipi possunt. Quod si vero pangantur neutralitatis fœdera, seu pacta, ut populus alteri populo non suppeditet auxilia bellica, propterea non prohibetur pacata continuare commercia, vel talia præstare officia, quæ etiam pacis tempore debentur, quia ista non sunt auxilia bellica; Sed generatim gentes neutrales cum belligerantibus possunt commercium exercere rerum, quæ in bello nullum usum habent, uti sunt res voluptuariæ, quia
per

per id nullum conatum produnt alterutri peculiaria præstandi auxilia, non tamen talium mercium, quæ sua natura tantum in bello usum habent, uti arma, vel quæ promiscuo in pace, & bello usui inserviunt, v. g. pecuniæ, commeatus, quia his vires hostis augentur.

C A P U T XI.

De conventis bellicis, & pactis pacis.

§. 288.

Conventa bellica sunt pacta inter gentes beligerantes inita, suntque triplicia: vel conventiones bellicæ, vel induciæ, vel pactio pacis. *Conventiones bellicæ* sunt pacta inter hostes, quæ nec suspendunt, nec finiunt actus bellicos, sed ad aliam aliquam præstationem pertinent: Huc referuntur 1. pacta de permutandis vel redimendis captivis. 2. pactum de lytro, seu determinato pretio pro captivorum redditione solvendo. 3. pactum deditiois, vi cujus aut certa regio, urbs, munimentum, aut certæ personæ hostium potestati permittuntur; Pacta dedititia si sub certis conditionibus celebrentur, vocantur capitulationes, quæ vel honorabiles, vel minus honorabiles sunt, prouti favorabilibus pro parte victa clausulis sunt munitæ, vel

vel secus. *Attamen* captivo ante redemptionem mortuo lytrum non debet solvi, quia promissum fuit sub conditione, ut ex captivitate dimittatur, quæ conditio mortuo ante redemptionem captivo deficit; Contra, si redemptus iterum capiatur, ad novum lytrum obligatur, quia ex secunda captivitate dimittendus est.

§. 289.

Omnia autem conventa bellica de re possibili inita servari debent, quia ineuntur deposito animo hostili, & cum renunciatione juri hostili, secus enim sæpe nec medio leniori ad declinandam læsionem uti, nec pacem, nisi secuta utriusque, vel unius saltem gentis belligerantis interneccione reducere liceret, quod humanæ societati repugnat, jam autem injustum foret ad jus jam remissum, atque extinctum provocare.

Incasum provocas, ad stratagema. Quia bellicorum conventorum violatio non est stratagema, sed mendacium, & perfidia, quæ semper illicita sunt, fides enim etiam hosti data servari debet, secus nullus foret conducibilis bellorum exitus. *Vel ad id, quod justus hostis non teneatur pacta ante bellum inita servare.* Disparitas enim est, nam in pactis ante bellum initis non est juri hostili renunciatum, de bello enim non cogitabatur, est autem renunciatum in pactis durante bello initis, nam secus non fuissent

ce-

celebrata. *Hinc inanis est distinctio Puffendorfi inter pacta, quæ ad pacem tendunt, & quæ statum belli relinquunt, quod illa servari debeant, non item hæc. Quia quoad objecta, super quibus conventa bellica inita sunt, status belli cessat, quoad ea enim juri hostili renunciatur.*

§. 290.

Induciæ sunt pacta inter hostes inita, ut actus bellici ad certum tempus suspendantur: Aliæ sunt *universales*, vi quarum omnis vis bellica, atque ubique cessat; aliæ *particulares*, si per modum privilegii certis rebus tantum, vel personis immunitas a vi bellica concedatur, v. g. salva guardia, vel liber commeatus, quarum conventionum quanta vis sit, ex iis, quæ alibi de pactis, eorumque interpretatione tradita sunt, eruendum est, veluti an commeatus personæ concessus porrigatur etiam ad ejus res, & familiam, &c. Item induciæ vel sunt *armistitia*, quæ ad breve tempus, & certi negotii peragendi causa ineuntur, v. g. ad mortuos sepeliendos, vel *induciæ strictim sumptæ*, quæ ad longius tempus extenduntur. Jus faciendi universales, & longas inducias competit tantum summo imperanti, quia in his apparatus belli æque ac in pace dissolvitur, ergo pax temporanea reducitur, quod jus majesticum est; At particulares, & breves publici etiam ministri sancire possunt, quia vi officii, & administrationis belli suprema au-
tho-

thoritate ipsiſ comiſſæ tacita ad id poteſtate ſunt inſtructi, ſæpe enim iſta ad feliciorẽ belli exitum referuntur.

§. 291.

Quamprimum autem induciæ conſectæ ſunt, promulgari debent, quia reſpectu ſubditorum ſunt lex, utpote voluntas imperantis, ſed lex non promulgata non obligat: *Hinc* ſi ante promulgationem damnum inferatur, nec res ablata extet, nemo illud reparare tenetur, quia nemini poteſt imputari, ergo eſt caſuale, caſus autem nocet domino. Tempore induciarum non licet occupare loca ab hoſte incuſtodita, aut vallum tormentis hoſtis jam labefactatum reficere, aut auxilium urbi laboranti mittere, aut prædas agere, quia iſti ſunt actus hoſtiles, qui tempore induciarum ſuſpenſi ſunt; Aſt mœnia intra ſuos reparare fines, militem conſcribere licet, quia hi actus non ſunt hoſtiles, ſiunt enim etiam tempore pacis. Quod ſi tempus induciarum finitum ſit. hoſtilitates ſine nova belli indictione renovari poſſunt, quia per inducias non finitur bellum, ſed tantum actus hoſtiles ad certum tempus ſuſpenduntur.

§. 292.

Si dubium oriatur, an tempus induciis adjectum ſit elapſum, diſtingvendum eſt inter tempus *continuum*, v.g. triginta dies, & tempus *cum designatione termini*, v.g. a prima Julii

usque ad primam Augusti: In priori computari debet tempus de momento in momentum, in altero autem genere, dies, a quo incipere dicitur mensura temporis, est etiam intra mensuram, contra dies, usque ad quem dictum est duraturas inducias, exclusus intelligitur, quia iste est communis usus loquendi, & tempora computandi, jam autem ita facienda est dubiorum verborum interpretatio, ut ea in communi usu loquendi sumantur: *Sed etiam* si XXX. dierum pactæ sint induciæ, dies non naturales, sed civiles viginti quatuor horarum intelligendi sunt, quia finis induciarum est plena securitas ab actibus hostilibus, qui finis fieret elusorius, si hostes ab usu armorum noctu non desisterent.

§. 293.

Finiuntur induciæ etiam perfidia, seu fideiudiciarum a parte altera non servata, quia perfidia unius pacta cessant: Attamen vis a privatis adhibita inducias rumpere non potest, quia factum privatorum nequit toti civitati imputari, sicut ergo induciæ privata auctoritate non ineuntur, ita etiam rumpi non possunt, nisi imperantis approbatio accesserit. Hinc, si privati aliquid contrarium induciis egerint, puniendi sunt, & res captæ restituendæ, quia alias privata violatio induciarum ab imperante tacite ratihaberetur.

T

§. 294.

§. 294.

Pactio pacis est publica inter gentes beligerantes conventio, qua bellum finitur; Hanc præcedunt *præliminariæ*, quæ continent determinationem loci, & temporis instituendi congressus, modum tractandi, ordinem sedendi legatorum, quia licet jus concludendi pacem sit majestaticum, hoc tamen optime per legatos exercetur, nam imperantes democratici, aut aristocratici in unum locum convenire nequeunt, monarchicorum vero congressum subinde impendentia vetant pericula, interim passim observatur ad præscindenda subterfugia, instrumenta pacis a legatis confecta ante solemnes ratihabitionum tabulas, utrinque commutatas plenæ, & perfectæ pacis vigorem non habere. *Vide* 1. *W. Hoffman diff. de observ. gent. circa prælim. pacis.*

§. 295.

Si pactio pacis fuerit inita, ac promulgata, cuncti conatus mala sibi invicem inferendi perpetuo, & in omne ævum desinere debent, quia facta pace suffertur causa belli. Et quidem contrahentes pactione pacis statim obligantur, ut primum fuerit facta, quia pacta paciscentes obligant a momento temporis, quo pacta inita sunt, subditi autem non nisi post publicationem obligantur, quia pax respectu subditorum est lex, quæ non nisi promul-

mulgata obligat, vel a tempore convento, si nimirum ad ditiones disitas notitia pacis cito perferri nequeat, solet præfigi terminus, a quo pax observari debeat, quia pacta sunt implenda. *Ad pacificationem* pacis spectat etiam pactum subjectionis, quo populus devictus imperio populi victoris se submittit, item fœdus inæquale, quia sæpe pax nonnisi sub talibus conditionibus conficitur.

§. 296.

Reges impuberes, aut dementēs nequeunt pacem concludere, quia non possunt jura majestatica exercere, At inuasor, cui fidem dederunt subditi, potest, quia ad eum spectat imperii administratio. Sic etiam potest pacem facere Rex regni patrimonialis captus, quia in tali regno solus Rex potest de imperio, & de regno disponere, Non autem rex regni non patrimonialis captus, quia iste solus de imperio, & de regno disponere nequit, sed tunc pax ab iis fieri debet, qui vel jure successionis gaudent, quia isti habent jus quæsitum ad regnum, vel qui reliquam administrant rempublicam, quia jus condendæ pacis pertinet ad exercitium jurium majestaticorum.

Vattelius docet regem captivum generaliter pacem concludere posse, quod habeat majestatem, quod non sit verisimile, ut populus voluerit regi hoc medium liberationis adimere. Equidem habet majestatem, sed

non administrationem reipublicæ, Et ibi non est opus præsumptione, ubi adest veritas, quod regnum alienare non possit.

§. 297.

In foro externo nulla alia via superest litem bellantium decidendi, quam transactio, quia lis eorum pro foro externo dubia est, quamvis enim alterutrius populi belligerantis causa semper sit injusta, hoc tamen agnoscere, aut saltem fateri uterque detrectat, neque ullus inter eos datur iudex, lis autem dubia optime componitur transactione; Cujus ea est vis, ut vel omnia eo, quo sunt loco, relinquuntur, vel in priorem restituantur statum, vel quædam bello capta reddantur, alia retineantur, vel etiam alia insuper præstentur, quia transactio est pactum, quo dato aliquo vel retento, vel promisso a præensione disceditur. Stipulatio tamen de restituendis bello captis ad res mobiles haud pertinet, quia has restituere foret impossibile, nisi quædam expresse denominentur, quia tales ob certitudinem restituere est possibile, & ob pactum etiam necessarium. *Hinc* 1. pactio pacis justitiam, vel injustitiam belli non decedit, quia non per sententiam iudicis, sed per transactionem, quæ in lite dubia locum habet, concluditur. 2. falsa est doctrina Coccei: dari inter
gen-

gentes jus quoddam victoriæ, quia a facultate physica ad moralem nulla valet conclusio.

§. 298.

Rumpere pacem significat, factum sive positivum, sive negativum pactioni pacis contrarium ponere, seu litem de eadem re, ob quam bellum gestum fuerat, renovare; Hoc non licet, quia gentes, dum pactionem pacis faciunt, litem, unde bellum ortum erat, transactione componunt, ergo juri, quod habebant res suas vi armorum persequendi renunciant, & debitum sibi invicem condonant, jam autem donationis non datur repetitio, & ad jus, cui renunciatum est, non licet provocare, pacta enim servanda sunt. At non rumpitur pax, si bellum ex alia causa inchoetur, v.g. ex obligatione assistendi fœderatis, quia nova belli causa, novum jus belli tribuit. *Sed etiam* non derogat paci fœdus bellicum cum alia gente ea conditione factum, ut, si alter populus pacem rumperet, eum velint aggredi, & rebus in pacis conventionione aquisitis spoliare, quia per id nihil agitur contrarium paci, sed potius ejusdem securitas procuratur.

§. 299.

Pacem in specie constituunt articuli pacis, qui sunt singula pacis capita, in quibus de rebus præstandis singillatim est conventum, alii sunt *connexi*, in quibus convenitur de rebus ad

can.

eandem causam spectantibus, alii *diversi*, in quibus de rebus ad eandem causam non pertinentibus transigitur. Si altera pars unum articulum non servet, etiam altera reliquos tam connexos, quam divisos rumpere jure potest, quia uno articulo pacis rupto tota pax rumpitur, singula enim capita alia aliis ex mente paciscentium inesse præsumuntur, ex eo, quod omnia iisdem tabulis inferi voluerint, deficiente autem conditione deficit conditionatum. Et licet diversi sint articuli quoad objectum, una tamen tantum pax vocatur. *Nisi* diferta conventionione aliud placuerit, quia tunc præsumtio cedere debet veritati. Peccata tamen subditorum pacem non infringunt, quia actio singulorum civium non potest reputari pro actione gentis, nisi in quantum consensus imperantis expressus, vel tacitus probari valet, quia tunc causa moralis ruptæ pacis est imperans, qui sicut potest pacem condere, ita etiam rumpere.

§. 300.

Exceptione metus pax nequit irritari, quia pax involvit mutuam læsionum condonationem; Et nullus est iudex, qui de iniustitia metus posset cognoscere. *Hinc* pacem metu extortam non est opus juramento firmare, quia sine eo valida est, immo remisso etiam juramento obligaret, quia vinculum ju-

justitiæ obligat etiam sine vinculo religionis: Sed nec potest alter obligationem pacis remittere, quam contrahentes, quia his tantum est jus quæsitum ex pace, quo nemo invitus privari potest. At pax in errore, & dolo substantiali inita, seu pax *Antalcidæ dicta ab Antalcida duce Spartano, qui ita subdole pacem cum Persis in præjudicium Thebanorum confecit*, nulla est, quia fit sine consensu, error enim, & dolus substantialis tollunt consensum. Valida vero pace obligantur etiam successores, quia pacem summus imperans facit ex causa publicæ salutis, ergo nomine civitatis, ergo est fœdus reale, quod etiam successores obligat: nisi ex articulis pacis appareat pacem esse personalem, quia fœdus personale paciscentium morte extinguitur.

§. 301.

Amnestia est malorum, quæ partes beligerantes sibi durante bello intulerunt, in perpetuum sancita oblivio; Alia est *expressa*, quæ verbis expressis promittitur, v. g. de restitutione provinciarum, & locorum in bello ablatorum, de reparatione damnorum, & expensarum belli: Alia *tacita*, quæ paci inest, tametsi de ea nihil expresse sit dictum, uti oblivio omnium prætensionum, quæ fuerunt causa belli, remissio expensarum bellicarum. Hæc tacita amnestia in omni pactione pacis

cis pro foro externo continetur, quia facta pace ob eandem causam bellum amplius suscipere non licet, nam præteritorum malorum aboletur memoria, deponuntur inimicitiae, quod amnestia est. Ad ea tamen non extenditur, quæ ante, vel citra bellum debentur, v. g. ad debita civilia ante inchoatum bellum contracta, sive sint publica, sive privata, quia hæc non ex vi bellica, sed ex jure, & utriusque consensu ortum habent, amnestia autem est illorum tantum malorum oblivio, quæ belligerantes sibi durante bello intulerunt; *Neque* extenditur ad veniam delictorum, quæ subditi adversus suum principem in bello etiam cum hoste patnaverunt, quia per amnestiam transigitur tantum de injuriis inter belligerantes factis, & pro propriis hominibus, non alienis. *Ad belli socios* autem pertinet tacita amnestia, quia ad illos pertinet pactio pacis, unum enim idemque fuit bellum, jam autem omni pactioni pacis tacita inest amnestia, nisi cum his peculiare fuisset bellum, quia tunc duo erant diversa bella, jam autem uno ex diversis finito, non etiam finitur aliud.

§. 302.

Executio pacis est actus, quo gentes sibi invicem ea præstant, ad quæ se in pactione pacis obligarunt. Hinc 1. si promissio facta est

est pure, debet statim impleri, quia uti paciscentes lingua nuncuparunt, ita jus esto, si autem facta est promissio cum adjectione diei, debet tantum intra præstitutum tempus impleri, quia ex pacto promittens non magis obligatur, quam se obligari velle declaraverit. 2. Res in eo statu debent tradi, in quo erant tempore conclusæ pacis, adeoque res vi transactionis remittendas non licet deteriorare, corumpere, v. g. monumenta demoliri, immo res promissæ una cum fructibus, & accessionibus sunt præstandæ, quia secus promissum non servaretur, quod lædere est, & non licet. 3. si promissa est restitutio rerum in eo, in quo ante bellum erant statu, intelligitur ultima, quæ ante bellum fuit, possessio, quia hæc est promissionis substrata materia, jam autem verba præsumuntur substratæ materiæ esse conformia.

§. 303.

Cavendum est omne bellum injustum, quia in tali mera injusta homicidia, & latrocinia committuntur: Et licet pacem armis etiam injustis extortam pro foro externo servari oporteat, Dei tamen judicium ejusmodi belatores, svasoresque non evadent. Sed etiam justum bellum non est illico suscipiendum, quia nihil magis turbat hominum societates, quam belli calamitas; pereunt homines, va-

stan-

stantur res, jacet agricultura, manufacturæ,
& commercium, inducitur rerum caristia, fa-
mes, sæpe pestis, *Deinde* uti observat Sallu-
stius: *bellum facile suscipitur, sed ægerrime desinit,*
non enim in ejusdem potestate initium ejus, & finis est,
incipere cuivis etiam ignavo licet, deponere, cum victo-
res volunt. Quapropter pax ab omnibus his
infortuniis, & calamitatibus vacua optanda,
quærenda, & etiam a Deo exoranda est.

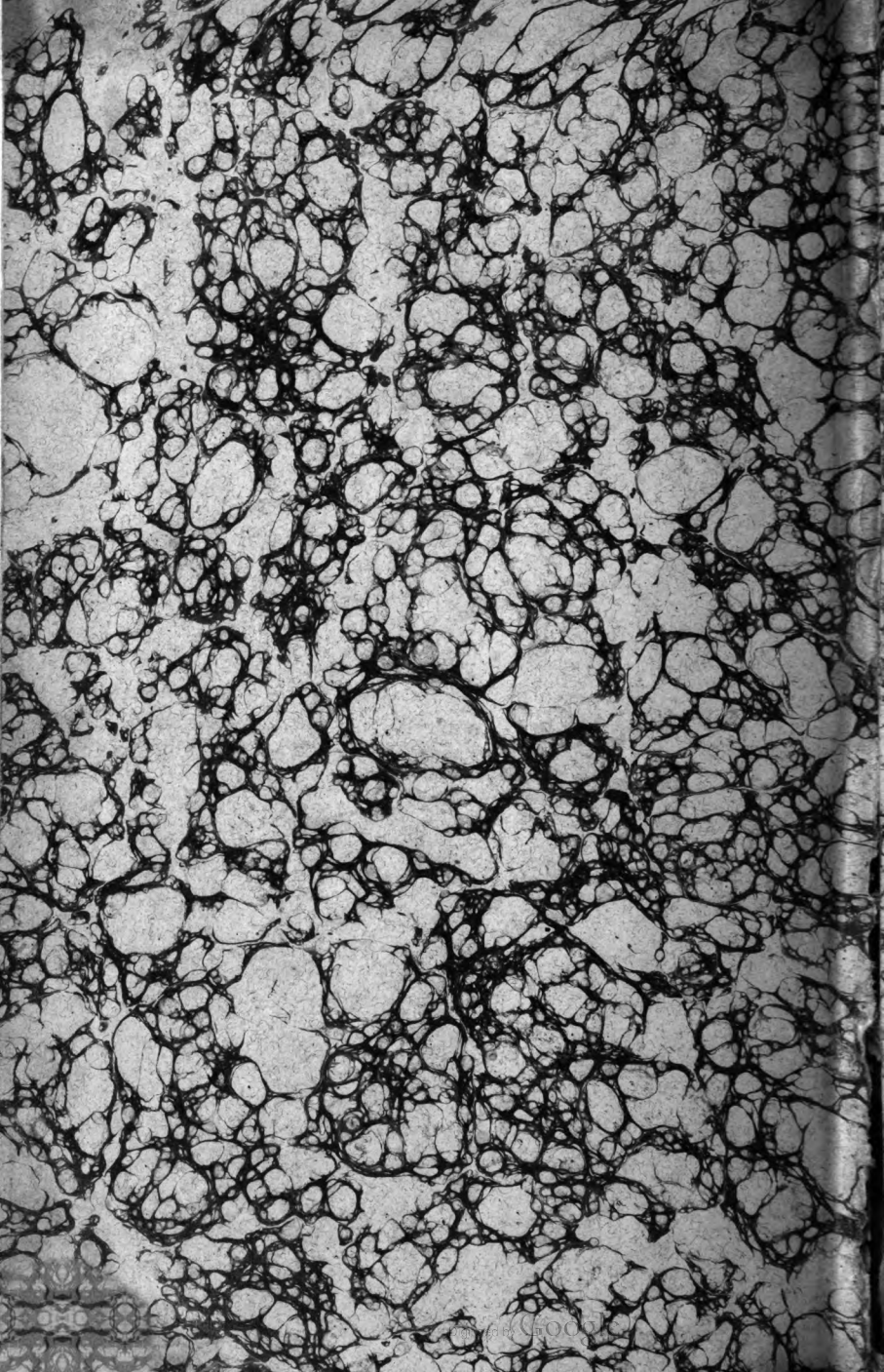

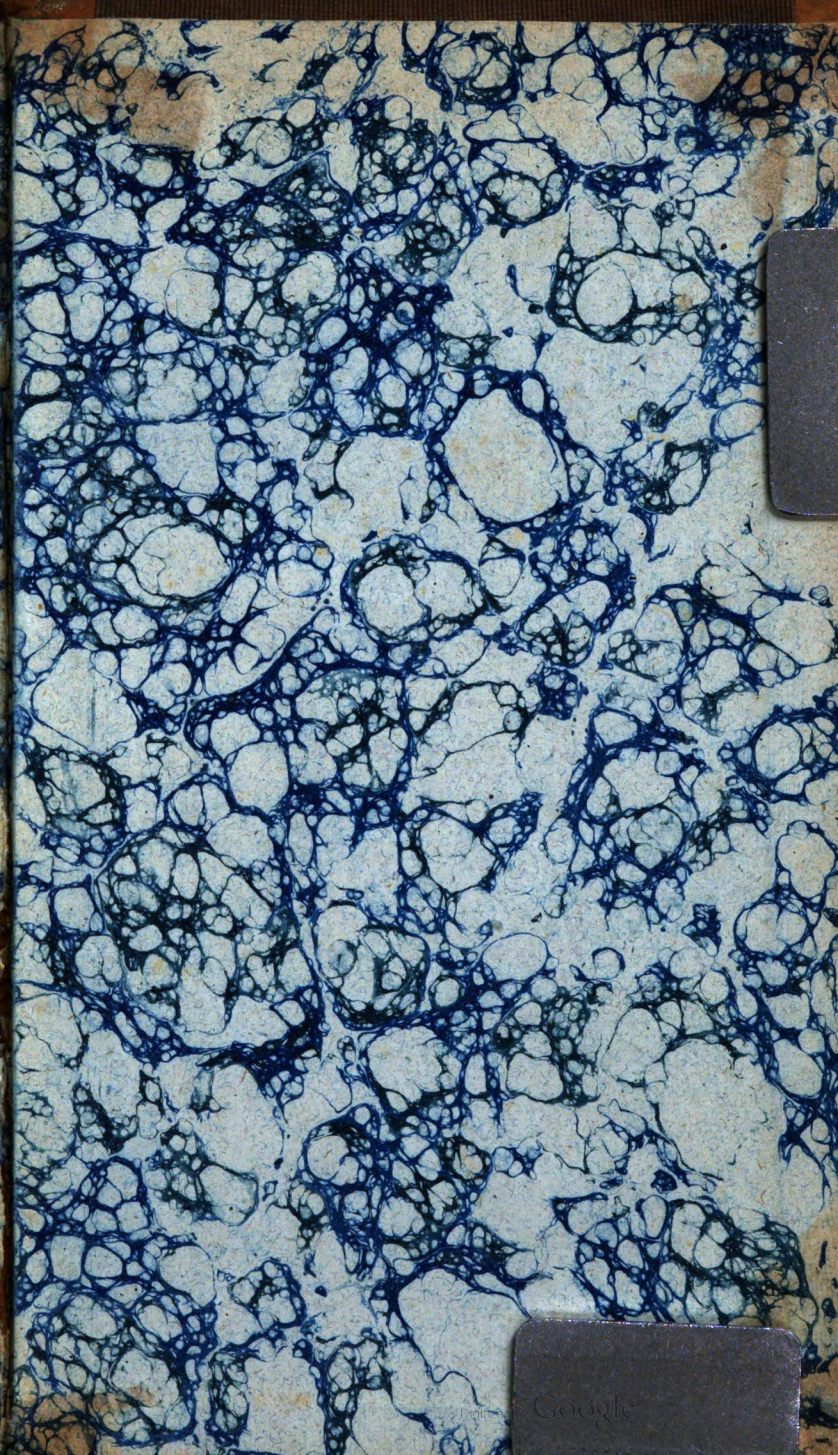

BIBLIOTECA

ISTITUTO